

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vizuální vnímání femininity a maskulinity u dětí předškolního věku

The visual perception of femininity and masculinity in preschool children

Tereza Hanzlíková

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie a speciální pedagogika

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vizuální vnímání femininity a maskulinity u dětí předškolního věku vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.4.2017

.....

Tereza Hanzlíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Ireně Smetáčkové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup.

Dále děkuji ředitelce mateřské školy, že mi umožnila realizaci výzkumu, a jednotlivým učitelkám za vstřícnost během výzkumu.

V neposlední řadě patří poděkování mé rodině a příteli za jejich podporu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vnímáním mezi femininitou a maskulinitou u dětí předškolního věku. V teoretické části jsou systematicky představeny poznatky o genderovém vývoji a percepci genderu. Praktická část předkládá kvalitativní výzkum, který zkoumá, jak děti vnímají femininitu a maskulinitu v průběhu celého předškolního věku. Pro zjištění této skutečnosti byla použita technika předkládání papírových vystřihovánek a následných rozhovorů s dětmi v mateřské škole. Výsledky ukázaly, že se s přibývajícím věkem v rámci předškolního věku čím dál tím více u dětí vyskytují rigidní představy o femininitě a maskulinitě.

Klíčová slova: femininita, maskulinita, rigidita, flexibilita, genderový vývoj, genderová schémata, předškolní věk

Annotation

This thesis deals with the perception of femininity and masculinity in preschool children. In the theoretical part are systematically presented findings of gender development and gender perception. Practical part presents qualitative research that explores how children perceive femininity and masculinity throughout the preschool age. To determine this I used the technique of presenting paper cutouts and subsequent interviews with children in kindergarten. The results demonstrate that preschool children with increasing age prefer rigid ideas of femininity and masculinity more and more.

Key words: femininity, masculinity, rigidity, flexibility, gender development, gender schemas, preschool children

OBSAH

1	Úvod	7
2	Genderová socializace	9
2.1	Role rodiny v genderové socializaci	10
2.2	Role vrstevníků v genderové socializaci	11
2.3	Role vnějších tělesných úprav v genderové socializaci	12
3	Genderové stereotypy	13
3.1	Vývoj genderových stereotypů	14
4	Maskulinita a femininita	16
5	Genderová identita a teorie jejího vývoje	18
5.1	Psychoanalytická teorie	18
5.2	Teorie sociálního učení	19
5.3	Kognitivně vývojová teorie	20
5.4	Teorie genderového schématu	21
6	Genderová schémata	22
6.1	Vývoj genderových schémat	23
6.2	Konvenční a nekonvenční genderová schémata	23
8	Metodologie výzkumu	26
8.1	Výzkumné otázky	26
8.2	Výzkumný vzorek	26
8.3	Metody sběru dat a průběh výzkumu	27
8.4	Způsob zpracování dat	31
9	Interpretace dat	32
9.1	Dívčí a chlapecká postava z pohledu jednotlivých věkových skupin	32

9.1.1	Postava z pohledu tříletých chlapců.....	34
9.1.2	Postava z pohledu tříletých dívek	35
9.1.3	Postava z pohledu čtyřletých chlapců	37
9.1.4	Postava z pohledu čtyřletých dívek	39
9.1.5	Postava z pohledu pětiletých chlapců	40
9.1.6	Postava z pohledu pětiletých dívek.....	42
9.1.7	Postava z pohledu šestiletých chlapců	43
9.1.8	Postava z pohledu šestiletých dívek.....	45
9.2	Postava z pohledu všech dívek.....	47
9.3	Postava z pohledu všech chlapců	48
9.4	Srovnání vizuálních představ a přístupů k dívčí a chlapecké postavě u dívek a chlapců předškolního věku.....	49
10	Diskuze	51
11	Závěr	54
	Seznam použité literatury	56
	Seznam příloh	59

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám rozdíly mezi muži a ženami (přesněji chlapci a dívkami) z hlediska genderu. Muži se vždy od žen (a naopak) nějakým způsobem lišili, liší a budou se lišit – ať už se jedná o vzhled, zájmy či jejich role. Muži a ženy se v těchto aspektech liší napříč kulturami i časem. Některé rozdíly se ztrácí, jiné se objevují. Přesto však v posledních letech můžeme být svědky spíše stírání genderových rozdílů, což je důsledkem většího zájmu o tuto problematiku a kdybychom šli ještě dále do minulosti, tak i důsledkem emancipace.

Je zajímavé, jak si pod vlivem naší kultury děti osvojují genderové stereotypy již od útlého věku při nástupu do mateřské školy a postupně se většina z nich snaží být s těmito stereotypy v souladu – mnohdy dobrovolně, někdy pod nátlakem okolí. Ti, kteří těmto stereotypům nevyhovují, jsou mnohdy v očích jiných označováni za „zvláštní“.

Právě to, co jedinec považuje za mužské a ženské, pramení již z období útlého věku. Rodina a posléze i okolí (v předškolním věku hlavně mateřská škola) jedinci vědomě i nevědomě představují, jak by se měl chovat, jak by měl vypadat, s čím by si měl hrát apod. Každé dítě má hranici mezi femininitou a maskulinitou v jiném bodě, což je dáno několika faktory, do kterých patří například míra přijetí hranice jeho rodičů či některé individuální rysy dítěte – například otevřenost. Určité rozmezí na této škále je ale u všech podobné, jelikož žijeme v jedné a té samé kultuře, která nám nabízí růžové výbavičky pro novorozené holčičky a modré pro chlapečky; v obrázkové knížce pro ty nejmladší z nás pravděpodobně nalezneme chlapce ostříhaného nakrátko a vedle něj děvče s dlouhými vlasy svázaných do dvou culíků.

Dítě, které právě přichází do mateřské školy se v tomto aspektu odlišuje od dítěte, které už ji téměř opouští. V období předškolního věku dochází k mnoha změnám v psychologické oblasti, mezi níž právě také patří percepce genderu. Ve své práci se snažím zjistit, jakou představu o femininitě a maskulinitě mají děti napříč celým předškolním věkem a do jaké míry se některé závěry mnou provedeného výzkumu shodují s výsledky zahraničních studií. Cílem této práce je tedy popis vývoje genderových představ od 3 do 6 let věku.

Práci člením na dvě části – na teoretická východiska a praktický výzkum. V teoretické části předkládám poznatky týkající se genderové socializace, teorie zaměřující se na vývoj genderové identity, dále vývoj genderových stereotypů a schémat. V praktické části jsem stanovila cíl výzkumu a výzkumné otázky, popsala jsem průběh samotného výzkumu a metody, které jsem v jeho rámci použila, a v neposlední řadě prezentuji výsledky a jejich interpretaci.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Genderová socializace

Ústředním pojmem této bakalářské práce je gender. Gender neboli česky rod, vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, které se projevují v kulturních a sociálních vzorcích chování. Gender je také někdy překládán jako sociální pohlaví (Gjuričová, 1997b in Janošová, 2008). Pohlaví a gender není totéž, jak si někteří lidé v naší společnosti myslí. „Pohlaví“ je pojem biologický a „gender“ psychologicko-kulturní. Lidé automaticky přiřazují ženskému pohlaví odpovídající ženský gender. Podle Oakley (2000, s. 121) „být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou, je stejně záležitostí oblečení, gestikulace, povolání, sociální sítě a osobnosti jako záležitostí podoby genitálií“. Naše biologická konstrukce je po tisíciletí stejná, zatímco společenské postavení žen a mužů, jejich role apod. se proměňuje v čase a v různých kulturách se liší (Jarkovská, 2004).

Socializace je celoživotní proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, tedy i takové normy a hodnoty, které se týkají genderu. Genderová socializace většinou probíhá vědomě, kdy rodiče posilují chování svých dětí prostřednictvím explicitních odměn či trestů (Renzetti, Curran, 2005).

Od narození je gender jedinci vštěpován a stává se součástí jeho identity. Dítě však mnohdy svůj gender získává již před narozením. Když lékař sdělí rodičům, že se jim narodí chlapec, nejenže mu zřejmě nakoupí oblečení v modré barvě, ale po jeho narození se k němu okolí začne chovat podle předem určené normy, kterou si dítě bude postupně osvojovat a chovat se podle ní. Pokud se jedinec ztotožní s genderovou identitou, která mu byla přisouzena, je genderová socializace úspěšná (Fafejta, 2004).

Dítě však není jen pasivním příjemcem informací o genderových rozdílech. Na počátku genderové socializace si jedinec všímá, že se lidé kolem něj liší, že je rozdíl mezi muži a ženami a že existuje tzv. mužský a ženský svět. Postupně si dítě uvědomuje, že i ono samo patří do jedné z těchto dvou skupin. Po tomto zjištění má potřebu dozvědět se co nejvíce o attributech své role (Janošová, 2008).

Podle Ruth Hartley zahrnuje genderová socializace 4 procesy – socializace manipulací, prostřednictvím zaměřování pozornosti na určité objekty, verbální pojmenovávání a aktivita. První proces by se dal také nazvat formováním. Příkladem je maminka, která obléká svou dceru do dívčích šatů a říká jí, že je hezká. Dívka při tomto procesu přejímá matčin pohled na sebe sama. Při druhém procesu hrají roli předměty rozlišené pro jednotlivá pohlaví, což jsou v případě raného věku hračky. Dospělí prožívají radost, když si jejich děti hrají s hračkami typickými pro jejich gender, a odměňují své potomky, když si s nimi hrají správně. Pokud se děti neidentifikují se „správnou“ hračkou, jejich rodiče tuto skutečnost vnímají jako signál, že s ním není něco v pořádku, což často vede k úsilí proti tomu něco podniknout, přičemž si neuvědomují, že brání svému dítěti v rozvoji jeho zálib. Matky a otcové přenášejí i verbálně na své děti aspekty genderové role. Sdělení „Jsi zlobivý chlapec.“ či „Jsi velmi hodná dívka.“, vedou k utváření vlastní identity. V neposlední řadě probíhá genderová socializace prostřednictvím aktivity. Dítě se setkává s mužskými a ženskými činnostmi a je podněcováno k tomu, aby vykonávalo ty činnosti, které spadají do jeho genderové role (Farkašová, 2011; Oakley, 2000).

2.1 Role rodiny v genderové socializaci

Význam rodiny pro socializaci každého dítěte bez ohledu na jeho gender je nezastupitelný, jelikož rodina uspokojuje mnohé potřeby, které jsou pro průběh dalšího sociálního začleňování stěžejní. Jedná se o potřeby být druhým člověkem akceptován bez výhrad a milován, dále o potřebu vzájemného vcítění a jistoty spjatosti společným domovem (Helus, 1998).

Jak už bylo zmíněno v kapitole 1, rodiče různě reagují na projevy svých synů a dcer. Již v batolecím a později v předškolním věku chtějí být děti pozitivně přijímány svými nejbližšími, proto ve většině případů vyhoví přání rodičů. Jsou to spíše otcové, kdo genderové roli přisuzuje větší význam. U chlapců podporují charakteristiky, jako je statečnost, mužnost, soutěživost apod. V případě, že se chlapec nechová dostatečně „mužsky“, dostává se mu od okolí (a především od otce) negativní zpětné vazby či dokonce trestu. Mnohdy tento výchovný proces vede k obranným tendencím, jako jsou hypermaskulinní projevy a zdůrazňování hostility ke všemu, co je označováno za

femininní. Souvisí to také s tím, že rodiče pocítují ve výchově větší výchovný závazek vůči potomku stejného pohlaví (Janošová, 2008).

2.2 Role vrstevníků v genderové socializaci

V předškolním věku, a to zejména po nástupu dítěte do mateřské školy, nastává socializace ve skupinách vrstevníků. Podle Fagota (1985 in Renzetti, Curran, 2005) jsou vrstevníci stejného pohlaví považováni za vůbec nejsilnější socializační činitel. Poprvé se v tomto období diferencují skupiny na základě pohlaví – dochází k tzv. genderové segregaci. I přestože se Thorne (1993 in Renzetti, Curran, 2005) zmiňuje o tzv. přeshraničních aktivitách, kdy se děti snaží překročit hranici oddělující dívčí a chlapecký svět a proniknout do sféry opačného pohlaví, většina dětí v předškolním věku odsuzuje takový typ chování, a naopak odměňuje genderově přiměřené chování u svých vrstevníků. Zejména chlapci, kteří překračují tuto hranici a hrají si s dívkami, jsou ostatními chlapci často kritizováni a odsuzováni. Dokonce mají na chlapce větší vliv právě vrstevníci stejného pohlaví než učitelé v mateřské škole. (Renzetti, Curran, 2005).

Příčinami genderové segregace jsou podle Martin et al. (2013) sdílení stejné kategorie (v tomto případě pohlaví) a vnímání celkové podobnosti mezi příslušníky stejného genderu. Děti na základě této podobnosti usoudí, že interakce s příslušníky stejného genderu bude pravděpodobně zábavnější než s těmi opačného genderu. Mimo jiné se Martin také zmiňuje o nepřímém vysvětlení genderové segregace, které je založeno na evoluční teorii. Děti se totiž prostřednictvím genderové segregace učí dovednosti a role, které v budoucnu zvýší jejich reprodukční potenciál. Chlapci mezi sebou soutěží a uplatňují ve hrách svou sílu, dívky se naopak v interakci s jinými dívkami věnují jiným aktivitám, což u nich vede k rozvoji ochranného chování ve vztahu k budoucí péči o potomstvo. Dalším nepřímým vysvětlením je, že se děti přátelí s dětmi, které mají podobné zájmy jako ony, což jsou ve většině případů příslušníci stejného genderu (Martin et al., 2013).

2.3 Role vnějších tělesných úprav v genderové socializaci

Kromě rodičů, vrstevníků a širšího okolí má na děti během genderové socializace velký vliv především vnější úpravy těla – tedy oblečení, barvy a účesy, které mají identitní i interakční funkci, tedy funkci potvrdit vlastní femininitu či maskulinitu a její čitelnost pro okolí.

I přestože mezi novorozenci mužského a ženského pohlaví můžeme vyzorovat minimum rozdílů ve fyziologii a chování, rodiče mají tendence na ně reagovat odlišně. Bezpečným znakem pro rozpoznání pohlaví novorozence se poté stává oblečení. Oblečení hraje v genderové socializaci významnou roli dvěma způsoby. Za prvé vlastnosti oblečení povzbuzují a odrazují dítě k vykonávání určitých aktivit. Od chlapců se očekává větší fyzická aktivita, proto jsou většinou oblékáni tak, aby jim jednotlivé kousky oblečení nepřekážely ve fyzickém pohybu. Naopak dívčí šaty takovému druhu pohybu spíše brání. Za druhé vysílá fyzický vzhled, jehož součástí je oblečení, skryté sdělení o tom, jak se k danému dítěti chovat (Renzetti, Curran, 2005).

Gender však není prezentován pouze vnějšími vědomými úpravami, vepisuje se totiž také do těla daného jedince nevědomě – jak popisuje Bourdieu ve svém konceptu somatizace. Do biologického těla se takto sociálně promítá i genderová nerovnost, která vychází z „nadvlády mužů“. Žena se například neustále musí „dělat maličkou“, jelikož má přesně vymezený prostor k tělesnému pohybu, zatímco muž svým tělem zaujímá mnohem větší prostor. Příkladem může být i způsob sezení, u kterého si většina žen dává nohu přes nohu, při kterém se tělo musí trochu shrbit, zatímco muži většinou sedí vzpřímeně. Aniž by si to ženy samy uvědomovali, v uvolněném pohybu či v různých činnostech jim brání různé oblečení či doplňky, které neustále zaměstnávají jejich ruce – například krátká sukně, kabelky či výše již zmíněné dívčí šaty (Bourdieu, 2000).

3 Genderové stereotypy

Jarkovská (2004, s. 20) definuje genderové stereotypy jako „předsudečné představy o tom, jací/jaké mají muži a ženy být a jak se mají chovat“. Tyto stereotypy staví muže a ženy do určitých rolí a snaží se je v nich udržet. Někteří lidé je bezvýhradně přijímají, jiní naopak cítí, že není nutné se těmito stereotypům podřizovat. Podle Renzetti (2005) jsou genderové stereotypy zjednodušující popisy toho, jak by měl vypadat maskulinní muž či femininní žena. O těchto stereotypech uvažují lidé většinou bipolárně – normální muž nenese žádné rysy ženskosti a naopak.

Genderové stereotypy lze identifikovat na základě tří znaků. Jedním z těchto znaků je ostrá bipolarizace, kdy jedna skupina pojmů spadá pod pojem „žena“ a proti nim stojí v opozici pojmy, které jsou charakteristické pro muže. Druhým znakem je nepřechodná hranice mezi těmito dvěma dimenzemi, která je realizována negacemi či vylučovací metodou „buď – anebo“. Posledním, avšak neméně významným, znakem jsou nerovnocenné, asymetrické a hierarchické vztahy mezi těmito bipolaritami (Kiczková, 2011). Některé pojmy mají oproti ostatním pojmům dominantní postavení, přičemž autorka téměř všechny tyto pojmy nachází v dimenzi „muž“, a k těmto „nadřazeným“ pojmům existují párové protiklady v subordinovaném vztahu zastoupené v ženské dimenzi. Vzhledem k historickému postavení ženy v naší společnosti, kdy muž po staletí zastával téměř ve všech aspektech života nadřazenou roli, je předešlé tvrzení autorky zcela oprávněné, avšak vzhledem k měnícím se trendům, kdy například emoce (spadající do ženské dimenze) již nejsou spojovány s něčím podřadným a hovoří se o emoční inteligenci, nelze s jistotou definovat některé pojmy jako „nadřazené“ a „podřazené“.

Karsten (2006, s. 24) uvádí seznam vlastností, které jsou „typicky ženské“ a „typicky mužské“. Ženy jsou podle tohoto seznamu například bezmocné, empatické, milovnice dětí, nesamostatné, poslušné, slabé, úzkostné, zaměřené na rodinu atd. Oproti tomu jsou muži agresivní, dominantní, nezávislí, odvážní, racionální, rozhodní, soutěživí, zodpovědní, vyrovnaní a při tom všem samozřejmě nikdy nepláčou.

Genderové stereotypy ovlivňují naše chování několika způsoby. Zprv se podle nich ženy a muži chovají, a to především v situacích, kde je gender zdůrazněn, přičemž o nich nemusí přemýšlet vědomě. Například ženy jsou na veřejnosti méně agresivní,

protože agresivita není v naší společnosti považována za femininní vlastnost. Obecně muži a ženy přizpůsobují své chování genderovým stereotypům, když je někdo jiný pozoruje, popř. když vedou řeč s atraktivním jedincem opačného chování či se nachází ve skupině jedinců opačného pohlaví. Zadrželi lidé požadují po ostatních, aby také jednali v souladu s genderovými stereotypy, a tak se mnohdy stereotypy stávají sebenaplňujícím proroctvím. Žákyně se například zhorší v matematice, protože její učitelka potvrzuje stereotyp, že chlapci jsou v tomto předmětu mnohem lepší. Pokud se někdo stereotypnímu chování vzepře, společnost se k němu zachová velmi nelítostně. Zatřetí se stereotyp může stát pro jedince hrozbou. Pokud jsou zdůrazňovány negativní stereotypy („ženy jsou v matematice horší než muži“), je větší pravděpodobnost, že se tyto stereotypy projeví na chování daného jedince, než když zdůrazňovány nejsou (Lippa, 2009).

3.1 Vývoj genderových stereotypů

Stereotypy jsou pro děti vodítkem, které jim pomáhá vytvářet konkrétnější představy o vlastní budoucnosti. Stereotypy jim také poskytují pocit jistoty, že patří do jedné ze dvou skupin. Již v předškolním věku se rozvíjí obecné porozumění obsahu genderových stereotypů. Výhodou je fakt, že mužsko-ženská stereotypie je dichotomní, jelikož děti v první letech života třídí téměř veškeré informace podle jednoduchého formálního konstruktů „buď – anebo“. Na druhou stranu se děti brání přijmout informace, které tuto ostrou hranici překračují, například si nejsou schopny připustit, že se muži mohou někdy chovat jako ženy a naopak. Také mají tendenci zveličovat rozdíly mezi příslušníky různého pohlaví a více vyhledávají informace týkající se jejich vlastního pohlaví (Janošová, 2008, Vágnerová, 2012).

Jelikož je gender tak viditelný, je to jedna z prvních sociálních kategorií, které si dítě osvojí (Kohlberg, 1966 in Biernat, 1991). Již v batolecím období a s nastupujícím předškolním věkem se děti začínají učit charakteristiky související s genderem. Mezi 3. a 6. rokem u dítěte rapidně narůstají znalosti týkající se různých aktivit, avšak není si v tomto období vědomo existence určitých individuálních rozdílů a nebere tedy na ně žádný ohled. Například pokud si nějaký chlapec hraje s dětskou kuchyňkou a dítě má na

základě této informace rozhodnout, zda by si tento chlapec raději hrál s panenkou nebo s autem, bude dítě ignorovat chlapcův zájem a místo toho, aby mu přiřadilo panenku, mu přiřadí auto. Být chlapcem totiž pro něj znamená být ve všech ohledech maskulinní – tedy hrát si s autem, ne s panenkou. Postupně jsou vědomosti týkající se genderu upevňovány a mezi 5. a 7. rokem dochází k vrcholu rigidity v užívání genderových stereotypů. V této fázi, tzv. fázi konsolidace, argumentují děti různé činnosti a objekty tvrzeními typu: „tohle mohou dělat jen dívky; s tím si hrají pouze chlapci“. Po období rigidity dochází v 7 letech k nárůstu flexibility, kdy se hranice mezi tím, co je mužské a co je ženské, začne oslabovat a jedinec si začne uvědomovat, že určité činnosti, vlastnosti, činnosti, objekty a další nenáleží striktně jen danému pohlaví. Neznamená to, že by u jedince byl vývoj stereotypů zastaven, jen se jeho aplikování stereotypů stává pružnějším – tedy uvědomuje si, že existuje mnoho podobností mezi muži a ženami. V 8 letech u příkladu chlapce, který si hraje s dětskou kuchyňkou, již jedinec dokáže tomuto chlapci přiřadit panenku, i když je to v rozporu s jeho genderem (Martin, Ruble, 2004; Trautner, 2005).

Trautner (2005) celý vývoj stereotypů shrnuje do tří fází.

1. Fáze uvědomění, kdy se jedinec učí vlastnosti spojované s daným genderem a kdy se postupně transformuje (v nepravém slova smyslu) flexibilní užívání genderových schémat do rigidního užívání.
2. Fáze rigidity, během které jsou nabyté vědomosti upevněny a která probíhá mezi již výše uvedeným 5. a 7. rokem.
3. Fáze flexibility – po 7. roce dítě upouští od rigidního užívání genderových schémat.

Vývoj stereotypů uplatňuji na své výzkumné téma, jelikož se z něj dá usuzovat, jak bude vizualita femininity a maskulinity u jednotlivých dětí koncipována. Vycházím tedy z toho, že děti ve věku 3 a 4 let budou při konstrukci femininní a maskulinní postavy variabilnější než děti ve věku 5 a 6 let, které budou oproti těm mladším v užívání genderových schémat striktnější.

4 Maskulinita a femininita

Maskulinita a femininita jsou chápány jako individuální rozdíly ve znacích a chování souvisejících s genderem. Jsou to ty aspekty genderu, které kolísají jak mezi muži, tak mezi ženami. Maskulinita a femininita se průběhu života mění. V určitých životních obdobích disponují lidé svými rodově typickými vlastnostmi větší měrou, naopak někdy tyto vlastnosti u některých zcela zanikají. Podle Sandry Bemové (1987 in Lippa, 2009, s. 101) „maskulinita a femininita neexistují ‚tam venku‘ ve světě objektivní skutečnosti...existují pouze v mysli vnímajícího jedince“.

Laické pojetí maskulinity a femininity má mnoho aspektů. Když se Anita Myersová a Gail Gondová (1982, Toronto) zeptaly návštěvníků muzea, aby jim popsali definici maskulinity a femininity, návštěvníci uváděli fyzické znaky a vzhled, vlastnosti, biologické charakteristiky, sexualitu a sociální role (Janošová, 2008; Lippa, 2009).

První vědecké teorie vycházely z jednodimenzionální koncepce, do které spadá např. test Termana a Milesové z 20. let. Podle ní se každý jedinec nacházel na nějakém bodě pomyslné osy, přičemž na jejích okrajích proti sobě stála maskulinita a femininita. Jedinec, který se našel uprostřed osy, byl tzv. nevyhraněný. Již původní škály naznačovaly, že pro ženy je dobré být femininní a pro muže maskulinní. Na konci 60. a na začátku 70. let, tedy v době, kdy se začalo prosazovat moderní ženské hnutí, zpochybnilo tuto koncepci zjištění, že existují také jedinci, kteří jsou jak maskulinní, tak femininní, co se týče jejich chování, vlastností a aktivit bez ohledu na jejich biologické pohlaví. Sandra Bemová (1974) přišla s názorem, že maskulinita a femininita nejsou vylučující se protiklady, ale že jde o dvě odlišné a nezávislé dimenze. Vytvořila na základě instrumentálních a expresivních znaků nový test (Bem Sex-Role Inventory – BSRI). Instrumentální znaky se vyskytují ve větší míře u mužů, souvisí s cílevědomostí a jsou zaměřené na vnější oblast zaměstnání. Oproti tomu expresivní znaky se vyskytují spíše u žen a jsou zaměřené na lidi, rodinu a mezilidské vztahy. Jedince, kteří vykazovali vysokou instrumentálnost i expresivnost, označila Bemová za androgynní. Pokud se u něj naopak vyskytovaly tyto vlastnosti v podprůměrné míře, byl označen jako nediferencovaný (Janošová, 2008; Karsten, 2006; Lippa, 2009).

V naší kultuře neexistuje jedna univerzální představa o maskulinitě a femininitě. Za normativní a přirozenou je pokládána tzv. hegemonní maskulinita a preferovaná femininita. Hegemonní maskulinita je spojována s dominancí, úspěchem, racionalitou – přesně tyto charakteristiky odpovídají tradičnímu pojetí mužství (Pavlík, 2007). Podle Badintera (1999 in Janebová, 2006, s. 16) lze „opravdové muže“ podle čtyř základních imperativů charakterizovat takto:

- Musí být samostatný a nezávislý
- Musí být agresivní a umět se prosadit
- Nesmí se nechat ovládat, naopak musí ovládat druhé
- Není ženský – vyhýbá se ženskému chování a aktivitám

Preferovaná femininita se naopak vyznačuje pasivitou, péčí o druhé, otevřeným vyjadřováním emocí a fyzickou atraktivitou.

Pokud jedinec nevykazuje prvky hegemonní maskulinity (v případě muže) či prvky preferované femininity (v případě ženy), neznamená to ovšem, že přestává být mužem či ženou. Není však jednoduché si v takovém případě vybudovat identitu a jedinec si musí mnohdy zvyknout na časté obhajování své identity před svým okolím (Pavlík, 2007).

Za fyzicky vnímatelné atributy femininity a maskulinity, lze na základě studie Smetáčkové (2016), která byla provedena u dětí mladšího a staršího věku, považovat za typické kulturně konstruované atributy v případě maskulinní postavy dlouhé kalhoty v kombinaci s košilí, tričkem či mikinou a z tělesně viditelných atributů například vlasy a vousy. Mezi femininními atributy byly nejčastěji zahrnuty sukně či šaty a tričko, halenka či svetr ve světlejších barvách. Co se týče délky vlasů, Blakemore (2003, in Smetáčková, 2016) na základě výsledků své studie tvrdí, že krátké vlasy děti asociují s maskulinitou, zatímco dlouhé či delší vlasy s femininitou.

5 Genderová identita a teorie jejího vývoje

Genderová neboli rodová identita je podle Janošové (2008, s. 42) „vnitřní a ryze privátní složkou lidské osobnosti. Tvoří ji genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní.“ Ačkoliv je tato identita součástí našeho Já, některé její části se nemusí navenek nijak projevit. Podle Vágnerové (2012) se genderová identita u chlapců a dívek rozvíjí jiným způsobem. Dívky se identifikují s matkou jako osobou stejného pohlaví, zároveň je pro ně matka stále zdrojem bezpečí. Chlapci to mají v tomto ohledu těžší, musí se „oddělit“ od matky a identifikovat se s otcem. Důležitou funkci má však i rodič opačného pohlaví. Ten totiž ukazuje jedinci, ke komu si má vytvořit komplementární vztah.

Na vývoj genderové identity nemá vliv jen rodina – jelikož jedinec počátkem předškolního věku nastupuje do mateřské školy, stávají se dalším významným činitelem ve vývoji genderové identity vrstevníci. Děti si tuto identitu potvrzují zejména tím, že preferují kontakt s dětmi stejného genderu – to poté následně vede k genderové segregaci (Vágnerová, 2012; Smetáčková, 2016).

5.1 Psychoanalytická teorie

Představitelem této teorie je rakouský lékař Sigmund Freud. Často je také označována jako teorie identifikace, protože podstatou genderové identity je právě identifikace s rodičem stejného pohlaví.

Během svého osobnostního vývoje prochází děti několika stádií. V orálním a análním stádiu se dívky a chlapci chovají téměř stejně. Zlom přichází mezi 3. a 6. rokem, v tzv. falickém stádiu. Dítě si začíná uvědomovat své vlastní genitálie a zjišťuje odlišnosti u genitálií jedinců opačného pohlaví – chlapci mají penis a dívky ne. Wyrobková (2007, s. 143) uvádí, že „chybění nebo přítomnost penisu je symbolem femininity a maskulinity.

Během falického stádia začíná jedinec pohlížet na rodiče opačného pohlaví jako na sexuální objekt. Chlapec vnímá svého otce jako soka v boji o lásku matky (tuto situaci označuje Freud jako Oidipovský komplex). Chlapci předpokládají u všech osob stejný pohlavní orgán, jaký mají oni sami. Je tedy pro ně velmi překvapivé zjištění, že dívkám

penis chybí. Chlapec se začne obávat a prožívá kastráční úzkost – má strach, že otec zjistí, jakou povahu mají jeho city vůči vlastní matce, a potrestá ho kastrací stejně jako dívky. Na základě této obavy přijme chlapec otce jako svrchovanou autoritu, se kterou se identifikuje, a potlačí svůj erotický vztah vůči matce. V takovém případě dochází k úspěšnému vyřešení oidipovského konfliktu. (Freud, 2000; Renzetti, 2005; Wyrobková, 2009).

Vývoj genderové identity u dívky má jiný průběh. Když dívka zjistí, že na rozdíl od chlapce ona penis nemá, začne mu jeho mužský genitál závidět. Cítí se méněcenná a rozhněvaná na svou matku, která je podle ní příčinou tohoto nedostatku. Odvrací se od matky a postupně si vytváří silný citový vztah k otci, který penis má a může jí ho alespoň symbolicky poskytnout. Touha vlastnit penis je postupně nahrazována touhou po dítěti. Na základě nové touhy dívka přijme ženskou roli (Beal, 1994 in Janošová, 2008).

5.2 Teorie sociálního učení

Základní myšlenkou této teorie (stejně jako celého behaviorismu, ze kterého teorie sociálního učení vychází) je posilování – následuje-li po určitém chování odměna, bude se takové chování pravděpodobně opakovat i v budoucnu, pokud naopak trest, bude se četnost chování snižovat. Děti jsou zejména svými rodiči odměňovány za projevy, které jsou v souladu s jejich genderovým stereotypem, a sankcionovány za projevy nevhodné (Janošová, 2008; Renzetti, 2005). Podle Oakley (2000, s. 135) uvažuje dítě v této posloupnosti: „Chci odměnu a vždycky mě odmění, když dělám chlapecké (dívčí) věci. Takže chci být chlapec (dívka).“

Kromě posilování získávají děti svou genderovou identitu skrze pozorování a napodobování. Děti pozorují činnosti a reakce druhých lidí ve svém okolí, přičemž nemusejí nezbytně dělat vše, co se naučily. Například ženy ví, jak si holit obličej jako muž, ale nedělají to. Při napodobování děti zopakují chování, které se jeví jako atraktivní nebo je motivováno přáním být odměněn (Janošová, 2008). Děti si za vzor svého chování nejčastěji berou ty dospělé osoby, které se jim jeví jako vlídné, přátelské a zároveň mocné. Většinou se jedná o osoby, které se jim podobají – tedy rodič stejného pohlaví, starší

sourozenci, vrstevníci a v neposlední řadě také pedagogové a mediální osobnosti (Renzetti, Curran, 2005).

5.3 Kognitivně vývojová teorie

Autorem je Lawrence Kohlberg, který rozšířil původní teorii kognitivního vývoje J. Piageta. Podstatou této teorie je, že vývoj genderové identity probíhá souběžně s kognitivním vývojem a vývojem morálního myšlení. Jedinec je tedy schopen reagovat na vnější podněty podle toho, jak jim rozumí. Jinými slovy, aby jedinec zpracoval podněty odpovídajícím způsobem, musí dosáhnout jisté úrovně rozumových schopností (Collins, Kutzaj, 1991 in Janošová, 2008).

Jedinec podle této teorie prochází třemi stádii. V prvním stádiu, které probíhá zhruba kolem 3. roku života, si uvědomuje, že patří do jedné z rodových skupin a že svět lidí je rozdělen na dvě skupiny – muži a ženy. Gender v tomto věku slouží jako diferenciatní kritérium. Dítě si tedy uvědomuje si tedy svou genderovou identitu – je buď chlapec či dívka. Není si však zatím jisto, zda je příslušnost k pohlaví neměnná a trvalá. Pro mladší předškoláky jsou výrazné vnější znaky genderu důležitější než biologické pohlaví. V dalším stádiu, přibližně o rok později, dochází u dítěte k částečnému upevnění genderové identity, k tzv. genderové stálosti – jeho genderová identita se v čase nemění a přetrvává do budoucna; tedy už ví, že z chlapců se stávají muži a z dívek ženy. V posledním stádiu, mezi 6. a 8. rokem života, jedinec zjišťuje, že se jeho genderová identita nezmění, i když bude vykonávat činnosti typické pro opačné pohlaví či bude vzhledově vypadat jako příslušník opačného pohlaví – pochopí tedy genderovou konstantnost. (Karsten, 2006; Martin, Ruble, Szkrybalo, 2002; Vágnerová, 2012).

U některých dětí ve věku 3 a 4 let se může zdát, že se již nachází ve stádiu genderové stálosti, tedy že chápou neměnnost genderové identity, avšak mnohdy se ve skutečnosti nachází ve stádiu tzv. pseudokonstantnosti, kdy sice podají správné odpovědi, ale neposkytnou relevantní důvody těchto odpovědí. Pokud se jich například zeptáme na otázku, proč je chlapec oblečený do šatů stále chlapcem, odpoví: „Protože má chlapecký obličej“ či znejistí. U dítěte ve stádiu genderové stálosti bychom očekávali odpověď typu,

že nezáleží na tom, že má na sobě zrovna šaty – vždy to totiž bude chlapec, ať už má na sobě kalhoty či šaty (Martin, Ruble, Szkrybalo 2002).

5.4 Teorie genderového schématu

Podobně jako u kognitivně vývojové teorie zaujímají vědomosti o pohlaví hlavní místo v genderovém vývoji a jedinec v tomto vývoji hraje aktivní roli. Děti si vytváří svá genderová schémata – organizující síť reprezentující informace o své vlastní osobě v kontextu pohlaví a o pohlaví samotném. Jakmile si jedinec uvědomí své členství v genderové kategorii (je tedy schopen sám sebe identifikovat jako dívku či chlapce), začne aktivně vyhledávat informace o svém genderu a je mnohem pozornější k rozdílům mezi chlapci a dívkami (Martin, Ruble, Szkrybalo, 2002).

Aktivní řízení schémat probíhá prostřednictvím dvou procesů. Prvním procesem je memorování schémat – malé děti si více pamatují informace o svém pohlaví než o tom opačném, zjišťují si, které činnosti jim na základě jejich pohlaví společnost předepisuje. Druhým procesem je motivace k chování v souladu s genderovými normami, což jim pomáhá k definování sebe sama (Martin, Ruble, Szkrybalo 2002).

Pro výzkumné téma této práce to znamená, že pro děti bude pravděpodobně lepší práce na postavě, která je stejného genderu jako ony samotné (tj. dívky bude více bavit práce s dívčí postavou, chlapce naopak s tou chlapeckou), jelikož o ní mají více informací.

6 Genderová schémata

Schéma je kognitivní struktura, která slouží jako vodítko individuálního vnímání. Díky schématům je jedinec připraven hledat a asimilovat informace, které jsou v souladu s daným schématem. Teorie schémat definuje vnímání jako konstruktivní proces, při němž to, co je vnímáno, je výsledkem interakce mezi přichozí informací a již existujícím schématem daného jedince. Schopnost jedince dávat přednost jednomu schématu před druhým se nazývá kognitivní dostupnost daného schématu. Jedinec je prostřednictvím schématického zpracovávání schopen třídit informace do kategorií na základě nějaké konkrétní dimenze, a to navzdory přítomnosti jiných dimenzí, které by mu v tomto ohledu mohly také dobře posloužit (Bem, 1981, 1983).

Genderová schémata lze definovat jako myšlenkové struktury organizující různé pojmy vztažené k maskulinitě a feminitě. Jejich účelem je zjednodušovat informace, s kterými jedinec přichází do styku (Bem, 1993 in Smetáčková, 2016). Genderová schémata se dítě učí prostřednictvím přímého a nepřímého učení (Barbera, 2003).

Schémata jsou koncipována jako soubor atributů, přičemž některé atributy jsou dominantní – ty vystupují do popředí a udávají definici celého schématu. Dominantním atributem u genderového schématu je pohlaví, tedy zda je jedinec muž či žena. Méně významnými atributy jsou například fyzický vzhled, povahové vlastnosti, dovednosti, role, kognitivní schopnosti, chování a povolání (Barbera, 2003).

I v oblasti těchto schémat existují individuální rozdíly. Někteří jedinci silně oddělují ženský a mužský svět, naopak jiní se u druhých zaměřují na neutrální a genderově nespecifické charakteristiky (Barbera, 2003). V souvislosti s chováním vymezila Powlishta (2002) dva modely, které platí zejména pro děti předškolního věku, vysvětlující vztah mezi danou aktivitou a genderovým schématem. Jeden z těchto modelů je nazýván jako osobní model neboli v originále „personal pathway model“, kdy se u dítěte nejdříve aktivuje filtr zájmu, teprve poté genderový filtr. Genderově schématické děti v takovém případě posílí své chování (když je daná aktivita v souladu s jejich genderem) či ho naopak úplně změní (když aktivita neodpovídá náplni jejich genderu). Genderově aschématický jedinec naopak pokračuje ve svém oblíbeném zájmu, ať už je daná aktivita vhodná pro dívky či pro chlapce. Druhý model, attitudinal pathway model

– tzv. postojový funguje na opačném principu než model osobní. Nejprve jedinec použije genderový filtr, po kterém dojde k aktivaci zájmového filtru. Pro genderově schématické děti je typické, že se daným zájmem začnou zabývat, když zjistí, že se o danou činnost zajímá většina dětí stejného pohlaví.

6.1 Vývoj genderových schémat

V prvních letech života kategorizují děti příslušníky obou pohlaví na základě fyzických znaků. Dalo by se hovořit o prvním genderovém schématu, které Barbera (2003) nazvala „fyzické genderové schéma“. Teprve po dosažení schopnosti třídit na základě fyzických znaků je dítě schopno rozhodnout o genderu daného jedince na základě chování a činnosti. Již děti ve věku 8 měsíců jsou velmi senzitivní vůči genderovým rozdílům, co se týče účesu, oblečení a stavby těla (Pakizegi, 1985 in Tenenbaum, 2010).

V průběhu vývoje dítěte (především v předškolním věku) se mění podoba i způsob užívání genderových schémat. Jak už bylo zmíněno výše v kapitole 2.1 Vývoj genderových stereotypů, existují opačné tendence ve způsobu užívání genderových schémat – rigidita a flexibilita. I když se používání těchto dimenzí do jisté míry vztahuje k osobnostním charakteristikám (např. úzkostnost většinou zvyšuje rigiditu), existují období ve vývoji, kdy je dominantní vždy jedna z nich. V období převažující rigidity lpí dítě na schématech i v takových situacích, kdy nejsou schémata přiléhavá. Naopak v období flexibility je dítě schopno odhlédnout od aktuálního schématu a čerpat informace ze situace, i když jsou v rozporu s daným schématem (Smetáčková, 2016).

6.2 Konvenční a nekonvenční genderová schémata

Konvenční schémata můžeme definovat jako schéma, které v rámci kategorizace využívá mnoho jedinců vzhledem k obdobnému kulturnímu kontextu (Smetáčková, 2016).

Výzkum, zahrnující dvě studie týkající se výskytu a vývoje konvenčních a nekonvenčních genderových schémat u dětí předškolního a raného školního věku, provedla se svým týmem Harriet Tenenbaum v roce 2010. Jako výzkumný nástroj byly

použity obrázky ženské a mužské postavy nakresleny dětmi předškolního věku. Úkolem bylo zjistit, jaký typ genderových schémat děti využívají při rozpravování nad obrázky.

První studie se zúčastnilo 115 dětí ve věku od 3 do 8 let. Tyto děti byly požádány, aby nakreslily dívku a chlapce a zdůvodnily, co dělá takovou dívku dívkou a chlapce chlapcem. Obrázky byly roztříděny do tří skupin podle věku jejich autorů a předloženy stejným dětem; přičemž každému dítě byly ukázány tři obrázky, každý právě z jedné věkové skupiny. Děti měly určit, zda je na obrázku žena či muž a zdůvodnit podle čeho se tak domnívají. Výzkumníci se pomocí této studie snažili zjistit, jaká kritéria děti používají. Výsledky ukázaly, že většina dětí napříč věkem uváděla častěji konvenční důvody než nekonvenční, tedy přesněji řečeno – využívají ve větší míře konvenční schémata. Zároveň však mladší děti využívají pro určení pohlaví více nekonvenčních důvodů. Dále bylo zjištěno a zároveň potvrzena hypotéza, že dívky lépe rozpoznávají znaky svého genderu než chlapci a také že uvádí více konvenčních důvodů než chlapci.

Tenenbaum (2010) zde rozlišuje tři typy nekonvenčních schémat, a to idiosynkratická schémata, která jsou specifická pro dané dítě (např. „Je to kluk, protože má úzké oči“), dále reverzní neboli převrácená schémata, která jsou velmi podobná konvenčním schématům, avšak jsou aplikována opačně (např. „Je to kluk, protože má na sobě sukni“), a v poslední řadě příběhová schémata, při kterých dítě vyvodí pohlaví na základě nějakého děje (např. „Je to kluk, protože maluje obrázek“).

Druhého výzkumu se již účastnily pouze nejmladší děti (3-4 roky). Dětem byly předloženy tři typy obrázků žen a mužů. Na jednom obrázku byly postavy vyobrazené s konvenčními i nekonvenčními atributy, na dalším pouze s nekonvenčními prvky a na posledním naopak převážně s prvky konvenčními. Zadání znělo stejně jako v předchozí studii, a to rozhodnout, zda je na obrázku žena či muž a podle čeho tak usoudily. U obrázků s konvenčními atributy měly děti tendenci vysvětlit pohlaví na základě konvenčních atributů, naopak u postav s nekonvenčními atributy i ti, kteří většinou pracovali s konvenčním schématem, zdůvodnili pohlaví postavy na základě nekonvenčního schématu. U obrázků, kde postava disponovala konvenčními i nekonvenčními atributy, však děti dávaly přednost vysvětlení pohlaví pomocí konvenčního schématu.

Tyto studie ukázaly, že děti mají zpočátku genderové schéma založené na vlastních zkušenostech, teprve až poté přijímají do schémat kulturní prvky. Právě proto si většina dětí buduje nejprve schéma s nekonvenčními atributy a postupně se skrze jejich okolí seznamují s konvenčními atributy. Konvenční a nekonvenční schémata tedy mohou koexistovat vedle sebe (Tenenbaum, 2010).

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Metodologie výzkumu

Hlavním cílem praktické části je stanovení pomyslné hranice ve vnímání mezi femininitou a maskulinitou u dětí předškolního věku, přičemž předpokládám, že se zvyšujícím věkem dítětem se femininita a maskulinita vůči sobě více vymezuje – chci tedy zjistit, které atributy nejčastěji děti přiřazují ženskému pohlaví a které naopak přisuzují mužům; jak se liší vnímání jednotlivých atributů u tříletého a šestiletého dítěte a zda také existují nějaké odlišnosti ve vnímání femininity a maskulinity u dívek a chlapců. Pro své potřeby jsem volila spolupráci s konkrétní MŠ, kde jsem pomocí kreslených obrázků (vystřihovánek) a polostrukturovaného interview získávala od dětí informace, na jejichž základě by bylo možné zjistit, jak se u dětí ních tato hranice napříč věkem a genderem posouvá.

8.1 Výzkumné otázky

Jelikož je výzkumný problém definován jako stanovení hranice mezi femininitou a maskulinitou u dětí předškolního věku, zvolila jsem následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Jaký je rozhodující prvek pro určení hranice mezi femininitou a maskulinitou napříč věkovými kategoriemi u dětí předškolního věku?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké jsou shody a rozdíly při určování této hranice mezi chlapci a dívkami?

8.2 Výzkumný vzorek

Pro účely výzkumu jsem volila výzkumný vzorek zahrnující děti ze dvou vybraných mateřských škol v Praze, přičemž v jedné z MŠ byla provedena pouze pilotáž u dvou dívek. Výzkumu se tedy celkově zúčastnilo 37 dětí (20 dívek a 17 chlapců) ve věku od 3 do 6 let. Snažila jsem se nejen o to, aby byla obě pohlaví/gendery zastoupena podobným počtem dětí, ale aby měly téměř stejný podíl zastoupení i jednotlivé věkové

skupiny. Aby se děti mohly výzkumu souhlasit, musely jejich rodiče poskytnout souhlas prostřednictvím tištěného informovaného souhlasu. V tomto ohledu mi velmi vyšla vstřícnost ředitelka MŠ, která zařídila, aby učitelky jednotlivých tříd rodičům souhlasy předaly a zajistily mi tím pádem jejich podpisy.

Tabulka č. 1: Přehled dětí					
Počet dětí	3 roky	4 roky	5 let	6 let	Celkem
Chlapci	4	3	5	5	17
Dívky	5	5	5	5	20
Celkem	9	8	10	10	37

8.3 Metody sběru dat a průběh výzkumu

Před návštěvou dané mateřské školy, a tedy i provedení výzkumu vůbec, jsem musela vytvořit vystřihovánky sestávající z postavy bez jakéhokoliv náznaku sekundárních pohlavních znaků, dále různé typy oblečení, doplňků, vlasů a hraček. Zpočátku jsem chtěla využít vystřihovánky zakoupené v běžném papírnictví, avšak zjistila jsem, že většina takových vystřihovánek je určena pro dívky, tedy postava určená k oblékání má vlasy, které nelze měnit, a oblečení se skládá z převážně dívčího šatníku (šaty, sukně apod.). Nakonec jsem se tedy rozhodla pro tvorbu vlastních vystřihovánek. Vše jsem nakreslila ručně a následně upravila v počítačovém programu. Snažila jsem se zachytit pestrost možných úprav vzhledu, tj. různé typy oblečení různých střihů a barev, i vlasy. Vlasy jsem vytvořila pouze ve dvou barevných provedeních – hnědé a blond. Původně jsem vytvořila 20 typů různých střihů a účesů, které jsem ale po pilotáži zredukovala na 15, jelikož některé z nich si byly velmi podobné. Všechny obrázky jsem před vytisknutím ještě zvětšila, jelikož ty původní byly velmi malé a zejména mladším dětem by se s nimi špatně manipulovalo. Hotové obrázky jsem vytiskla, podlepila tvrdým kartonem a vše vystřihla. U vystřihovánek zakoupených v kamenném obchodě si můžeme

všimnout tzv. „paciček“, jejichž ohnutím „oblékne“ dítě postavě kus oblečení. Obávala jsem se, že by se neustálým ohýbáním a narovnáváním „paciček“ vystřihovánky opotřebovaly, rozhodla jsem se proto využít suchý zip, kterým děti budou připínat postavě daný kus oblečení či vlasy. Všechny vystřihovánky jsou k dispozici v příloze č. 1.

Jako metodu dotazování jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, který jsem s dětmi vedla právě nad výše zmíněnými vystřihovánky. Podle Miovského (2006) je tento typ rozhovoru postaven na specifickém okruhu otázek, které však nemusí mít pevné pořadí a můžeme ho rozšířit o doplňující otázky. U polostrukturovaného interview je tedy vždy definované tzv. jádro interview, což je minimum témat a otázek, které musíme probrat. V případě tohoto výzkumu se jednalo o následující otázky.:

- *Jak podle tebe vypadá chlapec/dívka? Vyber mu/jí nějaké oblečení a vlasy.*
- *Když vyměním x^* za y^* , bude to stále chlapec/dívka?* (x a y označují jednotlivé atributy, jejichž výčet je uveden níže)
- *Proč je to stále chlapec/dívka? / Proč už to není chlapec/dívka?*

S učitelkami jednotlivých tříd jsem se domluvila, že dorazím vždy po svačině a skončím zhruba v 11 hodin dopoledne, kdy jdou děti ven na zahradu. Výzkum probíhal v šatně třídy, kterou jsem právě navštívila, přičemž celkově jsem navštívila 4 věkově smíšené třídy. Šatna se jevila jako jediná možnost pro uskutečnění výzkumu, protože v ní během dopoledních hodin nikdo nebyl a zároveň rozhovor nebyl narušován přítomností jiných dětí, jak by se tomu dělo uvnitř třídy. Paní učitelka mi postupně posílala do šatny všechny děti. Rozhovor s jedním dítětem trval 10 až 15 minut. Rozhovor byl zaznamenáván prostřednictvím nahrávacího zařízení, přičemž jsem si zároveň také poznamenávala čísla jednotlivých účesů do mnou vytvořené tabulky.

Při vstupu dívky/chlapce do šatny jsem se jí/ho v první řadě zeptala na jméno a věk. Když jsem viděla, že je dítě spíše stydlivé, přešla jsem rovnou k výzkumu; naopak extrovertní děti se mnou začaly bezprostředně komunikovat o svém životě, až jsem je mnohdy musela přerušit a upozornit na vystřihovánky.

Nejprve jsem danou dívku/chlapce požádala, aby papírovou postavu „oblékl/a“ jako chlapce či dívku a vybral/a jí vlasy odpovídající danému genderu. Následně jsem začala obměňovat účesy a typy oblečení a ptala se, zda se stále jedná o chlapce/dívku či

už se obměnou jednoho či více atributů pohlaví papírové postavy změnilo. Poté jsem se vrátila k prvnímu úkolu a tentokrát dívku/chlapce požádala, aby postavě vybral/a vlasy a „oblékl/a“ ji jako opačné pohlaví (pokud jsem dítě poprvé požádala, aby postavu obléklo jako chlapce, mělo nyní postavu obléknout jako dívku a naopak). Opět jsem začala obměňovat jednotlivé atributy s cílem zjistit od dítěte informaci, zda se pohlaví postavy změnilo či ne. Pokud dítě bylo po skončení všech úkolů stále schopno spolupracovat (ve většině případů bylo), zeptala jsem se, které hračky by přiřadilo dívce a které chlapci (v rámci celého výzkumu však s hračkami jako atributy femininity a maskuliny nadále nepracuji, jelikož by se v důsledku malého počtu variant hraček, které jsem ve výzkumu použila, jednalo pouze o povrchovou analýzu, přičemž jsem také posléze usoudila, že do této práce téma hraček ne zcela zapadá). Po tomto úkolu jsem se s dívkou/chlapcem rozloučila a paní učitelka mi poslala další/ho.

Na následující straně představuji tabulku s výčtem atributů, které jsem během výzkumu s dětmi využila, a zdůvodnění, proč jsem je použila.

Při výběru atributů jsem vycházela z výzkumů Tenenbaum et. al (2010) a Ireny Smetáčkové (2016), přičemž některé varianty atributu (například konkrétní délky vlasů, účesy a potisky na tričkách) jsem zvolila sama na základě obecných předpokladů.

Tabulka č.2: Seznam a popis atributů (všechny atributy včetně postavy bez atributů jsou zobrazeny v příloze 1)		
Atribut	Zdůvodnění	Varianty atributu
*Barva vlasů	S maskulinitou jsou spojovány spíše tmavé vlasy, naopak s femininitou světlejší	Hnědá/blond
Délka vlasů	S maskulinitou jsou spojovány krátké vlasy, s femininitou dlouhé	Vlasy „na ježka“, krátké kudrnaté vlasy, krátké rovné vlasy, kratší mikádo, krátké vlasy s culíky, mikádo s vlnkami, mikádo, mikádo s čelenkou, polodlouhé vlnité vlasy, polodlouhé rovné vlasy, vlasy svázané do drdolu, dlouhé vlasy svázané do culíku, dlouhé vlasy svázané do dvou culíků, dlouhé rovné vlasy
Horní část oblečení	Různé barvy, střihy či ozdoby na atributu jsou spojovány s maskulinitou (modrá/zelená barva, auto) a jiné s femininitou (růžová barva, upnutější střih, květina)	Modré tričko, zelené tričko, růžové tričko, tričko s potiskem auta, tričko s květinou, bílá košile, fialový svetr, modrozelená mikina s číslem, světle modrá mikina se srdcem
Dolní část oblečení	Sukně je spojována s femininitou, kalhoty s maskulinitou	Šedé kalhoty, džíny, modrá sukně, červené kraťasy
Jiný typ oblečení		Červené šaty
Doplňky		Klobouk, kšiltovka

*V samotných rozhovorech jsem se na barvu vlasů bohužel téměř nezaměřovala, a to z důvodu snahy naleznout hranici mezi maskulinitou a femininitou u každého dítěte skrze délku vlasů a typ oblečení. Nezbyval mi prostor pro zkoumání preferované barvy vlasů u každého typu vlasů, které jsem s daným dítětem probrala. Přesto se však na základě určitého zjištění v závěrečné interpretaci o barvě vlasů zmiňuji.

8.4 Způsob zpracování dat

Pro přehlednost jsem všechna potřebná data dala do dvou tabulek, které zobrazují počet chlapců a dívek (rozdělených podle věku) volící dané atributy u dívčí a chlapecké postavy. Abych mohla určit vizuální hranici pro maskulinitu a femininitu pro jednotlivé věkové skupiny chlapců a dívek, provedla jsem rozbor každého dítěte zvlášť – vypsala jsem si do jednoho sloupce všechny chlapecké atributy a do druhého všechny dívčí atributy, které byly v průběhu rozhovoru s daným dítětem řečeny. Následně jsem tedy mohla tyto dva sloupce porovnávat – zda se zcela zastoupením jednotlivých atributů zcela liší a u dítěte je tedy představa maskulinity a femininity velmi rozdílná, či se v některých attributech spojují a dítě tím pádem vnímá maskulinitu a femininitu jako dvě podobné dimenze. Na základě těchto rozborů jsem vyvodila závěry pro dané skupiny, které uvádím následně v Interpretaci dat.

Jména všech dětí, která v interpretaci uvádím v ukázkách dílčích rozhovorů, jsou z důvodu zachování anonymity smyšlená.

9 Interpretace dat

9.1 Dívčí a chlapecká postava z pohledu jednotlivých věkových skupin

V těchto tabulkách předkládám výčet atributů, které děti přiřkládaly chlapecké postavě a dívčí postavě jak při libovolném výběru, tak i po následném odebrání a přiložení jiného atribut. Následně podrobně popisují volby jednotlivých věkových skupin – zvlášť volby chlapců a zvlášť volby dívek.

Tabulka č. 3: Frekvence jednotlivých atributů chlapecké postavy napříč věkovými skupinami chlapců a dívek								
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
	3 r.	3 r.	4 r.	4 r.	5 let	5 let	6 let	6 let
krátké vlasy	4	5	3	4	5	5	5	5
polodlouhé vlasy	2	0	1	1	0	2	1	2
dlouhé vlasy	1	1	0	1	0	0	1	1
účesy*	1	2	1	1	1	1	2	2
modré/zelené triko	2	1	2	5	3	2	4	3
tričko s autem	2	3	2	2	2	2	2	4
růžové tričko	1	1	1	2	1	0	0	0
tílko s květinou	1	0	1	0	0	1	2	1
Košile	0	2	1	0	1	2	0	2
fialový svetr	1	0	0	1	1	1	0	0
mikina se srdcem	0	1	1	2	0	1	0	2
mikina s číslem	2	0	1	3	2	2	4	0
kalhoty/kraťasy	4	4	3	5	5	5	5	5
Sukně	0	2	2	3	2	1	0	1

Šaty	2	1	0	1	1	1	0	0
kšiltovka	0	0	0	0	1	0	0	1

Tabulka č. 4: Frekvence jednotlivých atributů dívčí postavy napříč věkovými skupinami chlapců a dívek								
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
	3 r	3 r.	4 r.	4 r.	5 let	5 let	6 let	6 let
krátké vlasy	3	4	3	4	4	4	5	5
polodlouhé vlasy	3	4	2	5	5	4	5	5
dlouhé vlasy	4	4	3	5	5	5	5	5
účesy*	3	4	3	5	5	5	5	5
modré/zelené triko	2	3	2	1	3	2	4	3
tričko s autem	2	3	1	1	2	3	3	3
růžové tričko	1	3	2	4	4	3	4	5
tílko s květinou	2	0	1	1	2	3	3	4
Košile	0	1	1	0	1	2	0	1
fialový svetr	2	1	1	1	0	1	1	0
mikina se srdcem	0	1	0	3	1	2	0	1
mikina s číslem	1	1	0	2	1	2	3	0
kalhoty/krat'asy	3	5	3	5	5	5	5	4
punčocháče	1	1	1	1	0	3	2	3
Sukně	0	4	2	4	4	3	3	1
Šaty	2	5	2	3	4	3	2	3
klobouk	0	1	0	0	0	0	1	0

* Do kategorie „účesy“ jsem zahrнула vlasy upravené s pomocí gumiček, sponek či čelenky – jedná se tedy o krátké vlasy s culíky, mikádo s čelenkou, vlasy svázané do drdolu, dlouhé vlasy svázané do jednoho culíku a dlouhé vlasy svázané do dvou culíků.

9.1.1 Postava z pohledu tříletých chlapců

Chlapecká postava

Celkově jsem vedla rozhovor se čtyřmi tříletými chlapci. Všichni chlapci vybírali pro chlapeckou postavu primárně krátké vlasy, teprve až po mém zásahu, kdy jsem vlasy vyměnila za delší, jsem se od nich postupně dozvíдалa, jaké typy vlasů různých délek mohou ještě chlapci „nosit“. V tabulce můžeme vidět, že po krátkých vlasech následovaly vlasy polodlouhé; dlouhé vlasy a účes zvolil pouze jeden chlapec. Co se týče polodlouhých vlasů, jednalo se v případě tříletých chlapců hlavně o vlnité rozevláté vlasy, které mohly působit neučesaně a které se u chlapců a mužů vyskytují docela v hojné míře a tito chlapci se s nimi mohli již ve svém okolí setkat.

Ve výběru a „schvalování“ oblečení byli chlapci rozmanitější než u výběru vlasů. Jako dolní část oblečení vybírali kalhoty, což nebylo překvapivé, avšak někteří z nich se nebránili ani šatům – například tříletý Tobiáš, který bez sebemenších pochyb tvrdil, že chlapci mohou šaty nosit.:

T: Tak jo. A kdybych mu vyměnila kalhoty a to tričko za tohle (šaty)?

Tobiáš: Tak to by šlo!

T: A je to kluk nebo holka?

Tobiáš: Kluk.

T: Může kluk nosit šaty?

Tobiáš: Jo.

Ve většině případů však dávali přednost kalhotám (tuto preferenci dva chlapci odůvodnili vlastním nošením kalhot) v kombinaci s nějakým vrškem – nejčastěji bylo uváděno modré/zelené tričko, červené tričko s potiskem auta či modrozelená mikina s potiskem čísla. Někdo z chlapců ani neměl potíže s růžovým tričkem či tíllem s potiskem květiny.

Dívčí postava

U tříletých chlapců byla práce s dívčí postavou obtížnější, jelikož u nich vzhledem k jejich věku ještě nejsou plně zafixovány genderové představy a nemají tudíž takovou potřebu se vymezovat vůči dívčí postavě podobně jako starší chlapci. I tak ale prostřednictvím určitých atributů odliší chlapce od dívky – například postava s dlouhými vlasy oblečená do trička a kalhot byla častěji označena za dívku díky svým dlouhým vlasům. Předpokládám, že je to důsledek toho, že si již chlapci v tomto věku všímají, že osoby s dlouhými vlasy v jejich okolí jsou častěji dívky a ženy než chlapci a muži. Nenechali se však ani „zmást“ v případě krátkých vlasů se dvěma culíky, které díky své délce mohli vyhodnotit jako chlapecké, tvrdili však – podobně jako jeden z chlapců Jiří, že culíky nosí jen dívky.:

T: ...A co tyhle vlásy? (krátké s culíky)

Jiří: Holsiska.

T: A jak to že to je holčička? Vždyť má taky docela krátký vlasy jako ten chlapeček předtím.

Jiří: Plotože má ty sulíky.

T: Aha! A nenosí kluci culíky, jo?

(Kroučí hlavou že ne.)

T: Ani ty je nenosíš?

Jiří: Ne.

9.1.2 Postava z pohledu tříletých dívek

Chlapecká postava

Tříleté dívky podobně jako stejně staří chlapci dávaly přednost krátkým vlasům pro chlapeckou postavu. Polodlouhé vlasy kupodivu nevybrala žádná dívka, naopak dvě z nich tvrdily, že chlapci mohou nosit vlasy svázané do dvou culíků.

Stejně jako chlapci nebyly dívky příliš striktní při výběru oblečení. Tři dívky označily postavu oblečenou do šatů či sukně za chlapce. Ovšem zrovna v případě volby sukně si nejsem zcela jistá, že mi dané dívky rozuměly a nedošlo spíše k omylu kvůli špatně položeným otázkám. Pro lepší představu předkládám část rozhovoru s Viktorií.

T: A co bychom mu vybraly za spodek? Kalhoty nebo sukni?

Viktorie: Sukni.

T: Nosí kluci sukni? Třeba u vás ve třídě?

Viktorie: Jo.

T: Jo?

Viktorie: A Viktolka druhá taky.

T: To jo, holčičky, ale jestli nosí sukýnku i kluci, třeba Robin.

Viktorie: Nenosí.

T: Ale může si jí kluk vzít na sebe?

Viktorie: Anebo tílko tohle.

T: A kdo nosí sukni, holky nebo chlapci?

Viktorie: Já nosim.

T: Takže jí nosí holčičky i kluci?

Viktorie: Nosí. I já.

Tato dívka totiž podobně odpovídala i u jiných atributů – například u krátkých vlasů s culíky tvrdila, že tento účes mohou kluci nosit. Když jsi jí ale položila otázku, zda je nosí někdo v jejím okolí (táta, kamarádi ze školky), odpověděla, že nenosí. Na následně položenou otázku, kdo tedy nosí culíky, řekla: „Kluci.“. Bylo tedy pro mě těžké vyhodnotit některé odpovědi tohoto typu, přičemž jsem je nakonec do tabulky vynesla podle skutečnosti, co dané dítě odpovědělo a ne, co si v určité chvíli mohlo myslet a jednalo by se tedy pouze o mé domněnky.

Dívčí postava

Na první pohled je z tabulky zřejmé, že podle tříletých dívek může mít dívčí postava různé typy vlasů různých délek (ostatně toto tvrzení platí pro všechny věkové skupiny dívek i chlapců).

Ve výběru oblečení byly volby dívek velmi rozmanité, prakticky podle nich může dívka nosit téměř vše z předložených atributů. Pokud však o něčem tvrdily, že to dívka nosit nemůže, byl tento jev v některých případech dán zkušeností „to, co nenosím já/maminka, není dívčí“.

Právě v mnoha případech si dívky představovaly svoji maminku a na základě toho papírovou postavičku oblékaly, či nacházely shody mezi vlastním oblečením či střihem vlasů a atributy dané postavičky – jako například tříletá Kateřina.:

Kateřina: Je to holčička taky.

T: A jak to?

Kateřina: Plotože to je holčička a nosí takhle. (Ukazuje rukama culíky na hlavě.)

T: Jo, protože má ty culíky!

Kateřina: A já mam takový stejný.

T: No vidíš to!

Kateřina: A mam podobný.

T: No, máš je moc hezký. A co takovýhle vlásky, je to holčička nebo chlapeček? (vlasý s čelenkou)

Kateřina: Taky holčička.

T: A podle čeho myslíš?

Kateřina: Plotože to je...já jsem taky holčička.

T: A má tady tu čelenku.

Kateřina: Já mám doma podobnou. Já mám doma ale lůžovou.

Myslím si, že dívky více využívaly „přímých zkušeností“ s vlastním vzhledem a vzhledem blízké osoby stejného genderu (což je nejčastěji právě jejich maminka) než obecných přesvědčení – kam by spadal například výrok typu: „Protože čelenky nosí jen dívky“.

9.1.3 Postava z pohledu čtyřletých chlapců

Chlapecká postava

Bohužel jsem měla možnost provést rozhovor pouze se třemi čtyřletými chlapci z důvodu onemocnění dalších dvou. Chlapci měli velmi podobnou představu o vzhledu chlapecké postavy jako o rok mladší chlapci – zejména o chlapeckých vlasech. Po zadání úkolu: „Udělej mi z této postavy chlapce“ vybírali všichni krátké vlasý. Jeden chlapec vyhodnotil postavu s polodlouhými vlnitými vlasý jako chlapce stejně jako tříletí chlapci.

Ze všech možných druhů oblečení vybírali chlapci nejčastěji kalhoty a k nim modré/zelené tričko či tričko s potiskem auta. Je zajímavé, že někteří tvrdili, že chlapci mohou nosit sukni, ale na otázku, zda oni sami ji nosí, jsem dostala negativní odpověď, což se odehrálo například v případě Teodora.:

Před námi leží postava, kterou Teodor oblékl jako chlapce – má krátké vlasy, tričko a sukni.

T: Tak a tohle je teda chlapeček?

Teodor: Jo.

T: A může nosit chlapeček sukni?

(Přikyvuje.)

T: Ty taky nosíš sukni?

Teodor: Ne.

T: A ostatní kluci ji nosí?

Teodor: Ne.

Teodor tedy podal na první pohled protichůdné odpovědi. Jednou z možností interpretace je, že někde viděl muže či chlapce v sukni (např. v kiltu) a na otázku, zda on sám či chlapci v jeho okolí odpověděl pravdivě, že nenosí.

Dívčí postava

Podle čtyřletých chlapců jsou hlavním atributem dívek dlouhé vlasy. Kromě dlouhých vlasů mohou mít dívky i vlasy polodlouhé či krátké. Podobně jako u chlapecké postavy vybrali pro dívčí postavu velké množství atributů.

Jak již vyplývá z předchozího textu, postavu s krátkými vlasy oblečenou do sukně a nějakého trička vyhodnotili dva chlapci jako chlapeckou, přičemž jeden z nich zvolil sukni ihned po zadání „Udělej z této postavy chlapce“, přičemž následně jsem zjistila, že chlapci sice sukni nosit můžou, přičemž ale on sám ani nikdo v jeho okolí sukni nenosí. Bohužel ve snaze udržet pozornost tohoto konkrétního chlapce (hned po prvním úkolu chtěl odejít zpět do třídy), jsem důvod jeho volby sukně pro chlapeckou postavu nezkoumala. Poslední ze tří chlapců tvrdil, že se jedná o dívku, protože chlapci sukni nenosí. V tomto ohledu tedy chlapci uvažují „flexibilně“.

9.1.4 Postava z pohledu čtyřletých dívek

Chlapecká postava

Stejně jako u předešlých skupin dětí, dominuje i u čtyřletých dívek volba krátkých vlasů, když dostanou pokyn „vyber nějaké vlasy pro chlapce“. Podobně se děje i při výběru oblečení, kdy dívky nejčastěji volí kombinaci modrého či zeleného trička s kalhoty, případně kraťasy.

Avšak některé dívky označili za chlapce i postavu v sukni či v růžovém tričku, obzvláště měla-li postava krátké vlasy – zřejmě má pro ně délka vlasů větší vliv na výsledné vyhodnocení genderu postavy než její oblečení. Jedna dívka, Eva, zpočátku tvrdila, že chlapci růžovou nenosí, během chvilky však své tvrzení změnila, jelikož si uvědomila, že její tatínek jedno růžové tričko vlastní.

T: A když vyměním tohle tričko za tohle (růžové), tak kdo to je?

Eva: Holčička.

T: A proč?

Eva: Podle vlasů a té barvy.

T: Jo, podle té barvičky? Tuhle kluci nenosí?

(Kroucí hlavou, že nenosí.)

T: Aha.

Eva: Ale můj táta ho nosí. (Culí se.)

T: Aha, takže by to mohl být kluk!

Eva: Jo. Akorát má krátký vlasy a šedý.

T: Jo, tak ty tu nemám.

Eva: Takovýhle. (Naznačuje délku vlasů po uši.)

T: Jo, takže krátký.

Eva: Jo. Já jsem si to popletla.

T: A co jsi popletla, Evičko?

Eva: To tatínkovo tričko. Já myslela, že to tričko je mámy a ono bylo táty. (Směje se.)

T: Aha!

Z této části rozhovoru vyplývá, že sama dívka byla velmi překvapená, když zjistila, že růžové tričko nepatří mamince nýbrž tatínkovi. Došlo tedy k narušení

genderového stereotypu, že růžová barva je určena výhradně pro dívky a ženy.

Dívčí postava

Když jsem čtyřleté dívky požádala, aby z postavy udělaly dívku, dávaly přednost šatům či sukni doplněnou růžovým tričkem v kombinaci s dlouhými vlasy. Bylo tedy zřejmé, že chtěly co nejvíce zdůraznit feminitu postavičky. Naproti tomu u tříletých dívek jsem tento jev ještě nezaznamenala, ty totiž převážně po zadání prvního úkolu „udělej z postavy dívku“ sahaly po tričku v kombinaci s kalhoty. Myslím, že tento „posun“ je důsledkem větší vnímavosti a citlivosti vůči rozdílům mezi chlapci a dívkami; tedy postupného nabývání znalostí o genderových stereotypech, na jejichž vzniku se podílí nejen rozšiřování kognitivních schopností, ale i větší zájem o třídění lidí (a specificky o druhou skupinu).

9.1.5 Postava z pohledu pětiletých chlapců

Chlapecká postava

Podle Trautnera (2005) začíná 5. rokem fáze rigidity. Když v tabulce porovnáme frekvenci jednotlivých atributů u tříletých a pětiletých chlapců, zjistíme, že k jistému nárůstu rigidity zde došlo. Pouze jeden z pěti chlapců označil postavu oblečenou do trička s potiskem auta a kalhot, která měla vlasy po ramena dozdobené čelenkou, za chlapce. V ostatních případech však byl stejně jako všichni chlapci striktní a přiřazoval chlapecké postavě pouze krátké vlasy. Celkově chlapci kladli větší důraz na délku vlasů, která u chlapce nesmí přesahovat zhruba úroveň uší než na samotný výběr vhodného oblečení pro chlapce. Samozřejmě v největší míře vybírali kalhoty a modrá, zelená či s potiskem auta červená trička, přesto i v této „skupině“ nalezneme několik málo výjimek. Příkladem je Ota, který tvrdil, že dívky nemohou mít velmi krátké vlasy tzv. na ježka, tudíž postavu s tímto typem vlasů oblečenou do růžového trička a sukně označil za chlapce.:

T: Tak a co kdybychom mu teď dali takovýhle tričko a kraťasy. Jak vypadá?

Ota: Vypadá jako kluk a holka.

T: A podle čeho by ses rozhodnul, kdyby si někoho takhle potkal – s krátkýma vlasama a růžovým tričkem?

Ota: Asi kluk, protože kluk může mít takový růžový triko.

T: Může, jo?

Ota: Jo.

T: A kdybych vyměnila kalhoty za sukni?

Ota: No asi kluk, protože kluk může mít taky šaty.

T: Může?

Ota: Jo.

T: Ale holka nemůže mít takhle krátký vlasy?

Ota: Nemůže.

Osobně jsem očekávala, že pětiletí chlapci budu ve vztahu k chlapecké postavě spíše rigidnější v oblasti oblečení (budou odmítat růžovou barvu, sukni a šaty) než v oblasti vlasů, kdy je podle mého názoru větší „šance“ potkat v praxi muže s delšími vlasy než muže v sukni.

Dívčí postava

Všichni chlapci po zadání pokynu „udělej z té postavy dívku“ oblékli postavu do šatů a na hlavu jí připnuli dlouhé vlasy. Zřejmě chtěli dívčí postavu odlišit co nejvíce od té chlapecké a volili proto atributy spjaté s femininitou. Postupně během rozhovorů se ale ukázalo, že si dovedou dívku představit i v kalhotách a krátkých vlasech, tudíž v přístupu k dívčí postavě rigidní nebyli. Někteří z nich zpočátku označili postavu s krátkými vlasy a šaty za chlapce, posléze však na otázku, zda chlapci nosí šaty, odpověděli ne a přehodnotili svou původní odpověď. Jako příklad takového myšlenkového pochodu uvádím kousek z rozhovoru s pětiletým Karlem.

T: A kdybych ji dala...?

(Mezitím Karel vybere ty nejkratší vlasy.)

T: No, tyhle krátký. Je to holka?

Karel: Ne, ne, kluk.

T: Se šatama?

Karel: Holka.

T: No já nevím, mají tvoje spolužačky ve třídě krátký vlasy?

Karel: Ne.

T: A nosí kluci šaty?

Karel: Ne.

T: Tak pro co by ses spíš rozhodnul?

Karel: Holka.

Vzhledem k následnému přesunu k dalšímu atributu jsem nezjistila důvod Karlova rozhodnutí označit postavu nakonec jako dívčí. Myslím si, že je pro něj přijatelnější představa dívky s krátkými vlasy než chlapce (kterým je i on sám) oblečeného do šatů.

9.1.6 Postava z pohledu pětiletých dívek

Chlapecká postava

Při zadání úkolu „udělej z postavy chlapce“ preferovaly všechny dívky jako stejně staří chlapci krátké vlasy. Délka vlasů pro většinu z nich byla stěžejní při určování maskulinity a femininity, jelikož postavu s krátkými vlasy oděnou do šatů či sukně vnímaly spíše jako chlapce. Pravým opakem však byla Denisa, která takovou postavu označila za dívku na základě toho, že zná dívku s velmi krátkými vlasy.

T: Tak, a já ji tyhle vlasy sundám a dám ji tyhle. (polodlouhé vlnité vlasy) Je to pořád holčička?

Denisa: Jo.

T: Dobře.

Denisa: Protože má taky ty šaty.

T: To máš pravdu, Denisko. Nenosí kluci šaty, jo?

Denisa: Ne. (Směje se.)

T: Tak jo. Ještě bych ji vyzkoušela tyhle ty. Je to pořád holčička? (krátké mikádo)

Denisa: Jo. A já bych zkusila... (Vybírá nejkratší vlasy – „na ježka“.)

T: No...a s těma by vypadala jako holčička? S takovýma krátkýma špičatýma?

Denisa: No, asi jo. Když má i ty šaty...

T: Znáš nějakou holčičku, co má takhle krátký vlasy, jo?

Denisa: Jo, znám.

Dívčí postava

Co se týče dívčích atributů, vybíraly pětileté dívky od šatů až po kalhoty s tričkem. Stejně jako jsem popisovala u tříletých dívek, volili dívky většinou oblečení, které samy měly v době rozhovoru na sobě, případně doma ve skříni – jako např. Denisa:

T: Takže může mít holčička modrý tričko na sobě?

Denisa: Ne.

T: Ty nemáš modrý tričko?

Denisa: Ne, já mám růžový.

T: Ale já nemyslím jen zrovna na sobě, ale jestli třeba nějaký nemáš ve skříni.

Denisa: Já chci tohle. (Ukazuje na růžové.)

T: Dobře, tak jí dej to růžový.

V jiném případě dívka Tamara nevztahovala daný atribut pouze na sebe ale i na svou maminku.

T: ... Tak co když jí to tričko vyměníme za tohle?

Tamara: Taky vypadá jako velká holka. Já taky nosim někdy modrý tričko a moje maminka taky. A máme obě modrý oči!

T: No vidíš, to máš po ní. A hodí se vám k tričkům.

Tamara: Jo.

Mimo jiné má Tamara (soudě dle jejího výroku) také modré tričko spojené s vyspělostí, což je možná spjaté s tím, že malé dívky nosí oblečení převážně v růžové barvě a ty větší už v takové míře ne.

9.1.7 Postava z pohledu šestiletých chlapců

Chlapecká postava

Jak jsem předpokládala, rozhodovali se chlapci při výběru vhodného oblečení a vlasů pro chlapeckou postavu pro velmi úzký okruh atributů, do kterého spadaly krátké vlasy v kombinaci s nějakým tričkem/mikinou a kalhotami, výjimečně někdo z nich „toleroval“ na chlapecké postavě vlasy delší či například tlíko s květinou. Z účesů někteří chlapci vybírali vlasy svázané do drdolu, protože v nich, jak jsem pochopila, evokoval

účes, který je v mužské populaci v poslední době hojně zastoupen. Tento účes, případně dlouhé vlasy však musely být doplněny chlapeckým oblečením, jinak postavu označili chlapci za dívku.

Naopak, i přestože je v posledních letech růžová barva na chlapeckém/mužském oblečení více tolerována než v dřívějších obdobích, bylo vidět, že chlapci v tomto věku se vůči této barvě striktně vymezují, což dávali náležitě najevo.:

T: Kluci nenosí růžový trička, jo?

(Albert kroutí hlavou že ne.)

T: Nemáš růžový tričko, jo?

(Také kroutí hlavou.)

T: Tak ne. Tak a když ho vyměním za modrý?

Albert: Klučičí!

T: Dobře.

Albert: Já mám taky stejně modrý.

(Ukazuje na své tričko.)

T: Jo, to máš pravdu.

Dívčí postava

Na rozdíl od chlapecké postavy, pro kterou chlapci vybírali jen několik málo atributů, mohla mít na sobě dívčí postava široké spektrum atributů a jejich různé kombinace – od těch nejkratších vlasů po ty úplně nejdelší, kalhoty či sukni, růžové tričko či tričko s autem. Oproti stejně starým dívkám jim na jednotlivých attributech prakticky nezáleželo a něco náhodně postavě oblékly a vybraly za vlasy.

Co se týče vlasů, tak jediné, které chlapci neoznačili za „holčičí“ nýbrž naopak za typicky „klučičí“, byly velmi krátké vlasy „na ježka“. Jeden z chlapců však tvrdil, že i dívky (ženy) mohou mít takto nakrátko ostříhané vlasy, přičemž ale jeho maminka takové nemá.

T: Tak a kdybychom ty vlasy vyměnili za takový špičatý?

Denis: Kluk.

T: A může mít kluk na sobě tu sukni?

Denis: Ne. Tak holka.

T: A může mít holka takhle krátký vlasy?

Denis: Jo. Naše maminka taky nosí krátký, akorát ne takový, ty vypadají jako ježek.

9.1.8 Postava z pohledu šestiletých dívek

Chlapecká postava

Dívky podobně jako chlapci ve věku 6 let dávaly u chlapecké postavy přednost krátkým vlasům, výjimečně delší vlasy, případně účes v podobě svázaného culíku.

I u oblečení byly poměrně dost striktní, pouze jedna z nich uvedla, že chlapec může nosit růžové tričko (což odůvodnila událostí ve školce, kdy všichni chlapci v daný den nosili růžové oblečení) a sukni, u které tvrdila, že v jiných zemích muži nosí sukně, u nás ale nikoliv.

T: A co kdybychom mu daly tohle tričko? (růžové)

Barbora: Jo. Docela nedávno měli kluci růžovou, byla to jejich barva a i teď maj.

T: Jo? Takže je to kluk, když je takhle oblečený?

Barbora: Jo, jen mu musíme vyměnit kalhoty.

...

T: A co kdyby si na sebe vzal sukni?

Barbora: Jo, v jiný zemi nosí chlapi sukni.

T: Ale co u nás?

Barbora: No, to ne, to už vypadá jako napůl holka, napůl kluk, protože má ty krátký vlasy.

Určitě tedy nelze z rozhovoru s Barborou vyvozovat závěry, že v jiných případech by růžovou barvu u chlapců také tolerovala, natož sukni.

Ostatní dívky však žádné „spojení“ mezi chlapci a růžovou barvou nevidí. Například Gabriela se se mnou podělila o svůj zážitek o bratrovi a bratranci, kteří pravidelně „bojkotují“ nejen růžové oblečení ale pravděpodobně i jiné textilie.

T: A co růžový tričko?

Gabriela: Holka.

T: Kluci nenesí růžovou?

Gabriela: Ne. Můj brácha nesnáší růžovou a můj bratranec taky.

T: Aha. No asi jí kluci opravdu nemají rádi.

Gabriela: Oni vždycky říkají: Mami, nechci růžovou látku a pak to házou, někdy.

Šestiletou Eriku pro změnu pobavila představa vlastního tatínka v růžovém tričku.

T: Tak a kdybychom tohle tričko vyměnily za tohle? (růžové)

Erika: Tak je to holčička.

T: Kluci takový nenosí?

Erika: No, většinou ne...protože já jsem třeba tatínka neviděla moc v růžové, v tom jsem nikdy tátu neviděla. (Směje se.)

Dívčí postava

Dívčí postava z pohledu šestiletých dívek má velmi široké spektrum atributů oproti chlapecké postavě. K mému překvapení dívky tvrdily, že i dívka nosí krátké vlasy; výjimku tvořily pouze vlasy na „ježka“, které jsou podle nich vhodné jen pro chlapce. Pouze jedna z dívek připustila, že by si tento typ vlasů uměla na dívce představit, leda by šla na nějaký rockový koncert. Další z dívek, Erika, pro změnu tvrdila, že dívky nemůžou mít takto krátké vlasy, i když očividně zažila skutečnost, která jí tento stereotyp vyvrátila.

T: Dobře. A co kdybych jí dala naopak takovýhle úplně krátký vlasy?

Erika: Kluk.

T: Holky nemají takhle krátký vlásy?

Erika: Ne. A jsem ještě viděla jednu holčičku a ta měla plešatou hlavu.

T: Aha a vypadala jako kluk?

Erika: Jo, já jsem si jí spletla a paní učitelka řekla: „To je holka“ a já: „cože?“

Následně však říkala, že dívky mohou mít krátké vlasy, chlapci naopak dlouhé; na základě tohoto si tedy myslím, že vybírala nejčastěji zastoupené střihy vlasů v dívčí „populaci“, ale přesto ví, že existuje i pár výjimek – dívky s velmi krátkými vlasy.

9.2 Postava z pohledu všech dívek

Chlapecká postava

Ať už je řeč o tříletých či šestiletých dívkách, obě věkové skupiny a všechny ostatní dívky při výběru vhodných vlasů pro chlapce sahaly po krátkých vlasech. Vlasy delších délek a účesy volily dívky velmi pomálu, prakticky v tomto ohledu nebyly téměř žádné rozdíly mezi těmi nejmladšími a nejstaršími dívkami.

Co se týče barvy vlasů, které jsem se v předchozích rozborech nevěnovala, jelikož jsem na toto téma neměla dostatečný počet odpovědí

Mezi chlapecké svršky zařadily dívky nejčastěji modré nebo zelené tričko či tričko s potiskem auta, které zejména upřednostňovaly mladší dívky. Dále následovala například košile, mikina s číslem či se srdcem. Pár dívek ve věku 3 a 4 let tvrdilo, že i růžové tričko může nosit chlapec; ty starší ve věku 5 a 6 let však tento názor nesdílely a stály pevně za tím, že růžová barva pro chlapce vhodná není.

Jako dolní část oblečení „zvítězily“ jednoznačně kalhoty, které volily téměř všechny dívky. Nejen u těch mladších ale i u starších dívek občas zaznělo, že i chlapci mohou nosit sukni či šaty, avšak u těch mladších dívek byla frekvence podobných výroků přeci jen častější než u dívek ve věku 5 a 6 let. V tomto bodě tedy můžeme sledovat jistý posun od flexibility k rigiditě.

Dívčí postava

Jelikož i samotné dívky mají rozmanité délky vlasů – jedna má mikádo, druhá dlouhé vlasy až po lopatky; tak i dívčí postava mohla mít téměř jakékoliv vlasy. Několik dívek bez ohledu na věk pouze namítly, že nejkratší vlasy na ježka příliš pro dívku vhodné nejsou. Nevyskytly se tedy žádné rozdíly v uvažování o délce a typech vlasů v závislosti na věku.

Během libovolného výběru oblečení pro dívky se zhruba polovina dívek rozhodla pro kalhoty v kombinaci s nějakým tričkem a druhá polovina pro šaty či sukni. Ve všech věkových skupinách se našly oba „tábory“, pouze u tříletých dívek převažoval výběr kalhot s tričkem nad šaty. Možným vysvětlením je, že dívky v tomto věku ještě

nepotřebují či neumí dávat najevo femininitu a dívčí postavu primárně spojovat se šaty/sukni jako opak chlapecké postavy, u níž jsou dominantním atributem kalhoty, či se řídí i vlastní zkušeností s nošením kalhot.

Co se týče jiných atributů oblečení, byly všechny dívky bez ohledu na věk otevřené i zdánlivě chlapeckým tričkům; podle nich mají zkrátka dívky k dispozici větší spektrum vhodnosti oblečení než chlapci.

Jak už jsem uvedla podrobněji, mladší dívky si postavu „přetvořily“ na svou maminku či sebe a podle toho ji náležitě oblékaly; se zvyšujícím se věkem tento trend ubýval, až zcela vymizel.

Co se týče barvy vlasů (které jsem se v předchozích rozborech nevěnovala, jelikož jsem na toto téma neměla dostatečný počet odpovědí), přeci jen jsem nějaké informace k tomuto tématu od dívek dostala. Jednalo se především o starší dívky (tedy ve věku 5 a 6 let), protože s těmi mladšími jsem se barvě vlasů nevěnovala, jelikož od nich bylo obtížnější získat informace ohledně typu vlasů a oblečení, nepouštěla jsem se tudíž do dalšího atributu. Některé z těchto dívek tvrdily, že na barvě vlasů nezáleží a chlapci i dívky mají světlé i tmavé vlasy. Nedocházelo tedy u nich v preferenci jedné z barev vlasů u daného genderu.

9.3 Postava z pohledu všech chlapců

Chlapecká postava

Primárně chlapci dávali přednost krátkým vlasům, pouze občas někteří z nich podotkli, že chlapec může mít i delší vlasy, případně nějaký účes ve formě jednoho culíku či drdolu. Účes se dvěma culíky odmítli všichni chlapci s tím, že tento účes je vhodný jen pro dívky.

Nejvíce oblékali chlapeckou postavu do modrého/zeleného trička, trička s autem či sportovní mikiny s číslem. Následovalo tílko s květinou či mikina se srdcem. Růžové tričko „povolil“ pouze vždy jeden chlapec z každé věkové skupiny mimo šestileté, kteří růžovou barvu úplně odmítali.

Jako dolní část oblečení vybrali všichni chlapci kalhoty či kraťasy. Malý počet chlapců tvrdil, že kromě dívek mohou i chlapci nosit sukni či šaty, přičemž opět nikdo z nejstarší skupiny chlapců nezastával názor, že sukni či šaty může chlapec nosit. U šestiletých chlapců se tedy v tomto ohledu projevila rigidita.

Dívčí postava

Podobně jako dívky vybírali chlapci pro dívčí postavu větší množství variant vlasů a účesů a také oblečení. Překvapivým zjištěním pro mě bylo, že dívčí postavu oblékali více feminině než samotné dívky. Možným vysvětlením tohoto jevu může být, že se snažili vymezit vůči dívčí postavě, a proto ji oblékali tak, aby byla co nejvíce odlišná od postavy chlapecké. Polovina z nich tedy po zadání pokynu: „udělej z této postavičky dívku“ zvolilo šaty či sukni v kombinaci s dlouhými vlasy či účesem se dvěma culíky. Ostatní vybrali například růžové či zelené tričko v kombinaci s punčochami či kalhoty. Přesto však podle nich může dívka nosit i například tričko s autem či sportovní mikinu s číslem.

Podobně jako u dívek nepřevažovala u chlapců konkrétní barva vlasů pro daný gender. Chlapci vybírali jak pro chlapeckou, tak i pro dívčí postavu světlé i tmavé vlasy. Zejména u těch mladších hrála velkou roli představa sebe sama či v případě dívčí postavy například jejich maminky.

9.4 Srovnání vizuálních představ a přístupů k dívčí a chlapecké postavě u dívek a chlapců předškolního věku

Co se týče chlapecké postavy, neshledala jsem téměř žádné podstatné rozdíly při volbě atributů mezi chlapci a dívkami. Vlasy preferovaly obě skupiny v krátkých délkách. V případě oblečení však dívky byly flexibilnější a častěji u chlapců tolerovaly například sukni – celkem 7 dívek tvrdilo, že i chlapec může nosit sukni; stejný názor oproti tomu měli 4 chlapci. Nejedná se o tak velký rozdíl, ve většině případů se navíc jednalo o děti mladší (tj. ve věku 3 a 4 let), přesto si však myslím, že je tento jev daný tím, že chlapci mají reálně již od nejútlejšího věku menší výběr oblečení než dívky, které mohou nosit téměř cokoli a nikdo se nad tím nepodiví tak, jako by tomu bylo v případě chlapce. To

samé platí i pro délku vlasů, která je u dívek rozmanitější, jelikož chlapci mají menší reálný prostor, co se týče výběru účesu.

Jak již uvádím výše dívky a chlapci při práci na dívčí postavě uváděli větší množství variant daného atributu než u chlapecké postavy, přičemž chlapci přeci jen měli větší tendence ke zdůrazňování femininity a tím tak došlo k jasnému vymezení vůči maskulinitě. I tak ale byli k dívčí postavě tolerantnější a schvalovali u ní více atributů než u postavy chlapecké.

Některé děti ve věku 3 a 4 let přistupovaly k postavičce jako ke své mamince, tatínkovi či jako k sobě samému. Více se tento přístup sice vyskytoval u dívek, ale i u pár chlapců jsem ho zaznamenala. Všimla jsem si, že zejména některé ze starších dívek (5 a 6 let) pojaly práci na papírové postavě jako hru – zřejmě mají zkušenost s podobnými vystřihovánky či se jim zkrátka líbí „převlékání“ jakýchkoliv panenek. Takový přístup k papírové postavičce určitě nebyl na škodu a získala jsem díky němu mnoho informací navíc, nevýhoda se však dostavila v momentě, kdy dívky odmítaly podobně převlékat i chlapeckou postavu, protože ta pro ně nebyla tak atraktivní.

Vizuální hranici mezi femininitou a maskulinitou se posouvá a mění napříč věkem, mezi chlapci a dívkami však celkově větší rozdíly neshledávám. Pokud bych tedy měla stanovit vizuální hranici mezi femininitou a maskulinitou dětí v tomto výzkumném souboru, vedla by tato hranice mezi polodlouhými a dlouhými vlasy, kdy postava s polodlouhými vlasy oblečená do kalhot je ještě považována za chlapce, v případě dlouhých vlasů se už ale jedná o dívku. U oblečení by hranice vedla mezi kalhotami a sukni či šaty, kdy postava s krátkými vlasy oblečená do kalhot je ve většině případů chlapec, avšak postava s krátkými vlasy v sukni či v šatech je jednoznačně dívka (viz obrázek č. 5 a 6 v příloze 2). Některé znaky jsou tedy důležitější než jiné a mohou tím pádem „přebít“ i opačný gender ostatních znaků.

10 Diskuze

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, jak děti ve věku tří až šesti let vizuálně vnímají femininitu a maskulinitu – přesněji řečeno, snažila jsem se zjistit, kudy vede pomyslná hranice mezi maskulinitou a femininitou u jednotlivých věkových skupin dívek a chlapců, jak se toto vnímání s rostoucím věkem mění a zda lze sledovat nějaké rozdíly mezi dívkami a chlapci.

Inspirovala jsem výzkumem Ireny Smetáčkové (2016), která však mapovala genderové představy u dětí v mladším a starším školním věku, a posléze zahraničními výzkumy; především těmi, které se zabývají flexibilitou a rigiditou v užívání genderových schémat či konvenčními a nekonvenčními genderovými schématy.

Na základě těchto zdrojů jsem tedy vycházela z předpokladu, že rigidita předchází flexibilitě. Na začátku předškolního věku jsou děti v užívání genderových schémat „flexibilní“, ale nelze zde hovořit o flexibilitě v pravém slova smyslu, která se většinou začíná objevovat v 8 letech (Trautner, 2005). Tříleté a čtyřleté děti mnohdy ještě nedisponují znalostí daného stereotypu, proto například tvrdí, že i chlapci mohou nosit šaty. Pokud se jich ale zeptáme, proč je nosí, odpoví irelevantně nebo znejistí s odpovědí typu „nevím“. Nachází se v tzv. stádiu pseudokonstantnosti (o které se již zmiňuji v kapitole 5.3) U dítěte, které již uvažuje flexibilně bychom se totiž dočkali odpovědi typu: „Bude to chlapec, ať už má na sobě šaty či kalhoty“ – dítě tedy dá najevo, že i po obléknutí chlapce do šatů se jeho pohlaví nezmění (Martin, Ruble, Szkrybalo 2002). Postupně si tříleté a čtyřleté děti dané stereotypy aktivně osvojují, až jsou některé z nich v užívání daných genderových schémat vycházejících ze stereotypů velmi rigidní.

Je však samozřejmé, že ne všechny děti ve věku 3 let budou tvrdit, že oblečení v růžové barvě mohou nosit chlapci i dívky, a o 3 roky později budou naopak lpět na tom, že chlapec v žádném případě nic růžového na sebe obléknout nemůže. Děti vyrůstají v různých rodinách, které se liší mírou ulpívání na genderových stereotypech; také navštěvují různé mateřské školy, kde jednotlivé učitelky zastávají různé postoje vůči genderovým stereotypům apod. Tudiž v jedné rodině budou nosit růžová trička i chlapci, v druhé jim je rodiče striktně zakáží. Zobecněná představa femininity a maskulinity je však podle mého názoru založena hlavně na přejatých představách od okolí, jelikož se

většina lidí řídí tím, co prezentuje většinová společnost, je normální. Tudíž i chlapec, který vyrůstal v rodině, kde nebylo ničím neobvyklým setkat se s příslušníkem mužského pohlaví v růžovém tričku, vezme na vědomí, že většina lidí by toto tričko zahrnula do „ženské sféry“.

Podobně jako Tenenbaum a její tým (2010), kteří došli k závěru, že děti mají genderová schémata založena na vlastních zkušenostech a teprve poté do nich začleňují kulturní prvky, jsem i já v rámci svého výzkumu zaznamenala podobný trend. Tenenbaum se sice ve studii zaměřuje na výskyt konvenčních a nekonvenčních schémat, která jsem ne sledovala, jelikož je obtížné stanovit to, co je norma a co vybočuje, přesto se však tento výzkum stal určitým zdrojem informací pro mou práci. Mnoho dětí při výběru různých atributů odkazovalo na sebe, své rodiče, sourozence či jiné rodinné příslušníky. Myslím, že se toto odkazování ukázala jako dobrá pomůcka zejména pro mladší děti, které právě ještě nemají osvojené společensky sdílené charakteristiky maskulinity a femininity. Pokud se však dítě neuchýlilo jen k pouhému odkazování, ale rovnou transformovalo papírovou postavu do své maminky či tatínka, docházelo mnohdy k horšímu porozumění, protože bylo těžké určit, zda nemá dítě na mysli, že daný atribut nenosí jen jeho maminka či všechny osoby ženského genderu.

Ve studii Tenenbaum et al. (2010) dále děti asociovaly blond vlasy s femininitou. Jelikož jsem se nakonec barvě vlasů tolik ve svém výzkumu nevěnovala a zjistila preference barvy vlasů u dívčí a chlapecké postavy pouze u pár dětí, nemůžu z těchto pár dat vyvodit závěr pro všechny děti v souboru, přesto jsem si všimla toho, že děti primárně nepřirazují světlou (blond) barvu vlasů dívkám a tmavou (hnědou) barvu chlapcům, tudíž se při určování genderu postavy téměř vůbec neřídí a spíše se řídí délkou a celkovým typem vlasů.

Výsledky ukázaly, že tříleté děti nemají jasně vymezenou hranici mezi maskulinitou a femininitou, jsou tedy „flexibilní“ z důvodu neznalosti různých genderových stereotypů a teoreticky by se dalo říct, že u nich převažují právě nekonvenční schémata. Tříleté a čtyřleté děti byly sice „flexibilnější“ než pětiletí a šestiletí, avšak nebyl mezi těmito skupinami takový velký rozdíl, jaký jsem původně očekávala – naopak u těch starších dětí jsem čekala, že jejich představy o femininitě a maskulinitě budou rigidnější, než ve

skutečnosti byly. Přesto jsem nějaký posun od těch úplně nejmladších tříletých až po ty šestileté zaznamenala.

11 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na vývoj genderových představ u dětí předškolního věku, především jak se tyto představy vyvíjejí napříč předškolním věkem, jaké strategie při posuzování genderu dětí využívají a zda se v těchto aspektech odlišují dívky od chlapců a naopak.

Díky tvorbě bakalářské práce jsem si mohla vyzkoušet výzkumné šetření, což pro mě bylo velmi přínosné. Pracovat s dětmi předškolního věku pro mě nebylo novou zkušeností, avšak teprve v rámci výzkumu této práce jsem zjistila, že získat si zájem a udržet pozornost dítěte, které se se mnou setkalo poprvé v životě, po dobu 10 až 15 minut, není úplně jednoduché vzhledem k tomu, kolik informací jsem od něj chtěla zjistit.

Na základě výsledků jsem zjistila, že určitý posun ve vnímání femininity a maskulinity existuje, což už je i tak dáno tím, že se u dítěte během předškolního věku rozvíjí a zdokonalují různé schopnosti, k čemuž neodmyslitelně patří schopnost kategorizovat do různých skupin pro větší přehlednost a orientaci ve velkém světě. Mezi chlapci a dívkami jsem však žádné zásadní rozdíly ve vnímání femininity a maskulinity neshledala.

Rodičům a pedagogům v mateřských školách bych doporučila, aby k dětem nezaujímal negativní postoj v určitých případech, když se dítě nebude chovat v úplném souladu se svým genderem. Toto doporučení se týká zejména chlapců, jelikož k dívkám je společnost více tolerantní – dívka, která se obléká a chová jako chlapec, nepřitáhne zdaleka tolik pozornosti jako chlapec v růžovém tričku hrající si s panenkami. Místo negativního postoje by tedy rodiče měli danému dítěti vyjít vstříc, tedy umožnit mu si na sebe obléci růžové tričko, případně mu srozumitelně vysvětlit, že obdobná trička sice s největší pravděpodobností vidáme na dívkách, ale to neznamená, že si takové tričko na sebe nemůže obléknout chlapec, aniž by se jeho chlapecká identita změnila. Pedagogové by naopak mohli zvýšit informovanost celého kolektivu a vysvětlit tak dětem, že nic ve skutečnosti není primárně chlapecké či dívčí, jen zkrátka existují věci, které lidé přiřazují spíše chlapcům a jiné spíše dívkám.

Tuto práci vnímám jako nástin jedné z genderových problematik, která v české literatuře ještě není zdaleka tak probíraným tématem jako v literatuře zahraniční. Existuje

více českých výzkumů, které zkoumají genderovou problematiku u starších dětí a dospělých, přičemž děti předškolního věku jsou v tomto ohledu spíše opomíjené. Myslím si, že tato práce může sloužit jako výchozí bod pro rozsáhlejší a propracovanější výzkum, přičemž nedostatky tohoto výzkumu shledávám možná až v příliš velkém množství některých atributů – jako například vlasů, kdy větší množství mohlo být zejména pro ty z nejmladších matoucí. Také bych šla v rozhovorech více do hloubky, abych zjistila více důvodů pro to, proč dané atributy dítě volilo, což by poskytlo lepší obraz jeho představy o femininitě a maskulinitě.

Seznam použité literatury

- BARBERA, E. *Gender schemas: Configuration and activation processes*. Canadian Journal of Behavioural Science. Canada, 35, 3, 176-184, 2003. ISSN: 0008-400X.
- BEM, S. L. *Gender schema theory: A cognitive account of sex typing*. Psychological Review. US, 88, 4, 354-364, 1981. ISSN: 0033-295X.
- BIERNAT, M. *Gender Stereotypes and the Relationship Between Masculinity and Femininity: A Developmental Analysis*. Journal of Personality & Social Psychology. 61, 3, 351-365, 1991. ISSN: 00223514.
- BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5.
- FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piskiewicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6.
- FARKAŠOVÁ, E. *Rodová dimenzia socializácie*. In: KICZKOVÁ, Zuzana, SZAPUOVÁ, Marianna. *Rodové štúdiá: súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. 1. vyd. V Bratislave: Univerzita Komenského, 2011. ISBN 978-80-223-2934-7.
- FREUD, S. *Spisy z let 1904-1905*. Přeložil Miloš KOPAL, přeložil Ota FRIEDMANN. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 2000. ISBN 80-86123-16-2.
- HELUS, Z. *Psychologie pro střední školy*. Vyd. 2. – dot. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-406-6.
- JANEBOVÁ, R. *Sociální problémy z aspektu gender*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-512-6.
- JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.
- JARKOVSKÁ, L. *Prohlédněme genderové stereotypy*. In: FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K. (eds.). *ABC feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 18-27.
- KARSTEN, H. *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.

KICZKOVÁ, Zuzana, SZAPUOVÁ, Marianna. Rodové štúdiá: súčasné diskusie, problémy a perspektívy. 1. vyd. V Bratislave: Univerzita Komenského, 2011. ISBN 978-80-223-2934-7.

LIPPA, R. A. *Pohlaví: příroda a výchova*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1719-2.

MARTIN, C.L.; RUBLE, D.N.; SZKRYBALO, J. *Cognitive Theories of Early Gender Development*. Psychological Bulletin. 128, 6, 903, 2002. ISSN: 00332909.

MARTIN, CL; et al. *The Role of Sex of Peers and Gender-Typed Activities in Young Children's Peer Affiliative Networks: A Longitudinal Analysis of Selection and Influence*. Child Development. 84, 3, 921-937, May 2013. ISSN: 00093920.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.

PAVLÍK, P. *Ženy a muži v genderové perspektivě: Gender přináší nový pohled*. In: SMETÁČKOVÁ, Irena (sest.). *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*. Praha: Otevřená společnost, 2007. ISBN 978-80-87110-01-0.

RENZETTI, C. M.; CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

SMETÁČKOVÁ, I. *Genderové představy a vztahy: sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a femininity v průběhu základní školy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016. Gender sondy. ISBN 978-80-7419-229-6.

TENENBAUM, H. R.; et al. *'It's a boy because he's painting a picture': Age differences in children's conventional and unconventional gender schemas*. British Journal of Psychology. 101, 1, 137-154, 2010. ISSN: 00071269.

TRAUTNER, H. M.; et al. *Rigidity and flexibility of gender stereotypes in childhood: developmental or differential?* Infant & Child Development. 14, 4, 365-381, 2005. ISSN: 15227227.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

WYROBKOVÁ, A. *Genderový vývoj: Nejvýznamnější teorie a výzkum*. Československá Psychologie: Časopis Pro Psychologickou Teorii a Praxi. 51, 2, 141-152, 2007. ISSN: 0009-062X.

Seznam příloh

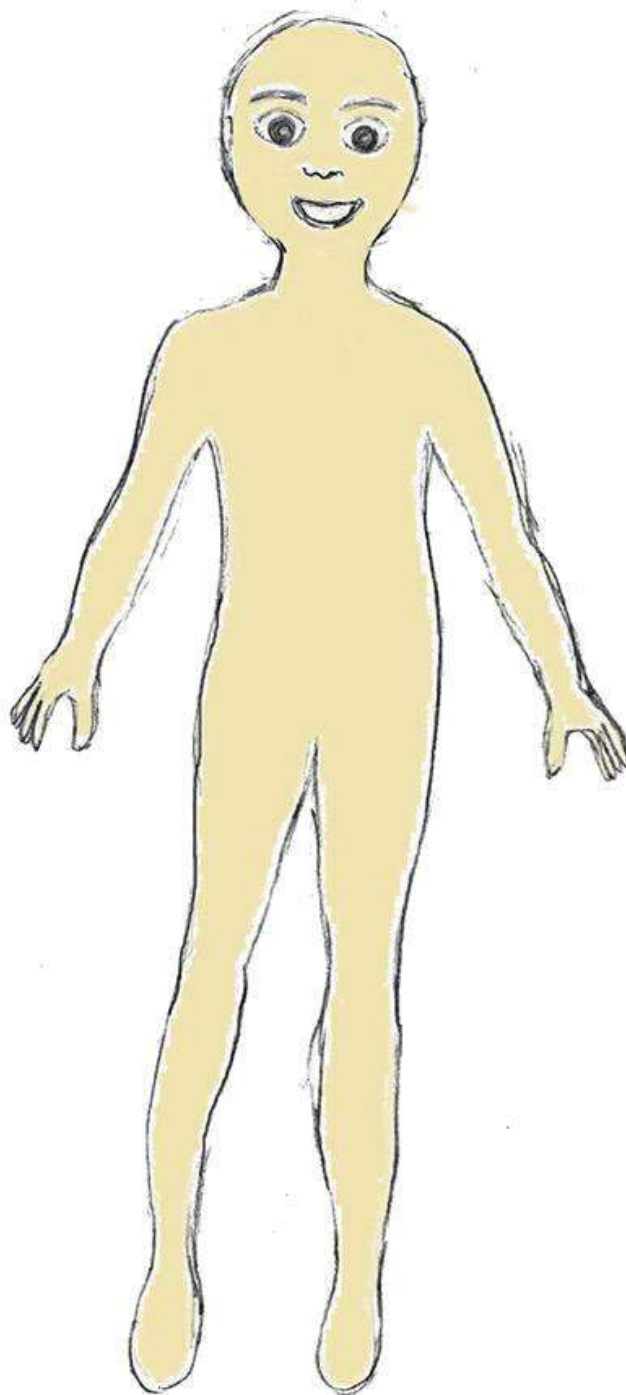
Příloha 1 – Vystřihovánky

Příloha 2 – Obrázky prezentující vizuální hranici mezi femininitou a maskulinitou

Příloha 3 – Znění informovaného souhlasu

Příloha 4 – Rozhovory

Příloha 1 – Vystřihovánky

Obrázek č. 1 – postava bez atributů

Obrázek č. 2 - oblečení

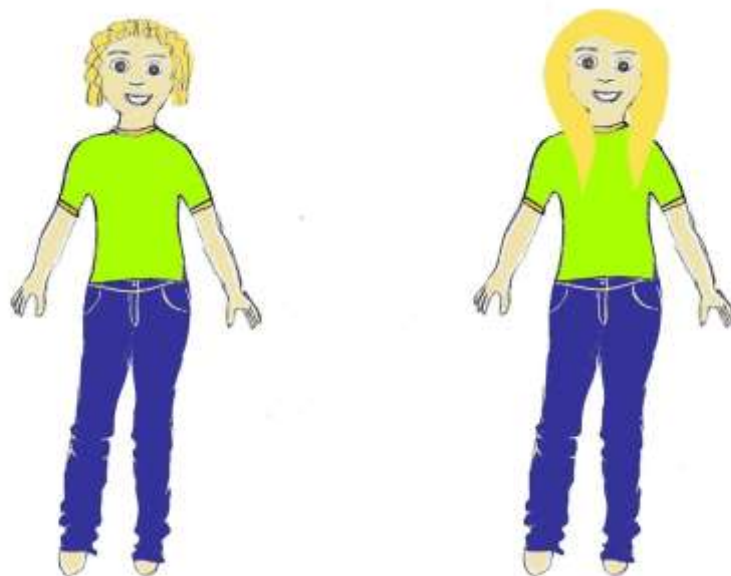

Obrázek č. 3 – vlasy (blond varianta)

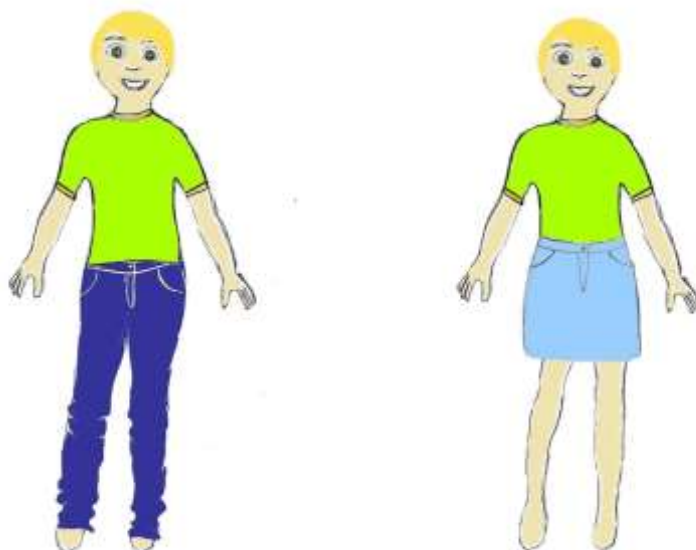

Obrázek č. 4 – vlasy (hnědá varianta)

Příloha 2 - Obrázky prezentující vizuální hranici mezi femininitou a maskulinitou

Obrázek č. 5 – Postava vlevo s polodlouhými vlasy oblečená do kalhot je ještě považována za chlapce, postava vpravo s dlouhými vlasy je již pokládána za dívku.

Obrázek č. 6 – Postava vlevo s krátkými vlasy oblečená do kalhot je ve většině případů dětmi pokládána za chlapce, avšak postava na pravé straně s krátkými vlasy v sukni je jednoznačně dívka.

Příloha 3 – Znění informovaného souhlasu

Vážení rodiče,

chtěla bych vás požádat o souhlas s účastí vašich dětí na mém výzkumu, který chci provést pro účely své bakalářské práce. Jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Karlovy, kde studuji obor Psychologie a speciální pedagogika. Práce je zaměřena na vnímání maskulinity a femininity u dětí předškolního věku. Výzkum bude probíhat formou krátkého rozhovoru, který bude zaznamenáván, přičemž pomůckou budou kreslené vystřihovánky panenky s oblečením. Rozhovory budou anonymní a zjištěná data budou publikována pouze v mé práci.

Souhlasím, aby se mé dítě zúčastnilo pedagogického výzkumu, tj. anonymně odpovědělo na otázky týkající se kreslených vystřihovánek.

Jméno:

Věk:

.....

Podpis zákonného zástupce

Příloha 4 – Rozhovory

Anna, 3 roky

T: A Aničko, tys mi říkala, že jsou ti tři roky, vid'?

A: Jo a až mi budou čtyři, tak už budu, až bude mi šest, tak už budu chodit do školy...

T: Mhm...

A: ...a až už budu větší, až mi bude sedmnáct nebo dvanáct, tak už budu chodit do páše jako táta.

T: No, vidíš to, Aničko. Tak já mám tady takovou postavičku a mám tady na ní takový vlásky a oblečení. Já bych tě teď poprosila, abys mi z té postavičky udělala chlapečka, jo? Vyber mu nějaký vlásky a oblečení.

A: Tadyty klátký vlasy. (č.4)

T: Tak je můžeš připevnit.

Dále vybírá modré tričko a šedé kalhoty.

T: Tak, a Aničko, kdybych teď tomu chlapečkovi vyměnila vlásky a dala bych mu tyhle? (č.6)

A: To by byla holšíška.

T: A jak to? Podle čeho jsi to poznala?

A: On musí mít klátký vlasy.

T: No, ale tyhle jsou taky krátký.

A: Můj táta má klátký vlasy.

T: Ale tohle je teda holčíčka?

A: Jo.

T: A podle čeho?

A: Protože ty vlasy jsou dlouhý a vypadá jako holčíčka.

T: Jo, protože má ty culíky?

Přikyvuje.

T: Ty máš taky culíky, vid'?

A: Jo.

T: A kdybych ty vlásky vyměnila za takovýhle s patkou, tak je to taky holčíčka nebo chlapeček? (č.10)

A: To by vypadalo holšíška, kdyby ještě měla takovýhle vlásky, tak by to vypadalo jako holšíška. (č.14)

T: Jo, tyhle dlouhý s culíkama? Aha. A co kdybych zkusila tyhle kudrnatý? (č.2)

A: Ta už by to spíš vypadalo jako kluk.

T: Jako kluk?

A: Jo. Tak, ještě vyměníme holšíška. (*Bere do ruky hračku – panenku*)

T: No, to je panenka, jako hračka. S tou si může hrát holčíčka nebo chlapeček?

Přemýšlí.

A: Tady to je spíš malinká Adélka.

T: Mhm, tak dobře. A hele, Aničko, kdybych jí dala tyhle vlásky? (č.1)

A: Tak to už by spíš vypadalo jako kluk.

T: Hm.

A: Kdyby měl ještě takovýhle vlasy, tak by vypadal jako chlapeček...já mám, dneska bude mít takovou inou angličtinu a zítla už budu chodit do páše a až mi bude devatenáct...

T: No, ale teďka jsi malinká, tak chodíš do školky. Tak Aničko, když jsem teď tomu chlapečkovi vyměnila tričko a kalhoty za šaty, tak vypadá jako holčíčka nebo chlapeček?

A: Já se podívám, jak je hežkej...a my máme nový foťáky, a to musíš poděkovat mamince...

T: No, ale Aničko, pověz mi – je to holčíčka nebo chlapeček?

A: Chlapešek.

T: I když má šatičky?

A: Tak už by to vypadala jako kluk.

T: Jo?

A: A je my máme jiný foťáky a mamka ti je puší, musíš se zeptat.

T: No, dobře Aničko. Teď mi ale ještě pojd' udělat holčíčku, jo?

A: Tak tadyty.

T: Tyhle dlouhý culíky jí dáš? (č.14)

A: Jo.

T: Tak a oblečení?

A: Šatičky. Ty nejsou plo kluky ale holšíšky. Já mám jiný.

T: Aha. Dobře. Tak teď je to holčička?

Přikyvuje.

T: Tak a teď kdybych ty holčičce ty šatičky vzala a dala bych jí takový tričko s autíčkem a sukýnku – je to pořád holčička?

A: Jo, ale já bych chtěla ještě udělat inýho, eště maminku z toho.

T: Tak jo, potom uděláme maminku, ale já ještě předtím vyměním sukýnku za kalhoty – je to pořád holčička?

A: Jo.

T: Dobře.

A: Tak teď jí dáme takovouhle...

T: ...panenku.

A: Holšišku. To bude její maminka.

T: Tak a když jí vyměním vlásy za tyhle? (č. 4)

A: To jí ale bude padat do oší.

T: A vypadá to pořád jako holčička, nebo je to chlapeček?

A: Chlapeček. Tak ji dej takovýdle, já ji dám takovýdle, aby jí nepadaly vlásky do očí, jo?

T: Dobře.

Anička mění postavičky vlasy.

T: Tak, a co by ještě na sobě mohla mít holčička? Co bys jí vybrala za oblečení?

A: Tohle.

T: Jo, to je taková mikina, vid'?

A: Jo, aby jí nebyla zima.

T: Aha. Tak a co bys jí ještě oblékla?

A: Ještě kalhoty, aby jí nebyla zima na nozky. Takový otepláky. Tak, ještě boti.

T: Tak jo, buď jsou tu takový tenisky nebo střevíčky.

A: Tak tyhle. (*Ukazuje na tenisky.*) Takhle mi to podlž a ty jí je přichytíš, jo? Jo, ty spojováky, jo?

(*spojováky = ponožky*)

T: Dobře. Tak dobře, Aničko. A kdybych jí teď ty vlásy zas vyměnila za tyhle vlásy, byla by to pořád holčička nebo už chlapeček? (č. 7)

A: To by, to by už vypadal jako Aničko.

T: Takže to je holčička nebo chlapeček?

A: To je asi Anička.

T: A Anička je holčička?

A: Taky by měl a dá, a dá a musíš jí dát tohle, aby jí nepadaly vlásky do očí, jo?

T: Já vím, Aničko, ale já teď zkouším, že kdybych jí dala takovýhle vlásy, jestli by to byla holčička nebo chlapeček.

A: Holšiška. To je Anička.

T: Tak, a mohla by mít Anička takovouhle kšiltovku?

A: To by vypadal jako chapešek. Musíš ji dát jinou.

T: Třeba klobouček?

A: To by vypadala jako maminka. Musíš jí dát takovou šepisi.

T: No, já už tady právě jinou nemám, víš?

A: No, a my máme takový šepky.

T: Mhm. A ještě mi jenom, Aničko, pověz, s čím by si hrála taková holčička. S panenkou – a ještě s něčím?

A: Eště by tam dala ještě tatínka...

T: Co třeba s míčem?

A: Jo.

T: A s autíčkem?

A: Jo, a musíš jí to tam přilepit.

T: To nejde, Aničko, víš. To se jen přiloží. A co s rytířem, hrála by si?

A: Jo.

T: A s kuchyňkou?

A: Jo.

T: A když takhle uděláme zas chlapečka, změnily bychom takhle ty vlásky, s čím by si hrál?

A: Musíme dát takový jiný. Tyhle má táta, takový klátký.

T: Takovýhle?

A: Jo, tam má ještě takový vlásky na klaji.

T: A s čím by si hrál?

A: Eště bych mu chtěla dát boty.

T: Dobře.

Jelikož ke konci rozhovoru Anička čím dál tím častěji odbíhala od tématu, ukončila jsem rozhovor v tomto okamžiku z důvodu časového limitu.

Jiří, 3 roky

Paní učitelka mě nejprve upozornila, že je Jiřík trochu bázlivý.

T: Tak, Jiříku, nemusíš se ničeho bát, mám tady takovou postavičku a ty mi z ní uděláš holčičku nebo chlapečka, jo?

J: Holčicku.

T: Holčičku? Tak klidně! Tak jí tady vyber nějaký vlásky a oblečení.

Vybírá fialový svetr, červené kalhoty a dlouhé vlasy (č.15)

T: Tak jo, takže máme holčičku, jo?

Přikyvuje.

T: Tak jo, Jiříku. A já jí teď změním ty vlásky a dám jí tyhle kratší. (č.10) Bude to pořád holčička?

Přikyvuje.

T: Dobře. Tak a teď je vyměním za tyhle. Bude to holčička nebo chlapeček? (č.4)

J: Chlapesek.

T: Chlapeček, jo? Dobře. A co tyhle vlásky? (č.6)

J: Holsiska.

T: A jak to že to je holčička? Vždyť má taky docela krátký vlasy jako ten chlapeček předtím.

J: Plotože má ty sulíky.

T: Aha! A nenosí kluci culíky, jo?

Kroutí hlavou že ne.

T: Ani ty je nenosíš?

J: Ne.

T: Protože jsi chlapeček, vid'. A co tyhle kudrnatý vlásky? (č.2)

J: Kluk.

T: Dobře. Kluk je to. Nemůže mít holčička takhle krátký vlasy?

Kroutí hlavou, že nemůže.

T: Tak. A ještě vyzkoušíme poslední vlásky, a to třeba takovýhle. (č.9)

J: Holsisi.

T: Hm. A podle čeho jsou to holčičí vlásky?

J: Plotože jsou klátký.

T: Protože jsou krátký? Tak jsou holčičí?

Přikyvuje.

T: A kluci mají naopak dlouhý vlasy?

Kroutí hlavou.

T: Dobře, ale má tady tu čelenku, vid'.

J: Jo.

T: Tak a já teď vyměním tenhle svetr a místo něj připevním tričko (s autem) a ty červený kalhoty za šedý. Tak co je to teďka, holčička nebo chlapeček?

J: Chlapesek.

T: Jo? A jak to že to je chlapeček?

J: Plotože má na tlisku autíčko a tady má zase klat'asy.

T: Aha. A kdybych mu dala takovýhle vlasy? (č.12)

J: Holsiska.

T: A může mít holčička autíčko na tričku?

J: Jo.

T: Jo, může? Takže chlapeček už nemá takhle dlouhý vlasy?

J: Ne.

T: Tak jo. A kdybychom zkusili ještě tyhle vlasy? (č.8)

J: Holsiska.

T: Holčička?

J: Jo.

T: A proč to nemůže být chlapeček?

J: Protože má klátký vlasy.

T: Že má krátký vlasy?

J: Jo.

T: Jo, že chlapečci mají krátký vlasy a tyhle už jsou na ně moc dlouhý.

Přikyvuje.

T: Mhm. A ještě, Jiříku, mi zkus podle sebe z té postavičky udělat chlapečka. Předtím jsi oblékal holčičku, tak teď chlapečka, jo?

Vybírá vlasy č. 14.

T: Pozor! Chlapečka, jo?

J: Jo.

I tak Jiřík vybral vlasy č.14 (dlouhé culíky).

T: A oblečení?

Vybírá tmavě červenou halenku a modré kalhoty.

T: Tak a kdo to teda teďka je?

J: Kluk.

T: Kluk je to? A kluk má tyhle vlasy?

J: Ne.

T: Tak je to holčička nebo chlapeček?

J: Holsiska.

T: Aha! Já myslela, žeš právě udělal chlapečka. Jaký vlasy bys vybral chlapečkovi?

Dlouho přemýšlí, nakonec vybírá vlasy č.2.

T: Tyhle kudrnatý, jo?

Přikyvuje.

T: Takže teď je to chlapeček?

J: Jo.

T: Tak já tě poprosím, Jiříku, zda bys pro tohoto chlapečka vybral nějaký hračky. S čím by si mohl hrát?

Vybírá rytíře.

T: A ještě něco? Co třeba auto?

J: Jo.

T: A s panenkou si taky může hrát?

J: Ne.

T: Ne? A co s míčkem?

J: To jo.

T: A co s takovou dětskou kuchyňkou, hrají si kluci?

J: Jo.

T: Dobře. A když vrátíme zpátky ty holčičí vlasy a uděláme tak holčičku, tak jaký hračky bys jí vybral? S čím si hraje holčička?

Vybírá panenku.

T: Ještě něco? Co třeba auto?

J: Ne.

T: A s rytířem si může hrát?

J: Ne.

T: Taky ne? A co s míčkem?

J: Ne.

T: A s takovouhle kuchyňkou?

J: Taky ne.

T: Tak jo. Moc ti děkuji, Jiříku, a můžeš se vrátit za paní učitelkou.

Karolína, 3 roky

Než si stihnu vše připravit, Karolínka se vrhne na vystřihovánky a obléká postavičku jako svoji maminku.

Vybírá šaty a dlouhé vlasy. (č.15)

T: Tak, ty se teda jmenuješ Karolínka.

K: Jo, Kalolínka.

T: Jo a kolik je ti roků?

K: Tři.

T: Páni. A ty jsi mi teď tady udělala svoji maminku, jo?

K: Jo, maminku. Moje maminka je to.

T: Tak, teď mě poslouchej, Karolínko. Já teď tvoji mamince vyměním vlásky za takový kratší. (č. 10) Bude to pořád maminka jako holčička?

K: Jo. A teď táta.

T: Toho uděláme za chvilinku, neboj. Ale teď kdybych mamince dala takový krátký vlasy, bude to holčička nebo chlapeček? (č. 1)

K: Maminka.

T: I když má takový krátký vlasy?

K: Jo.

T: Jo?

K: Jo.

T: Dobře, tak pořád to je maminka. Tak teď můžeš udělat tatínka, jo.

Vybírá mu košili, tenisky.

T: No, a musíš mu dát ještě něco dolů, aby nebyl nahatý, třeba nějaký kalhoty...nebo sukýnku?

K: Jo.

T: Jo?

K: Jo.

T: A táta nosí sukýnku?

K: Jo.

T: Jo? No dobře...A jaký vlasy bys mu vybrala?

K: Ty. (č. 1)

T: Takový krátký, jo? Dobře.

K: Můj tata to je.

T: A co kdybychom mu daly takovýhle vlasy? (č. 15)

Začne se smát.

T: Je to táta nebo máma?

K: Táta.

T: Jo? A má takovýhle dlouhý vlasy, jo?

K: Jo.

T: Tak a kdybychom mu vyměnily tuhle košili s motýlkem za tričko?

K: To je maminka.

T: Už je to maminka, jo?

K: Jo, maminka.

T: A kdybychom jí daly kalhoty?

K: Ne.

T: Je to maminka?

K: Maminka? Jo, maminka.

T: Dobře. Tak jo.

K: Teda ne, to je táta, to je maminka.

T: Tak co uděláš teď? Maminku nebo tatínka?

K: Maminku.

Začne oblékat postavičce opět šaty.

T: Počkej, šatičky už jsme měly. Zkusíme něco jinýho. Dáme jí kalhoty a tričko s autíčkem – je to pořád maminka?

K: Jo.

T: A může mít tričko s autíčkem?

K: Ne.

T: Ne?

K: Ne.

T: A jaký tričko může mít maminka?

Ukazuje na růžové tričko.

T: Dobře. A kdybychom jí ještě vyměnily vlasy za tyhle? (č. 5)

K: Maminka.

T: Dobře.

K: Tady nemá. *Ukazuje na boty.*

T: No vidíš, ještě jí dej botičky.

Jedna botička spadla na zem.

K: Není.

T: Počkej, někde tady bude schovaná. Tady je!

K: Jo! *Směje se.*

T: Tak, takhle je to holka?

K: Maminka.

T: Maminka je holčička, ne?

K: Jo.

T: Tak a kdybychom jí vyměnily vlasy za tyhle (č.3), je to pořád maminka?

K: Jo. Maminka.

T: I když má takový krátký vlasy?

K: Ne.

T: Maminky nemají krátký?

K: Ne. Ty má.

Ukazuje na dlouhé vlasy.

T: Mají dlouhý?

K: Ne, Malý. Takový.

T: Takovýhle dlouhý mají a tyhle (č.3) jsou malý?

K: Jo.

T: A mohla by mít maminka takovouhle košili?

K: Ne! To je táti!

T: To je táty?

K: Jo, táti.

T: A kdybych takhle dala ty vlasy, tak je to táta nebo maminka? (č.1)

K: Maminka.

T: Maminka je to? Tak mi teď udělej tatínka.

K: Jo. Ne. Tady maminka.

Začne brát legíny a růžové tričko.

T: Dobře, maminka má legíny, jo a tohle růžové tričko. Tak a Karolínko, kdybys mi měla říct, s čím si bude hrát maminka...

K: S tím.

T: S rytířem a s panenkou?

K: Jo?

T: A s míčem?

K: Jo.

T: A s autíčkem?

K: Jo.

T: A s kuchyňkou?

K: Jo.

T: Tak dobře, teď uděláme tatínka.

Vybírá šaty.

T: Táta nosí šaty?

K: Ne, mama má.

T: Dobře, Karolínko, ale my teď děláme tatínka.

K: Jo.

T: Tak mu dáme třeba tohle. *Sahám po modrém tričku.*

K: Ne! Tohle má!

T: Jo, on má vlastně tu košili s motýlkem.

Dává mu kalhoty.

K: A jaký mu dáš vlasy?

Vybírá opět krátké. (č.1)

T: A může si hrát táta s panenkou?

K: Jo.

T: A s rytířem?

K: Ne.

T: A s autíčkem?

K: Jo.

T: A hraje si s kuchyňkou?
K: Jo.
T: A s míčem?
K: Jo.
T: A s rytířem, ne?
K: Ne.
T: Jak to? Vždyť je to táta. Ten si nehraje s rytířem?
K: Ne. Tady táta.
T: To je táta?
K: Jo.
T: A ten si nehraje rytířem?
K: Ne.
T: Dobře.
K: Ne, tady ne.
T: Tak jo, Karolínko, můžeš jít do třídy.

Kateřina, 3 roky

T: Tak, Kačenko, kolik je ti roků?
Ukazuje na prstech dva.
T: Dva? To ne. Není ti takhle? *Ukazuje na prstech tři.*
K: Jo.
T: Tak já si napíšu: Kačenka, 3 roky. Tak, Kačenko, já mám tady takovou postavičku a mám na ní různý oblečení a vlasy. Já bych tě teď poprosila, abys z té postavičky udělala holčičku.
K: Tohle. *Vybrala vlasy č. 15.*
T: Hm, takový dlouhý vlasy jí dáš. A co vybereš za oblečení?
Vybírá tričko s autem a šedé kalhoty.
T: Tak a je to holčička teda, jo?
K: Jo.
T: Tak a já ty holčičce teď ty vlásky vyměním za takovýhle krátký – tak je to teď holčička nebo chlapeček? *(č.1)*
K: Chlapeček.
T: A proč, Kačenko?
K: Protože on má dlouhý lukávy.
T: Ale předtím to byla holčička i s takovými rukávy, tak proč je to teď chlapeček? Jak je to možný?
K: On tady má klátký vlasy.
T: Jo aha! Že má ty krátký vlasy! A holčičky takhle krátký vlasy nenosí?
K: Ne.
T: Tak a kdybychom je trochu prodloužily? Tak už je to holčička? *(č.5)*
K: Jo.
T: Takže holčičky už tyhle vlásky mít můžou. A kdybychom jí daly tyhle vlásky? *(č.6)*
K: Je to holčička taky.
T: A jak to?
K: Protože to je holčička a nosí takhle *(ukazuje rukama culíky na hlavě)*
T: Jo, protože má ty culíky!
K: A já mam takový stejný.
T: No vidíš to!
K: A mam podobný.
T: No, máš je moc hezký. A co takovýhle vlásky, je to holčička nebo chlapeček? *(č.9)*
K: Taky holčička.
T: A podle čeho myslíš?
K: Protože to je...já jsem taky holčička.
T: A má tady tu čelenku.
K: Já mám doma podobnou. Já mám doma ale lůžovou.
T: Jo? A kdybych tě teď, Kačenko, poprosila, aby z té postavičky udělala chlapečka, co bys mu oblíkla?
K: Tady má tu košili. Anebo může mít takovouhle, tamta je klátká. Táta má taky takovou podobnou.

T: A on má takovou, jo?

K: No, on má šedivou.

T: A co bys mu k tomu ještě oblékla? Sukýnku?

K: On nemá sukýnku. Sukýnku nosej jenom holčičky.

T: Jo aha! No tak co bychom daly takovému chlapečkovi?

K: Nebo může zkusit tšeba zas holčičku.

T: Ne, Kačenko, zkusíme ještě chlapečka. Třeba bys mu mohla dát takovýhle kratšasy?

K: Jo...anebo tohle.

T: Jo, takový šedý kalhoty. A co bys mu vybrala za vlásy, Kačenko?

K: Šedivý, šedivý.

T: No, ty jsou hnědý, ale jsou takový krátký, vid'. Jo. A mohl by mít, Verunko, ...

K: Já nejsem Velunka, já jsem Kačenka!

T: Jé, promiň, Kačenko. Já jsem tu totiž měla předtím Verunku. Tak, Kačenko, kdybych mu dala takovýhle kudrnatý vlásy, tak to bude pořád chlapeček?

K: Jo. A můžu mu taky dát tyhlety boty.

T: Klidně mu je dej, Kačenko.

K: Aby mohl chodit jako holčička. (*směje se*)

T: No. A kdybychom je vyměnily za takový vlasy s ofínkou? (*č.4*)

K: Tak to je holčička.

T: Jo?

K: To vypadá jak holčička.

T: Aha. No tak jo no. Už má ty vlasy delší, vid'.

K: Jéé, já to dala obláčeně. (*mluví o botách, přičemž jednu z nich připevnila „vzhůru nohama“*) Já to obláčím.

T: To nevádí, tak to oprav. Tak Verunko – teda Kačenko, kdybychom vyměnily tuhle košili za tohleto tričko? Byl by to chlapeček?

K: Tohleto tličko mají jenom holčičky.

T: Jo, tohle růžový.

K: Já mu dám tuhletu mikinu.

T: Tak a...

K: ...uděláme holčičku teďka!

T: Tak dobře, udělej holčičku.

K: Takhle dáme ty holčičiny botičky...taky si můžu vzít kalhoty nebo punkchokáčky.

T: Tak jo, vyber si, Kačenko.

K: Když jí vyměníme ty vlasy, tak to bude tohle asi. (*č.14*)

T: Mhm.

A jako poslední přidává šaty.

T: Tak jo, ještě šatičky. No tý to sluší! A kdybychom jí vyměnily tyhle vlásy za takový s patkou, tak je to pořád holčička? (*č.10*)

K: Já ci patku...anebo to asi vyměníme culíka. (*č.11*)

T: Jo, takovýhle drdol jí dáš.

K: A máme hotovo!

T: No, šikovná! Tak a Kačenko, kdybych jí dala takovýhle modrý tričko, tak to je taky holčička?

K: Dáme jí ty šatičky!

T: Počkej, Kačenko, ale takhle je to holčička s tím modrým?

K: My za to vyměníme tšeba todlecto.

T: No to je hračka no, s kterou si bude hrát – tak vybereš, s čím by si hrála tahle holčička?

Sahá po míči.

T: S míčem?

K: Jo.

T: A co s panenkou?

K: Taky jo.

T: A hraje si s autíčkem?

K: Jo. Já si taky hlaju s autíčkem. Ono to jezdí samo.

T: Jo? A co s rytířem? Hraje si holčička.

K: Ne.

T: A s kuchyňkou? Že by třeba uvařila nějaký oběd?

K: Jo.
T: A s čím by si hrál chlapeček, Kačenko?
K: Nevím. Už to svlíkneme ladši. Já ci ještě oblíknout.
T: Tak jo, ale už poslední, jo?
K: Mhm.
T: Tak šatičky a takový vlásy jsi vybrala...tak takhle je to taky holčička, vid'?
K: Jo.
T: Tak, Kačenko, byla jsi moc šikovná, už můžeš jít do třídy, jo?
K: Jo.
T: Tak ahoj, nashledanou.

Matyáš, 3 roky

T: Tak Matyášku, nemusíš se vůbec ničeho bát, mám tady takovou postavičku a na ní různý oblečení a vlásy. A já tě teď poprosím, abys tu postavičku oblíknul jako chlapečka a vybral mu nějaký vlásy.
Vybírá krátké vlasy (č.1), mikinu s číslem, ponožky a modré kalhoty.
T: Tak jo, tak máme chlapečka. A já tomu chlapečkovi teď ty vlasy vyměním za tyhle dlouhý. Bude to pořád chlapeček? (č.15)
Přemýšlí.
T: Má chlapeček takhle dlouhý vlasy?
M: Nemá.
T: Takhle dlouhý už je mají jen holčičky, vid'?
Přikyvuje.
T: Tak, a ještě bych mu zkusila dát takovýhle vlnitý vlasy, bude to pořád chlapeček? (č.8)
M: Jo.
T: Dobře. Tak a kdybych mu teď sundala tu mikinu a dala mu místo ní růžový tričko – tak to bude holčička nebo chlapeček?
M: Holčička.
T: Kluci nenosí růžovou?
M: Ne.
T: Nenosí. Dobře, ty jsi šikovnej. Tak, a ještě bychom vyzkoušeli tohle modrý tričko, tak je to holčička nebo chlapeček?
M: Chlapeček.
T: Dobře, protože už na sobě nemá tu růžovou, vid'.
Přikyvuje.
T: Tak a Matyášku, tentokrát tě poprosím, abys mi z té postavičky udělal holčičku. Teď jí zas podle sebe vyber oblečení a vlásy.
Vybírá kalhoty, tilko s květinou a vlasy (č.1)
T: Tak a je to teda takhle holčička, jo?
M: Jo.
T: Tak a já jí teď to tilko vyměním za tričko s autíčkem? Je to pořád holčička?
M: Jo.
T: Jo, holčička?
Přikyvuje.
T: A když dám růžový tričko?
M: Holčička.
T: Jo a když jí dám modrý tričko? Tak je to...?
M: Kluk.
T: Kluk je to?
M: Jo.
T: Tak a co kdybych tomu klukovi vyměnila ty vlasy za takovýhle s culíkama nahoru? Tak je to kluk? (č.6)
M: Jo.
T: Tak a ještě, Matyášku, byl by to kluk s takovou patkou? (č.10)
M: Jo.
T: Tak a Matyášku, teď mi vyber, s čím by si hrál tenhle chlapeček.
Vybírá auto a rytíře.

T: Tak dobře. A co s panenkou, hrál by si?
M: Jo.
T: A s kuchyňkou?
M: Jo.
T: A když vrátíme holčičku (*měním modré tričko za růžové*) – je to takhle holčička, že jo?
M: Jo.
T: Tak s čím si hraje taková holčička?
Vybírá panenku.
T: A co s kuchyňkou?
M: Jo.
T: A s rytířem?
M: Jo.
T: A s autíčkem?
M: Taky.
T: A co s míčem? Kdo si hraje s míčem? Holčička nebo kluk?
M: Oba.
T: Tak to mi bude stačit, Maty, děkuju.

Robin, 3 roky

T: Tak a my začneme s tím, že já mám tady postavičku, tady jsou různé vlásky a oblečení. Co kdybys mi tu postavičku oblíknul jako chlapečka.
R: Kalhoty.
T: Dobře. A k tomu nějaký tričko?
Vybírá tričko s autem.
T: A k tomu nějaký vlasy?
Vybírá krátké vlasy (č.3).
T: Tak, a ještě mu třeba můžeš dát nějaký botky.
T: No šikovnej. Tak a já mu teď ty vlasy vezmu a dám mu takovýhle dlouhatánský – je to teď kluk nebo holka? (*č.15*)
R: Holka.
T: Kluci nemůžou mít takhle dlouhé vlasy?
Kroutí hlavou.
T: Dobře. A kdybych jí takhle dala tyhle vlasy? (*č.10*)
R: To mu zaklývá oko.
T: No to jo, ale je to holka nebo kluk?
R: Holka.
T: Jo?
Přikyvuje.
T: A kdybychom dali takovýhle vlásky, tak je to holka nebo kluk? (*č.1*)
R: Kluk.
T: A ještě vyzkoušíme tyhle vlasy. (*č.4*)
R: A ouška.
T: Cože?
R: Tohle.
T: Ne, ne, to jsou botičky, ty můžu dát potom... Tak je to teď holčička nebo chlapeček?
R: Chlapeček.
T: I když má takhle dlouhé vlasy? Může je mít takhle dlouhé?
Přikyvuje.
T: Dobře, tak jo. A teď kdybychom tomu klukovi dala tohle tričko?
R: Kluk.
T: Může mít takovýhle tričko kluk, růžový?
R: Jo.
T: Tak teď to zase vyměníme za jiný oblečení – šaty – bude to holka nebo kluk?
R: Holka.
T: Protože má šaty?

R: Jo.
T: A když zase vyměníme vlasy, bude to holčička nebo chlapeček? (č.1)
R: Chlapeček. Ten účes.
T: Má krátký vlasy, vid'. Tak a když dáme tyhle... (č.12)
R: A co je tohle? *Bere do ruky klobouk.*
T: To je klobouk.
T: A teď je to kdo?
R: Máma.
T: Máma to je! Takže je to holčička?
Přikyvuje.
T: A co kdybychom mamince dali takovýhle tričko (*s autem*) a kalhoty – bude to pořád maminka?
R: Ne. To není.
T: Takže to je táta?
R: Ano. Já mu dam klat'ásky.
T: Tak jo. A teďka to je máma nebo táta?
R: Máma. Já mám tohle tričko.
T: A to máš klučíčí?
R: No to mam klučíčí.
T: A když dáme tohle tričko (*s květinou*), tak je to maminka nebo tatínek?
R: Tatínek.
T: Nosí takový tričko tatínek?
R: Ne, maminka.
T: Tak kdo?
R: Maminka. A co todle.
T: Takovýhle vlasy tam chceš dát?
Přikyvuje a nalepuje jiné vlasy (č.4).
R: A je to tam.
T: Správně. A teď s tím modrým tričkem a krátkými vlasy to je máma nebo táta?
R: Máma to je.
T: A jak to že to je máma?
R: Já nevím.
T: Prostě ti to přijde jako máma?
Přikyvuje.
T: A když dáme tyhle vlasy? (č.9)
R: Ty jsou holčičí. A dáme tam klobouk.
T: Tak a je to máma nebo táta?
R: Máma.
T: Tak a když to tričko vyměním za mikinu a dáme k tomu tyhle krátký vlasy, tak je to?
R: Máma.
T: Máma pořád? Tak víš co, ještě mi ukaž, jak bys oblíknul tátu.
Sáhá po šatech.
T: No to jsou šaty, udělej mi chlapečka. Co bude mít chlapeček?
R: Todle tričko.
T: Ano.
R: A šaty.
T: Táta nosí šaty?
R: Ne.
T: A ty nosíš šaty, Robíku?
R: Ne, já mam triko a tyhle kalhoty do školky.
T: A nosí je kluci?
R: No, já ne. Já mam tamty kalhoty. *Ukazuje na svou bedýnku v šatně.*
T: A může táta nosit sukni?
Přikyvuje.
T: A ty nosíš sukni?
R: Ne, já mám ty kalhoty.
T: Dobře. Tak a teď bych tě poprosila, Robíku – s čím by si hrál kluk?
R: S autem.

T: A co s rytířem si hraje?
Přikyvuje.
T: A s míčem?
Přikyvuje.
T: Co s panenkou?
Přikyvuje.
T: A kuchyňkou?
R: Ne.
T: S tou si nehraje?
R: Taky.
T: Tak a s čím si hrajou holky?
R: S tadytim autem.
T: S timhle, jo? A s míčem?
R: Taky.
T: A s panenkou?
R: Taky.
T: A s kuchyňkou si hrajou taky?
R: Jo. Já mám malou kuchyňku u sebe.
T: Jo, u sebe doma?
R: Jo, v obýváku ne, u sebe.
T: V pokojíčku, vid'?
R: Jo. Ne v kuchyni.
T: A s maminkou nevaříš?
R: Ne, to ne.
T: Tak jo, už to stačilo. Byl jsi moc šikovnej. Už můžeš jít za paní učitelkou, ahoj.

Tobiáš, 3 roky

T: Tak, ty jsi Tobíáš?
To: Jo.
T: Tak si tady sedni na židličku. Kolik ti je, Tobíku?
To: Tsi a půl.
T: Ty jo, tak to už ti budou čtyři tenhle rok, vid'?
To: Jo.
T: Tak to už budeš velkej kluk, vid'?
To: Jo.
T: Tak jo, Tobíku, já mám tady takovou postavu a poprosila bych tě, jestli bys mi tu postavičku neoblíknul jako chlapečka. Vyber mu nějaký vlásky a oblečení.
Tobiáš se rozmýšlí.
T: Co bys mu vybral, Tobíášku?
To: Tseba kalhoty.
T: Jo, kalhoty? Ne, sukni?
To: Ne.
Neví, co s vystřihovánkami dělat, tak mu pomáhám s výběrem.
T: Tyhle kalhoty?
To: Jo.
T: A co nějaký tričko, mikinu?
To: Tak tseba to. *(Ukazuje na mikinu s číslem.)*
T: Tuhle mikinu? Dobře. Tak, a ještě boty.
Tobiáš připevňuje boty.
T: A co za vlásky, Tobíku?
To: Pšemejšlím.
T: Tak přemýšlej. Co třeba takovýhle? *(č.15)*
To: Ty jsou moc dlouhý! *(Směje se.)*
T: Aha, no tak dobře, tak vyberem jiný. Tak co třeba...takovýhle? *(č.6)*
To: To ne, ty jsou holcici.

T: Jak to? Vždyť jsou krátký. Ty by mohl mít kluk?

Neodpovídá.

T: Tys asi myslel kvůli těm culíkům, vid'?

To: Jo.

T: Kluci nenosí culíky?

To: Ne.

T: Aha. Tak co třeba tyhle? (č.1)

To: Jo.

T: Tak jo, takový na ježka. Tak a co kdybych teď tomu klukovi vyměnila tu mikinu za tohle tričko. Je to holčička nebo chlapeček?

To: Chlapeček.

T: Tak jo. A kdybych mu vyměnila kalhoty a to tričko za tohle (šaty)?

To: Tak to by šlo!

T: A je to kluk nebo holka?

To: Kluk.

T: Může kluk nosit šaty?

To: Jo.

T: Dobře. A kdybychom vyměnili ty vlasy za tyhle? (č.3)

To: Jo.

T: Tak je to kluk nebo holka?

To: Holka.

T: Holka?

To: Jo.

T: Předtím to ale nebyla holka, když tam byly tyhle vlasy? (č.1)

To: Ne.

T: A když zkusíme tyhle vlnité vlasy? (č.8)

To: Jo.

T: Tak je to holka nebo kluk?

To: Kluk.

T: Kluk je to?

To: Jo.

T: A podle čeho to je kluk?

To: Protože jsem já taky kluk.

T: No to, ale takhle nevypadáš, Tobíku. Tak kdo to teda je?

To: Kluk.

T: Tak jo. A teď tě poprosím, Tobíku...

Vidím, že se Tobíkovi chce smrkat.

T: Nechceš kapesník, Tobíku?

To: Jo.

T: Tak já ti dám.

To: My máme ve tsídě.

T: Mhm. Tak si ho dej třeba do kapsičky, jo?

Vstává a jde kapesník vyhodit.

T: Nebo ho běž rovnou vyhodit, víš, kde je koš?

To: Jo.

Tobiáš vyhazuje kapesník do koše a vrací se zpět ke stolu.

T: Tak. Co kdybychom teď udělali holčičku? Udělal bys holčičku?

To: Jo.

T: Můžeš klidně maminku nebo třeba nějakou kamarádku...

To: Holčicku.

T: Ano.

To: A jaký má kahoty, tseba tyhle?

T: No to já nevím, musíš vybrat sám. Podle sebe.

Vybírá punčocháče, dále fialový svetr a vlasy č. 12.

T: Tak jo a co kdybych teď hned ty vlásy vyměnila za tyhle kratší? Je to holčička nebo chlapeček? (č.4)

To: Holčicka.

T: Jo? A znáš holčičku, co má takhle krátký vlásy?

To: Jo.
T: Jo? Třeba ve třídě?
To: Jo.
T: Tak, a ještě vyměním ten svetr za tričko modrý?
To: Holcicka.
T: Dobře. A ty punčocháče sundám a dám jí kraťasy, tak je to holčička nebo chalpeček?
To: Chlapeček.
T: Tak jo. Ještě zkusím vyměnit to tričko za tohle tílko?
To: Chlapeček.
T: Dobře.
To: A já mám takovýhle bílý tliško s dinosaulem.
T: No jo, když to já tady nemám. Takový kostlivec dinosaurus to je.
To: Jo.
T: Tak a ještě, Tobíku, já tady mám takový hračky, a poprosila bych tě, abys nějaký vybral tomuhle chlapečkovi.
Vybírá míč, auto a rytíře.
T: Mhm. A co panenku?
To: Jo, tu taky.
T: A co s kuchyňkou, může si hrát?
To: Taky.
T: Tak, a ještě převlíkneme zpátky holčičku. S čím by si hrála holčička?
Tobiáš opět vybírá všechny hračky.
T: I s autem a rytířem by si hrála?
To: Jo.
T: Hrají si holky s autama?
To: Jo, i kluci. A ještě s dinosaulama.
T: Ty máš rád dinosaury, vid'?
To: Jo.
T: Proto je máš i na tričku. Nebojí se jich ostatní děti?
To: Ne. Ale můžu je s tím strašit!
T: To snad ne! (*Smějeme se.*)
T: Tak já ti moc děkuju, Tobíku, můžeš jít za paní učitelkou.

Vanesa, 3 roky

T: Takže ty jsi Vaneska a kolik je ti roků, Vanesko?
V: Tři!
T: Tři? Ty jo, ty už jsi velká holka! Tak a Vanesko, já mám tady takovou postavičku a mám tady na ní oblečení a vlasy. Já tě poprosím, abys mi z ní udělala holčičku – vyber pro ní nějaký oblečení a vlasy.
V: Holči má dlouhý vlasy.
T: Jo? Tak jí nějaký vyber. Jaký chceš.
Vybírá dlouhé vlasy. (č.15)
T: A ještě nějaký oblečení...
Dlouho vybírá oblečení.
T: Někáký tričko?
V: Jo. Tohle by mohla mít.
T: Tak a něco dolů. Někáký kalhoty nebo sukýnku.
V: Jaký by asi mohla mít?
T: No, tady je sukýnka, tady kalhoty, tady punčocháče...
Nakonec vybrala fialový svetr a modré kalhoty.
T: Tak jo, máme tady holčičku. Třeba je to Vaneska. A teď kdybychom i ty vlasy vyměnily za tyhle kratší?
(č.12)
V: Tak je asi ostšíhaná.
T: Co?
V: Ostšíhaná.
T: Jo, že je ostříhaná?

V: Jo.
T: A kdybychom jí daly tyhle vlásky? (č.1)
V: To by se jí mohlo asi líbit.
T: No a je to pak holčička nebo chlapeček?
Dlouho přemýšlí.
T: Můžou mít holčičky takhle krátký vlasy?
V: Kluci.
T: Takže to je kluk? Jo?
V: Jo.
T: A kdybychom jí daly o trochu delší s ofinkou? Tak je to holčička nebo chlapeček? (č.4)
V: Holčička.
T: Jo, to může mít takovýhle vlasy holčička?
V: Jo, ostříhali je.
T: Jo, že jí je ostříhali! A co tyhle vlásky? Je to holčička nebo chlapeček? (č.6)
Kouká na různé oblečení.
T: Vanesko?
V: Kluk, protože má klátký vlasy.
T: Kluk, jo?
V: Jo.
T: Tak jo, Vanesko, je to kluk. A co kdybychom mu vyměnily tohle oblečení za šaty? Tak je to holčička nebo chlapeček?
Přemýšlí.
T: Co myslíš? Kdo nosí šaty?
Stále neví, co odpovědět.
T: Co, Vanesko, nosí kluci šaty? Může to být chlapeček? Nebo holčička to je?
V: Holčička.
T: Holčička to je?
V: Jo.
T: Tak dobře. Tak a kdybychom to oblečení vyměnily za takový tričko (*s autem*) a k tomu sukýnku?
V: Holčička.
T: Dobře, tak je to zase holčička. Tak a Vanesko, když tě teď poprosím, abys mi z té postavičky udělala chlapečka, co mu dáš za vlasy a za oblečení?
V: On potřebuje nějaký vlasy.
T: No, a jaký?
V: Potřebuje nějaký takový vlasy.
T: A jaký bys vybrala, takovýhle?
V: On potřebuje asi nějaký klátký.
T: Takovýhle? (č.1)
V: Jo, takový. Co by se mu asi hodilo za oblečení?
T: No, co by se mu hodilo, Vanesko? Co myslíš.
Dlouho oblečení vybírá, nakonec vybere tričko a šedé kalhoty.
T: Jo, takový šedý, jo?
V: Ty by se mu mohly asi líbit.
T: No to jo, ty by se mu mohly líbit...No výborně, tak a kdybych mu ty vlasy zas, Vanesko, vyměnila za trochu delší? (č.5)
Přemýšlí.
T: Tak co myslíš, Vanesko?
V: Kluk.
T: Kluk to je?
V: Ale má trochu delší vlasy.
T: Jo, má je trochu delší. A co tyhle s takovou čelenkou? (č.9)
V: Holčička!
T: A jak to že to je holčička?
V: Protože holčičky nosí takový čelenky.
T: To máš pravdu. A co kdybych jí dala tyhle vlasy? (č.14)
V: Holčička!
T: Taky holčička, jo?

V: Plotože má takové dlouhé vlasy.
T: Dobře. A co takovýhle vlasy? (č.10)
V: To je taky Hol-čič-ka! *Poskakuje.*
T: No, ty jsi takový skokan, vid'?' A ještě kdybych vyzkoušela tyhle vlasy, tak je to kluk nebo holka? Co myslíš, Vanesko? Tak je to holčička? Nebo chlapeček?
Opět se dlouho rozmýšlí.
T: Nebo kdybychom vyzkoušely tyhle vlasy. (č.4).
V: Tak je to kluk! Plotože má klátký vlasy.
T: Tak a kdybychom mu daly takhle sukýnku?
V: Holčička!
T: Dobře. Už jen poslední věc, Vanesko – s čím by si hrála taková holčička?
V: S míšem, s panenkou...
T: A co s kuchyňkou?
V: Ne, plotože by jí to asi mohlo pálit.
T: Ale kdyby to byla je taková pro děti, co máte i ve školce?
Přikyvuje.
T: Tak a když tý postavičce dáme kalhoty a bude to kluk, tak s čím si bude hrát on?
Vybírá panenku.
T: S panenkou si hrajou kluci? Nebo s autíčkem? Jen vyber, s čím si hrajou kluci, Vanesko.
Vybírá kuchyňku a auto, a jelikož už je Vaneska nesoustředěná a poskakuje všude kolem, ukončuji práci s tím, že už může jít do třídy.

Viktorie, 3 roky

T: Ahoj Viktorko, kolik je ti roků?
V: Tři.
T: Tři? Dobře. Tak jo, Viki, tady je taková postavička a jsou tady na ní různé druhy oblečení a vlasy. Kdybych tě teď poprosila, abys mi tu postavičku oblékla jako holčičku – co bys jí vybrala za oblečení, za vlasy...
Vybírá modré tričko, kalhoty a dlouhé vlasy (č.15)
T: Tak jo, správně. Tak a mohla by to být holčička, i kdyby takhle měla o něco kratší vlasy? (č.12)
V: Jo.
T: Protože ty máš taky o něco kratší vlásky, vid'?'
Přikyvuje.
T: A kdybych je vyměnila za krátký kudrnatý? (č.2) Taky je to holčička?
Opět přikyvuje.
T: A co tyhle, ty úplně nejkratší „na ježka“ (č.1)? Pořád holčička?
V: Mhm.
T: Nebo je to kluk?
V: Holka.
T: Může je mít takhle krátký?
V: Jo.
T: Znáš nějakou holčičku s takhle krátkými vlasy?
Přikyvuje.
T: Dobře. A co by si ještě taková holka mohla vzít na sebe? Mohla by nosit takovýhle tričko s autíčkem?
V: Jo.
T: Jo? A mohla by si na sebe vzít tuhle mikinu?
Přikyvuje.
T: A vypadá jako holčička?
V: Jo.
T: Tak...a mohla by si na sebe vzít šaty?
V: Jo.
T: Jo, nosíš taky šatičky?
V: Jo a já je někdy nosím, ale...
T: Ale nosíš i kalhoty, vid'.'
V: A mohla by si na sebe holčička vzít takovou košili a džiny?

T: Jo.
V: Tak a já tě teď, Viktorko, pro změnu poprosím, abys mi z té postavičky udělala chlapečka.
Vybírá mikinu se srdíčkem a krátké kudrnaté vlasy (č.2)
T: A co bychom mu vybraly za spodek? Kalhoty nebo sukni?
V: Sukni.
T: Nosí kluci sukni? Třeba u vás ve třídě?
V: Jo.
T: Jo?
V: A Viktolka druhá taky.
T: To jo, holčičky, ale jestli nosí sukýnku i kluci, třeba Robin.
V: Nenosí.
T: Ale může si jí kluk vzít na sebe?
V: Anebo tílko tohle.
T: A kdo nosí sukni, holky nebo chlapci?
V: Já nosim.
T: Takže jí nosí holčičky i kluci?
V: Nosí. I já.
T: Dobře. A kdybych jí dala takový dlouhý vlasy s culíkama? (č.14) Je to holka nebo kluk?
V: Kluk.
T: Kluci můžou nosit tyhle culíky, jo?
V: Jo. A já ho mám taky doma.
T: Ale jestli někoho znáš, kdo nosí culíky. Třeba táta.
V: Nenosí.
T: Nebo kamarádi ze školky.
V: Taky nenosí.
T: Takže kdo nosí culíky, holky nebo kluci?
V: Kluci.
T: Hm. A teď je to holka nebo kluk s těmahle vlasama? (č.6)
V: Holka.
T: Dobře.
T: Tak a když vyměníme kalhoty za sukni, tak je to kdo?
V: Holka.
T: Holka a má pořád ty dlouhý vlasy, vid'. A když dám tyhle (č.3), tak je to...?
V: Kluk.
T: A když mu vyměníme oblečení za šatičky?
V: Holka.
T: A může mít holka takhle kratší vlasy?
V: Jo může.
T: Tak, a když jí dáme růžový tričko a tyhle červený kalhoty?
V: Chlapeček.
T: A může chlapeček nosit růžový tričko?
V: Může.
T: A když ty vlasy vyměníme za tyhle (č.5), tak je to holčička nebo chlapeček?
V: Holčička.
T: A kdybych se tě teď zeptala, Viktorko, s čím by si hrála holčička?
V: Balonek.
T: A ještě s něčím?
V: S autem.
T: A ještě s něčím?
V: S tímhle.
T: Jo, s rytířem.
V: A ten Filípek i Kája i Fila to maj doma.
T: Jo. A s panenkou?
V: Jo.
T: A s kuchyňkou?
V: Jo, mam taky doma.
T: A co kluci? S čím si hrají?

V: S kuchyňkou.
T: A s panenkou?
V: Taky.
T: A s autíčkama?
Přikyvuje.
T: A s míčem?
Přikyvuje.
T: A s rytířem?
Přikyvuje.
T. Tak dobře, Viki, to stačí. Děkuju, byla jsi šikovná a můžeš jít do třídy.

Aneta, 4 roky

T: Tak, ahoj, ty se jmenuješ...?
A: Anetka.
T: A kolik je ti roků, Anetko?
A: Čtyři.
T: Páni, ty už jsi velká! Anetko, já mám tady takovou postavičku a taky mám na ní různé oblečení a vlasy. Poprosím tě, abys mi tu postavičku oblékla jako holčičku, jo? Co bys jí vybrala za vlásy, co za oblečení...
Vybírá dlouhé vlasy (č.15), šaty a baleríny.
T: Tak jo, Anetko, výborně. Ta je podobná tobě, vid' Taky má takový dlouhý blondatý vlásy.
Přikyvuje a usmívá se.
T: A byla by to pořád holčička, kdybychom jí daly takovýhle účes? (č.14)
A: Jo.
T: Byla, vid'. A když jí dáme...
A: ...tady. *Připevňuje postavičce drdol. (č.11)*
T: Jo, drdol...to je taky holčičí účes, že jo?
A: Jo.
T: Tak a co kdybychom jí daly takový účes? Taky holčička? (č.9)
Přikyvuje.
T: A podle čeho, prosím tě?
Ukazuje na čelenku ve vlasech.
T: Protože má tu čelenku?
Kýve hlavou že ano.
T: Aha, dobře. Tak a co kdybychom jí je vyměnily za tyhle vlasy s ofínkou? Je to holčička pořád? (č.4)
A: Jo.
T: Jo? Tak dobře. Hele, a co kdybych jí dala tyhle vlasy? (č.1)
A: Ne, holka!
T: Je to holka?
A: Ne!
T: Protože už má moc krátký vlasy, vid'?
A: Jo.
T: Tak a co tyhle vlasy? (č.6)
A: Taky holčička.
T: Taky je to holčička. Tak, a já jí teď sundám ty šatičky a dám jí tričko a kraťasy a ty střevíčky vyměním za tenisky. Tak, vypadá pořád jako holčička?
A: Ne.
T: Takže to je kluk?
A: Jo.
T: A nosí kluci tyhle culíky?
A: Ne.
T: Tak kdo je to?
A: Chlapiček.
T: Chlapeček to je, dobře.
Anetka začne vyměňovat oblečení a vlasy – vybírá dlouhé vlasy (č.15), růžové tričko, sukni a ponožky.
T: Počkej, dobře. A teď jsi udělala holčičku nebo chlapečka?

A: Holčičku.

T: Dobře, Anetko. Ale počkej, já jí takhle zas to tričko sundám a dám jí tohle tričko s autíčkem – bude to holčička nebo chlapeček?

A: Chlapeček.

T: A nosí chlapeček sukni?

Kroutí hlavou že ne.

T: Takže je to holčička nebo chlapeček?

A: Chlapeček.

T: Tak dobře.

Anetka se opět snaží vyměnit postavičky vlasy a oblečení – dává jí punčocháče, sukni a růžové tričko.

T: Jo, počkej, ty jí zas dáváš takový drdol.... Tak jo, tak to jsi zas udělala holčičku, vid'? Já tě ale teď poprosím, Anetko, abys mi jí oblékla jako chlapečka tu postavičku. Já vím, že tě spíš baví holčička, ale zkus udělat chlapečka.

Vybírá krátké vlasy (č.3), mikinu se srdíčkem, kraťasy, tenisky a kšiltovku.

T: Tak, správně. Je to teda kluk?

Přikyvuje.

T: Tak jo. A co kdybych mu vyměnila ty vlasy a dala bych mu tyhle vlnitý? (č.8) Je to kluk?

A: Ne, holka.

T: Dobře, když má tyhle, tak je to holka.

Anetka se opět snaží oblékat holčičku – dává postavičky vlasy (č.13), pružované tílko a kraťasy.

T: Tak, tys zas udělala, holku, vid'? Tak a co kdybych jí já vyměnila to tričko za mikinu a dala jí k tomu tyhle kratší vlasy. (č.5) Tak, je to pořád holka, Anetko?

A: Ne, kluk.

T: Může mít kluk takový vlasy?

A: Ne. Ale, tady. *(ukazuje na mikinu s číslem)*

T: Jo ale protože má tu mikinu, tak je to kluk?

A: Jo.

T: Dobře. Tak a já ještě, Anetko, zkusím tyhle vlasy? (č.10)

A: Holčička.

T: Jo, dobře. A koho teďka oblíkáš?

Alenka obléká postavičky tílko s květinou, červené legíny, baleríny a dává vlasy (č.11).

T: Tak a Anetko, teď tě poprosím, abys vybrala, s čím by si hrála taková holčička.

Vybírá panenku a kuchyňku.

T: A co s rytířem?

A: Ne! Je už holka.

T: A co s autíčkem?

A: Taky ne.

T: A co s míčem?

A: Ne.

T: Tak a teď zas uděláme pro změnu chlapečka. Když ty postavičky dám to triko s autíčkem, tak bude to už kluk?

A: Jo.

T: A s čím by si hrál?

Vybírá auto a rytíře.

T: A hrál by si s panenkou?

A: Ne.

T: A co s kuchyňkou?

A: Taky ne.

T: A s míčem?

A: Jen s tímhle. *(Ukazuje na rytíře a auto)*

T: To jo, ale s míčem, ne?

A: Taky jo.

T: Dobře, Anetko. Děkuju, můžeš se vrátit do třídy, jo?

Eva, 4 roky

T: Ty jsi teda Evička, jo?

Přikyvuje.

T: A kolik je ti roků, Evičko?

E: Takhle.

Ukazuje 4 prsty.

T: Mhm, čtyry. Tak jo, já mám tady takovou postavičku a není to ani chlapeček ani holčička. Tak, a já bych tě, Evičko, poprosila, abys mi z té postavičky udělala holčičku, jo? Jaký vlásy a oblečení bys jí vybrala, aby to byla holčička?

E: Tyhle vlásy. (č.14)

T: Hm, tak jí je můžeš přidělat.

Dále vybírá punčocháče a mikinu se srdcem.

T: Tak jo, máme takhle holčičku, jo?

E: Jo.

T: Dobře. Já jí teď vyměním vlásy a zkusím jí dát tyhle kratší. Bude to pořád holčička? Nebo už chlapeček?

E: Chlapeček.

T: Jo? Má moc krátký vlásy?

Přikyvuje.

T: Tak a když zkusím ještě kratší, takový špičatý? (č.1)

E: Chlapeček.

T: Dobře. A kdybych jí zkusila tyhle vlásy? (č.6)

E: Holčička.

T: A jak to? Vždyť má ty vlásy krátký.

Evička přemýšlí.

T: Vždyť jsou stejně krátký jako ty předchozí, jak je možný, že s těmhle už to je holčička?

Vypadá to, že se Evička bojí či stydí promluvit.

T: protože má ty culíky, vid'?

Přikyvuje.

T: A co tyhle vlasy? (č.9)

E: Holčička.

T: A jak to?

E: Protože má dlouhý vlásy.

T: Dobře. Tak ještě vyzkouším jedny vlasy, takový ještě delší. (č.12)

E: Taky holčička.

T: Taky holčička. Dobře. Já teď vyměním punčošky za kalhoty a tu mikinu vyměním za tohle tričko. (modré) Kdo to je teďka?

E: Chlapeček.

T: Jo? A jak to?

E: Podle kalhot.

T: A co ty vlasy? Může je mít chlapeček takhle dlouhý?

E: Jo.

T: Takže může! Znáš nějakýho chlapečka, co má takový delší vlasy?

E: Jo.

T: Tak dobře. A když vyměním tohle tričko za tohle (růžové), tak kdo to je?

E: Holčička.

T: A proč?

E: Podle vlasů a té barvy.

T: Jo, podle té barvičky? Tuhle kluci nenosí?

Krouť hlavou že ne.

T: Aha.

E: Ale můj táta ho nosí. (Culí se.)

T: Aha, takže by to mohl být kluk!

E: Jo. Akorát má krátký vlasy a šedý.

T: Jo, tak ty tu nemám.

E: Takovýhle. (Naznačuje délku vlasů.)

T: Jo, takže krátký.

E: Jo. Já jsem si to popletla.
T: A co jsi popletla, Evičko?
E: To tatínkovo tričko. Já myslela, že to tričko je mámy a ono bylo táty. (*Směje se.*)
T: Aha! Tak Evičko, teď tě pro změnu poprosím, abys udělala chlapečka.
E: Třeba máho tatínka!
T: No, třeba, klidně můžeš udělat tatínka.
E: A ten nosí takovýhle kalhoty modlý a ještě tohle modlý tličko?
T: Cože?
E: Že tatínek nosí modlý tličko. Takhle byl na holách. A my pojedeme zase někam, kde jsou tobogány.
T: Fakt jo? Ty jo! Nebudeš se bát?
E: Zkusím to. S mámou a pak sama. A jsou tam čtyři ty tobogány.
T: Opravdu?
E: Jo, modlej, zelenej, čelvenej a lůžovej.
T: Aha. Tak to zkusím ten růžový, ne?
E: Jo, ten je právě nejpomalejší.
T: Aha. Tak jo, Evičko, já mu teď vyměním ty vlasy za tyhle – je to pořád kluk/tatínek? (*č.15*)
E: Neeeeee.
T: Kluci/tatínci je nemají takhle dlouhý?
E: Ne.
T: A může mít kluk takovýhle vlasy? (*č.10*)
E: Neeeeee.
T: Taky ne?
E: Neeeeee. (*Směje se.*)
T: Tak a já tě poprosím, Evičko, abys pro toho kluka vybrala nějaký hračky. Nebo klidně, s čím by si hrál tatínek.
E: Jo.
T: Co třeba s panenkou?
E: Ne!
T: A s čím teda?
E: S autem.
T: A ještě s něčím?
Přemýšlí.
T: Co s míčem?
E: Jo, to může.
T: A s kuchyňkou?
E: Jo.
T: A co s rytířem?
E: Jo.
T: Tak uděláme z postavičky znovu holčičku.
E: Maminku.
T: Nebo maminku. S čím by si hrála?
E: S panenkou.
T: A ještě s něčím?
E: Už s ničím.
T: Ani s kuchyňkou?
E: Jo, hraje.
T: No vidíš. A ještě s něčím?
Evička přikládá k panence zbývající hračky: míč, rytíře a auto.
T: I auto, jo?
E: Jo, já si taky hraju s autem!
T: Aha! Tak jo, Evičko, můžeš už jít do třídy, děkuji ti za rozhovor.
E: Tak jo, na shledanou.
T: Na shledanou

Marek, 4 roky

Mareček při vstupu do místnosti pláče, protože chce, aby si pro něj přišel táta.

T: Neplakej, Marečku, vždyť on přijde pro tebe po obídku.

M: Za chvíličku.

T: No, však to rychle uteče a bude tady. Neplakej. Budeš si teďka tady se mnou chvíli hrát?

M: Jo.

T: Tak jo. Já mám tady takovou postavičku, Marečku, a na ní různé vlasy a oblečení. Já bych tě teď poprosila, abys z té postavičky udělal chlapečka. Můžeš mu vybrat oblečení a vlasy, jo?

M: Todle.

T: Tak jo, klidně si to vezmi a připevni mu to.

Vybírá zelené tričko a kalhoty.

M: Tohle mám zrovna, to tliško.

T: Jo, to jsi ty? A co bys vybral za vlasy?

M: Tyhle. (č.1)

T: Tak mu je můžeš dát. No vidíš, jak jsi hezky šikovnej. A Marečku, já mu teď ty vlásky vezmu a vyměním mu je za tyhle – bude to takhle kluk nebo holčička? (č.10)

M: Holčička.

T: A proč myslíš že holčička? Kluci takhle dlouhé vlásky nemají?

M: Já chci mámu.

T: Mámu? Však neboj, ona si pro tebe přijde.

M: Za chvíličku.

T: No. Neboj, vždyť jsi statečnej a šikovnej. Tak tohle je teda holčička?

M: Jo.

T: A kdybychom mu daly takovýhle vlasy dlouhé? (č.15) Je to holčička nebo chlapeček?

M: Holčička.

T: Dobře, holčička. Neznáš náhodou žádnýho svého kamaráda, co by měl takhle dlouhé vlasy?

M: Ne.

T: A co takovýhle? (č.3)

M: To je chlapeček.

T: Chlapeček? Dobře, tak když má ty krátké vlasy, tak je to chlapeček. No, a já bych mu teď vyměnila tohle tričko a ty kalhoty a dala bych mu růžový tričko a k tomu sukni – je to holka nebo kluk?

M: Holka.

T: Holka? A může mít holka takhle krátké vlasy?

Přikyvuje.

T: Takže je to holčička...kluci nenosí sukýnky?

M: Jo, jenom kvařasy.

T: Jenom kvařasy. No a co kdybychom té postavičce právě ty kvařasy dali – byl by to takhle kluk nebo holka?

M: Kluk.

T: Dobře. A kdybychom to vyměnili za...nebo víš co, Marečku, jak jsem tě prosila, abys mi tu postavičku obléknul jako chlapečka, tak teď jí oblíkni zas jako holčičku, jo?

Vybírá sukýnku.

T: Tak sukýnku už jsme měli. Je ještě něco jinýho, co by na sobě mohla mít holčička? Když se takhle podíváš na to oblečení...

M: Už nic.

T: Nic, jo?

M: Ne, já už chci jít do školky.

T: tak chvíli ještě počkej a já tě za chvíli pustím, jo?

M: Jo.

T: Co třeba tyhle šatičky? Mohla by si je na sebe vzít holčička?

M: Jo.

T: A vybereš vlásky té holčičce?

Vybírá vlasy č.15.

T: Jo, zas tyhle dlouhé jsi vybral. A co kdybych ty holčičce dala tyhle krátké vlasy s culíkama? Je to pořád holčička? (č.6)

M: Je.

T: I když má takhle krátký vlasy?

Přikyvuje.

T: A co kdybych jí dala tyhle kratší? Je to holčička? (č.5)

M: Jo.

T: Jo? Dobře. Tak a kdybych ty šaty sundala a vyměnila je za tričko s autíčkem a kahoty?

M: Chlapeček.

T: Dobře. A ještě mi, Marečku, vyber ty hračky – jo, chceš vyměnit ty kalhoty?

M: Jo. A ty hvačky...

T: Tak vyber ty hračky, Marečku, s kterými by si hrál kluk.

M: Tohle.

T: S rytířem.

M: A holky maj tohle.

T: Panenku. A kdo má míč?

M: Taky kluci.

T: A kdo si hraje s autíčkama?

M: Já doma.

T: A s kuchyňkou si hrajou kluci?

M: Ne, holky.

T: Dobře. Tak já už tě pustím do třídy, Marečku, jo?

M: Já chci už jít domů.

T: No, to až si pro tebe přijde maminka nebo tatínek. Neboj, to uteče a už tu budou. Tak ahoj, Marečku.

M: Ahoj.

Nikola, 4 roky

T: Tak Nikolko, tobě bude prej pět, ale ještě jsou ti pořád čtyři.

N: Jo.

T: Tak Nikolko, já mám tady takovouhle postavičku a mám tady na ní různý vlasy a oblečení a poprosím tě, abys mi z ní udělala holčičku, jo? Co bys jí vybrala za oblečení?

N: Tohle.

Vybírá fialový svetr, kalhoty a vlasy s čelenkou. (č.9)

T: Tak, výborně. A kdybych jí je teď vyměnila za tyhle úplně nejdelší vlasy, tak to asi bude pořád holčička, víd'? (č.15)

N: Jo.

T: Ale co když bych jí je vyměnila naopak za ty úplně nejkratší? Pořád vypadá jako holčička? (č.1)

N: Ne.

T: Takže chlapeček?

N: Jo.

T: A ještě jí vyměním ty vlasy za takovýhle. (č.4)

N: Taky kluk.

T: Taky kluk? Dobře. A co takový s culíkama? (č.6)

N: Holčička.

T: Ano, výborně. Tak já teď ty holčičce vyměním ten svetr za triko s autíčkem.

N: Je to kluk.

T: Jo? A může mít kluk tyhle vlasy?

N: Ne.

T: Takže kdo to je?

N: Holčička.

T: Dobře. A když ještě vyměníme ty vlasy za takovýhle vlnitý? Tak je to holčička nebo chlapeček? (č.8)

N: Holčička.

T: A když bysme to tričko s autíčkem vyměnili za tuhle mikinu?

N: Tak je to kluk.

T: Dobře. A když ty vlasy vyměníme za tyhle dlouhý s culíkama? (č.14)

N: Holčička.

T: Ano, tak je to holčička. Ještě vyzkoušíme tyhle vlasy.

N: Taky holčička.

T: Taky, dobře. A co tyhle? (č.1)

N: Kluk.

T: Ano. Tak a co kdybych zas vyměnila tu mikinu a dala tý postavičce tohle tričko? (ružové)

N: Holčička.

T: A může mít takhle krátký vlasy holčička?

N: Ne.

T: Takže to je...?

N: Kluk.

T: Tak dobře. Tak a já tě teď, Nikolko, poprosím, jestli bys tu postavičku neoblékla jako kluka. Vyber mu oblečení a vlasy, jo?

Vybírá krátké vlasy (č.1), mikinu s číslem a červené kraťasy.

T: Výborně. Tak jo a když tomu klukovi vyměním kraťasy za sukni?

N: Tak je to holka.

T: Jo?

Přikyvuje.

T: Tak dobře. A já jí teď ty kraťasy vrátím a pro změnu vyměním mikinu za tuhle.

N: Holka.

T: Holka? A podle čeho?

N: Protože má to sldičko.

T: Jo takhle, podle srdíčka. Tak a když tam teď dám takový zelený tričko.

N: Tak je to kluk.

T: A teď ty vlásy vyměním za kudrnatý. (č.2)

N: Taky kluk.

T: Taky kluk, dobře. A když dám takhle o trochu delší vlasy, tak je to? (č.5)

N: Holčička.

T: A co tyhle vlásy? (č.9)

N: Taky holka.

T: A jak to?

N: Protože má tady tu čelenku.

T: Aha! A kluci nenosí čelenku?

N: Ne, ne.

T: Tak, a ještě vyzkoušíme tenhle účes? (č.11)

N: Taky holka.

T: A to tentokrát podle čeho?

N: Podle toho dldolu.

T: Tak a Nikolko, s čím by si hrála taková holka? Vyber jí nějaký hračky.

N: S panenkou.

T: A ještě s něčím?

N: A s kuchyňkou.

T: Ano. A s autíčkem?

Krouťí hlavou.

T: A co s rytířem?

Také ne.

T: A s míčem?

N: To jo.

T: Tak Nikolko, vyměníme ty vlasy za klučičí, abychom měly kluka... s čím by si hrál kluk?

N: S rytířem a s autem.

T: A co s panenkou?

N: Ne.

T: A co s kuchyňkou.

N: Ne.

T: A s míčem?

N: Jo.

T: Tak jo, Nikolko, to mi stačí. Já, ty máš tady s sebou panenku, ta je hezká!

N: Jo.

T: Tak už můžeš jít do třídy, na shledanou.

Pavel, 4 roky

Když Pavel vchází do místnosti, všímám si, že má něco v puse.

T: Tak Pájo, tady si sedni – můžeš sem. A kolik že ti je teda?

Ukazuje na prstech tři a potom čtyři.

T: Čtyři nebo tři?

Ukazuje čtyři.

T: Ty máš pít v puse?

Vrtí hlavou že ne.

T: Nemusíš se vůbec ničeho bát, Pájo. Já má tady takovou postavičku a chtěla bych, abys ji oblíknul jako kluka. Vyber mu vlasy a taky oblečení, jo?

Ukazuje prstem na vlasy. (č.4)

T: Mám je tam přilepit, jo? Nechceš kapesník?

Vrtí hlavou.

T: Ty máš něco v puse, Pájo!

Stále vrtí hlavou.

T: Tak proč nemluvíš? Nechceš jít něco vyplivnout?

Podávám mu kapesník.

T: Tak co, dobrý, už můžeš mluvit?

P: Mhm.

T: Tak ho kdyžtak vyhod', koš je támhle. Tak mi udělej chlapečka, jo?

P: Já viděl nějaký tliško.

T: Jaký? Tak mu ho připevni. A co mu dáš dál, kalhoty?

Vybírá šedé kalhoty.

T: Tak a já mu teď zkusím vyměnit vlasy za delší. Je to kluk nebo holka? (č.8)

P: Kluk.

T: Může mít kluk už takhle delší vlasy?

P: Jo.

T: A kdybych mu je vyměnila za takhle ještě delší? (č.12)

P: Holka.

T: Holka to je? Neznáš žádnýho kluka s takhle dlouhý vlasy?

Přikyvuje.

T: Znáš? A co kdybych mu dala tyhle vlasy? (č.15)

P: Jo, to má maminka!

T: Takže to je holčička?!

P: Jo.

T: Tak holčička, když je má takhle dlouhý. Tak jo. A ještě kdybychom je vyměnili za takový s culikama? (č.14)

P: Taky holčička.

T: Dobře. A co takový vlásky? (č.9)

P: Jo, to je ono.

T: Tak to je kdo – holčička nebo chlapeček?

P: Holčička.

T: A podle čeho?

P: Když má takový. (naznačuje délku)

T: No, ale když měla takový tyhle vlnkatý (č.8), tak to byl ale kluk. Je to tím, že má tu čelenku?

Přikyvuje.

T: A ještě zkusíme takovýhle. (č.2)

P: Kluk.

T: Dobře. Tak a když tomu klukovi vyměníme kalhoty za sukni. Je to holka nebo kluk?

P: Kluk.

T: I když má sukni?

P: Jo.

T: Tak dobře. Teď mu vyměníme tu košili za takovýhle tílko. (s květinou)

P: Jo.

T: Tak je to kdo? Holka nebo kluk?

P: Holčička asi.

T: Holčička? A může mít takhle krátký vlasy?

P: Ne.

T: A co kdybychom jí ještě vyměnili ty vlasy za takovýhle úplně krátký? (č.1)

P: Ty vado!

T: Tak to je holčička nebo chlapeček?

P: Ty jsou ale hustý!

T: Může tyhle vlasy nosit holčička?

P: Ne.

T: No tak jak teď vypadá ta postavička?

P: Jako kluk.

T: Tak jo. A teď tě pro změnu poprosím, Pájo, abys udělal holčičku.

P: Tak mu za chvíli vybelu boty, potom vybelu tohle...

T: To nosí holčička?

P: Ne.

T: No, právě. Teď vybírej to, co nosí holčička, Pájo, jo?

P: Tohle je pro holku.

T: Šaty?

P: Jo.

T: A jaký vlasy jsou pro holku?

P: Takový. (č.6)

T: Ale ty jsou docela krátký...

P: Ale ty jí nevaďej.

T: Myslíš, protože má ty culíky?

Přikyvuje.

T: Tak a kdybychom jí teď ty šaty převlíkli za tričko s autíčkem a kraťasy, bude to pořád holčička? Může tohle nosit?

P: Jo.

T: A když jí to tričko vyměním za mikinu? Tak je to holčička?

P: Tak to je kluk. A musíme mu vyměnit tyhle ty vlasy.

T: Jo, tyhle vlasy (č.6) by kluk nenosil?

P: Ne.

T: Jo, ale takhle celkově vypadá spíš jako kluk?

P: Jo.

T: A co kdybychom dali místo kraťasů sukni?

P: Tak mu bude zima.

T: A je to holka nebo kluk?

P: Není, ono to je...když holka je, holka má šaty a tyhle ty (ukazuje na sukni) a kluk má tyhle ty (kalhoty) a tyhle ty (kraťasy).

T: Aha. A když vyměníme tu mikinu za tričko, tak je to holčička nebo chlapeček?

P: Holčička.

T: A jak to?

P: Protože má tohle to tlíko.

T: Růžový? Kluci nenosí růžovou?

P: Ne.

T: Ty taky nenosíš růžovou?

P: Ne.

T: A když ty vlasy vyměníme za tyhle, tak je to taky holčička? (č.5)

P: Jo. A asi bysme mu museli dát tyhle boty.

T: Jo, tady jsou takový tenisky a střevíčky.

Vybírá tenisky.

T: A prosím tě, Pájo, když je tohle holčička, tak s čím si hraje taková holka?

P: S balonem.

T: Tak s míčem...a s čím ještě?

Vybírá panenku, auto, rytíře.

T: A s kuchyňkou?

P: Taky.

T: Tak a teď z něj zas můžeš udělat kluka a vyber mu hračky.

P: To asi tyhle vlasy...ty jsou ono.
Dále vybírá kraťasy a volnou košili.
T: Tak, Pájo, výborně. A co ty hračky, s čím by si hrál kluk?
P: S kuchyňkou a s balonem.
T: A s autem si nehrajou kluci?
P: Hlajou.
T: A s panenkou?
P: To teda ne.
T: Ne?
P: Dyť není panenka jeho, dyť je to kluk.
T: A s rytířem?
P: Jo, to je kluk.
T: Takže když je to kluk, tak si s ním může hrát, jo?
P: Jo.
T: Tak jo, Pájo, děkuju, byl jsi moc šikovnej. Teď se vrať za paní učitelkou, půjdete ven.

Teodor, 4 roky

T: Takže Tedíku, tobě je kolik?
Te: Tři loky.
T: Tři? Nebo čtyři?
Ukazuje na prstech tři. (Ale později na dotaz paní učitelky zjišťují, že jsou mu čtyři roky.)
T: Dobře. Tak Teo, já mám tady takovou postavičku, jak vidíš, různé vlasy a oblečení.
Teď tě teda poprosím, abys mi z té postavičky udělal chlapečka, jo?
Te: Jo.
T: Můžeš mu to tam rovnou připevnit.
Neví, co má s vystřihovánky dělat.
T: Chceš s tím pomoci?
To: Jo.
Podává mi bílé tričko s límečkem, ponožky, sukni a vlasy (č.1) a já je postavičce postupně připevňuji.
T: Tak už to máme.
Teodor vstává a chce se vrátit zpět do třídy.
T: Ty už chceš jít?
Te: Hm.
T: Tak tu ještě chvíli zůstat, ještě si spolu něco povíme. Nemusíš se vůbec ničeho bát, Tedíku, jo? Už jsem si takhle povídala i s tvýma kamarádama. *(Tedík se vrátí na místo.)* Tak a tohle je teda chlapeček?
Te: Jo.
T: A může nosit chlapeček sukni?
Přikyvuje.
T: Ty taky nosíš sukni?
Te: Ne.
T: A ostatní kluci ji nosí?
Te: Ne.
T: Tak co mu teda vybereme místo ní, aby to byl kluk?
Vybírá kraťasy.
T: Tak třeba tohle? Tak jo, teď vypadá skoro jako nějaký fotbalista, vid'?
Přikyvuje.
T: Tak a co kdybych mu, Tedíku, vyměnila ty vlasy za trochu delší – bude to pořád kluk? *(č.4)*
Te: Jo.
T: Tak jo. *(Vidím, že je stále v rozpacích.)* Opravdu se, Tedíku, ničeho nemusíš bát. Za chvíli tě pustím zase zpátky do třídy...tak a co kdybych mu dala takovýhle vlasy? Vypadá jako chlapeček nebo jako holčička?
(č.10)
Te: Holčička.
T: A podle čeho myslíš?
Te: Nevím.
T: Podle toho oblečení třeba?
Te: Jo.

T: Jo?

Te: Jo.

T: A není to spíš těmi vlasy, že jsou dlouhý?

Te: Jo.

T: Nosí kluci takhle dlouhý vlasy?

Vrtí hlavou že ne.

T: A co kdybych jí dala ještě takhle dlouhý vlasy? (č.12) Je to kluk nebo holka?

Te: Holka.

T: A proč je to holka?

Te: Nevím.

T: Když se na ní takhle podíváš...proč je to holka?

Te: Nevím. (*smutně*)

T: No ták, neboť smutnej, Tedíku. A co když jí dáme takový culíky, tak je to kluk? (č.6)

Te: Ne

T: A kdo to je?

Te: Holčička.

T: Dobře, a ještě zkusíme třeba takovýhle vlasy. (č.5)

Te: To je chlapeček.

T: Tak a já tomu chlapečkovi takhle zkusím vyměnit tričko a dám mu takovýhle – tak, jak vypadá ted'ka?

Te: Holka.

T: A podle čeho?

Te: Nevím.

T: Ale podle něčeho musíš vědět. Třeba podle těch kraťasů?

Te: Jo.

T: Nebo podle toho trička?

Te: Jo.

T: Tak co myslíš?

Te: Podle toho tlička.

T: Že je růžový?

Přikyvuje.

T: Kluci snad nenosí růžovou?

Te: Ne.

T: Ne? Nenosíš růžovou?

Kroučí hlavou.

T: Dobře. Tak a co kdybychom ještě zkusili tohle tílko s kytičkou? Co myslíš?

Te: Nevím.

T: No přijde ti to jako holčička nebo jako chlapeček?

Te: Asi holčička.

T: Tak jo. Ted' vyměníme ty kraťasy a tričko za šaty. Kdo to je?

Te: Holka.

T: Jo, dobře. Tak a ted' tě, Tedíku, poprosím, abys mi ty udělal holčičku – třeba maminku nebo nějakou holčičku ze třídy, jo?

Te: Jo.

Vybírá fialový svetr, punčocháče a dlouhé vlasy. (č.15)

T: Tak a máme holčičku. A já jí zas hned ty vlasy trochu zkrátím takhle po ramena...bude to pořád holčička? (č.12)

Te: Jo.

T: Dobře. A když jí dám...když jí zkusím takový vlasy s patkou? (č.10)

Te: To je holka.

T: Dobře, pořád to je holčička. A co když jí ještě zkrátím? (č.4)

Te: Taky to je holčička.

T: Taky? Může mít holčička takhle krat'ounký vlasy?

Te: Nemůže.

T: No, tak je to holka nebo kluk?

Te: Holka.

T: Dobře, a co tyhle úplně nejkratší? (č.1)

Te: Holka.

T: Taky holka, jo?
 Te: Jo.
 T: Dobře. Tak jo, a já teď tý holce sundám svetr a dám jí tričko s autíčkem, takový legíny a tenisky...je to holka nebo kluk?
 Te: Kluk.
 T: Holka nenosí tričko s autíčkem?
 Te: Ne.
 T: Tak a když mu vyměním to tričko za takovouhle mikinu? (*se srdíčkem*)
 Te: Požád chlapeček.
 T: Aha, a když místo mikiny dám tohle tričko? (*ružové*)
 Te: Tak holčička.
 T: Dobře. Tak a teď už poslední, pak už tě pustím, Tedíku. No, s čím by si hrála holčička z těchhle hraček?
 Te: S autem.
 T: S autem? A ještě s něčím?
 Te: S timhletim.
 T: S rytířem. A s panenkou?
 Te: Jo.
 T: A s kuchyňkou?
 Te: Ne.
 T: A co s míčem?
 Te: Jo.
 T: Tak a teď když z tý postavičky uděláme zas kluka, dáme mu jiný tričko – tak s čím by si hrál takový kluk?
 Te: S autem.
 T: A s čím ještě by sis třeba ty hrál?
 Te: Už nevím.
 T: A co s panenkou?
 Te: Jo.
 T: A s rytířem?
 Te: Ale já ho nemám doma, mně ho přinese Ježíšek.
 T: To nevadí, ale hrál by sis s ním. A panenku ti taky přinese Ježíšek?
 Te: Ne, ta je plo holky.
 T: Takže s tou si nehrajou kluci?
 Te: Ne.
 T: A s kuchyňkou taky ne?
 Te: Ne.
 T: A co s míčem?
 Te: S tím jo.
 T: Tak jo, Tedíku, děkuju ti, byl jsi moc šikovnej. Už můžeš jít do třídy.

Viktorie, 4 roky

T: Tak, ty jsi taky Viktorka!
 V: Jo.
 T: A kolik je ti roků?
Ukazuje na prstech čtyři.
 T: Jo, tak to už jsi starší než ta Viktorka, co tu byla předtím. Tak Viktorko, tady je postavička, tady jsou vlásky a tady oblečení. A já tě poprosím, abys ji oblékla jako holčičku.
Vybírá růžové tričko, sukýnku a dlouhé vlasy (č.15).
 T: Tak a kdybych tý holčičce dala o ně co kratší, bude to pořád holčička? (č.12)
Přikyvuje.
 T: Dobře. A může mí tyhle vlásky? (č.10)
 V: Jo.
 T: A co tyhle? Je to pořád holčička? (č.13)
 V: Takhle vypadaj Indiáni.
 T: Jo? A je to holčička nebo chlapeček?
 V: Holčička.

T: A když jí vyměníme to růžový tričko za tohle (*modré*)?
V: To by bude kluk.
T: I s tou sukni?
Přikyvuje.
T: Tak jo. A kdybychom daly takovýhle tričko? (*s květinou*)
V: Tak to by byla holčička.
T: A podle čeho?
Dlouho přemýšlí.
T: Podle tý sukně?
Kroutí hlavou.
T: Tak podle toho trička?
Přikyvuje.
T: Takový tričko kluci nenosí, s kytičkou?
V: Ne.
T: Dobře. Tak a teď tě poprosím, Viktorko, abys tu postavu oblékla zas jako kluka.
Vybírá mikinu s číslem a šedé kalhoty.
T: A vlasy necháš tyhle nebo vybereš jiný?
Vybírá vlasy s culíkem. (č.13) – nechává tedy stejné.
T: Může mít kluk takhle culík?
Kroutí hlavou.
T: Ne? Takže to je holčička?
V: Holčička.
T: Tak já ty vlasy vyměním a dám mu takovýhle vlnitý. (*č.8*) Tak je to holčička nebo chlapeček?
V: Asi chlapeček.
T: Může mít takhle trochu delší vlasy chlapeček, jo?
V: Jo.
T: A může mít chlapeček takhle dlouhý vlasy? (*č.12*)
V: Ne.
T: Je to holčička nebo chlapeček?
V: Nevím.
T: A co tyhle? (*č.6*)
V: Holčička.
T: A jak to?
V: Protože maminka jí asi dělá culíky.
T: Kluci nenosí culíky?
Kroutí hlavou.
T: A teď, když je zas vyměním, to bude taky holčička? (*č.9*)
Přikyvuje.
T: A můžou takhle kluci nosit vlasy?
Kroutí hlavou.
T: Asi nenosí čelenku, vid'?
V: Ne.
T: Tak, a když dáme tyhle vlasy? (*č.10*)
V: Holčička.
T: Jo, ty už jsou takový delší. A co tyhle vlásky? (*č.4*)
V: Holčička.
T: Dobře, a ještě vyzkoušíme tyhle vlásky? (*č.2*)
V: Taky holčička.
T: A co tyhle krátký vlasy (*č.1*) a vyměníme mikinu a kalhoty za šaty?
V: To bude asi holčička!
T: Jo a jak to?
V: Holčička má asi takovýhle šaty.
T: Ty asi kluci nenosí, vid'.
V: Ne.
T: Tak a kdybychom jí zas daly tričko (*halenka*) a kalhoty?
V: Tak to taky bude holčička.
T: Taky holčička. Tak dobře. Kdybych se tě, Viktorko, zeptala na to, s čím si hrajou kluci, tak co bys vybrala

za hračky?

V: S tímhle.

T: S autíčkem?

Přikyvuje.

T: A s čím ještě?

Viktorka ukazuje na hračku rytíře a míč.

T: A s čím si hrajou holčičky?

V: S panenkama.

T: A s kuchyňkou?

V: Taky.

T: A můžou si hrát i s ostatními hračkama?

Přikyvuje.

T: A kluci si s panenkou můžou hrát?

Kroutí hlavou.

T: Tak jo, Viktorko, hezky jsi mi to tady všechno pověděla, děkuju. Můžeš jít do třídy, jo?

Denisa, 5 let

T: Takže Deniska. Můžeš si sem sednout. A kolik že ti je? Čtyři nebo pět?

D: Pět.

T: No tak to už jsi velká holka. Denisko, já tady mám takový vystřihovánky – tady je postavička a jsou tady na ní různé vlásky a oblečení. A já tě poprosím, abys mi z té postavičky udělala holčičku. Vyber, jaký vlasy bys jí dala a jaký oblečení.

Vybírá vlasy. (č.14)

D: Pani učitelko. *Ukazuje na oblečení.*

T: Ano? Správně, ještě jí dej nějaký oblečení, jo?

Vybírá šaty a baleríny.

T: Tak, šikovná. Máme holčičku. Já bych teď ty holčičce ty vlásky vzala a dala bych jí trochu kratší vlasy – byla by to furt holčička nebo už je to chlapeček? (č.12)

D: Holčička.

Deniska pořád pokukuje po předchozích dlouhých vlasech.

T: Neboj, pak jí zas dáme ty dlouhý. Já je jen zase vyměním za takový s ofinkou (č.4) – tak vypadá pořád jako holčička? Co myslíš?

D: Holčička.

T: Holčička, dobře. Tak, a ještě zkusíme jedny vlasy. (č.4)

D: To je kluk.

T: Jo? Neznáš žádnou holčičku, co by měla takhle krátký vlasy?

Kroutí hlavou.

T: Dobře. Tak jí zas dej ty culíky, tentokrát v hnědý. (č.14) Tak a já jí pro změnu sundám šaty a dám jí modrý tričko a k tomu kraťasy. Je to holčička nebo chlapeček?

D: Holčička.

T: Takže může mít holčička modrý tričko na sobě?

D: Ne.

T: Ty nemáš modrý tričko?

D: Ne, já mám růžový.

T: Ale já nemyslím jen zrovna na sobě, ale jestli třeba nějaký nemáš ve skříni.

D: Já chci tohle. *(Ukazuje na růžové.)*

T: Dobře, tak jí dej to růžový.

Dále mění kraťasy za dlouhé kalhoty.

T: Tak, a co kdybych jí dala tuhle mikinu s číslem? Je to holka nebo kluk?

D: Kluk.

T: A může mít kluk takovýhle culíky?

D: Ne.

T: No a kdo to teda je?

D: Nevím.

T: No takhle celkově to vypadá jako...?

D: Holčička.

T: Dobře, tak jo. A zkusíme jí vyměnit ty vlasy za takovýhle. (č.1)
D: Ne.
T: To už není holčička?
D: Ne, chlapeček.
T: Dobře. A ještě zkusíme tyhle vlasy. (č.6)
Podává mi klobouček.
T: No ten jí taky můžeme dát. A teď vypadá jako...?
D: Holčička.
T: Dobře, kluci nenosí ani takhle krátký culíky?
D: Ne.
T: Tak já tě teď, Denisko, poprosím, jestli bys mi neudělala chlapečka.
Tváří se zklamaně.
T: No neboj, pak na konci kdyžtak ještě uděláme holčičku, ale teď chlapečka – chlapeček nosí šaty?
Krouť hlavou a vybírá mikinu s číslem, vlasy (č.3)
T: Tak a co mu dáš dolů? Punčocháče?
D: Punčocháče kluci nenosí!
T: Aha!
Vybírá tenisky a modré kalhoty.
T: Tak máme takovýho kluka – máte ve školce nějakýho kluka, který je tomuhle podobný?
Přikyvuje.
T: Tak a co kdybych mu dala tyhle vlasy? (č.7)
D: Holka.
T: Holka, jo?
D: Ne, kluk.
T: Dobře.
Chce postavičce připevnit dlouhé vlasy (č.15)
T: No, ale počkat. To by byl kluk s takovými vlasy?
D: Ne.
T: Tak ale co kdybych mu dala takovýhle vlasy? (č.9)
D: Že je kluk.
T: Může mít takhle dlouhý vlasy kluk?
D: Ne.
T: Tak ale je to holka nebo kluk?
D: Kluk.
T: Tak dobře. A takhle s jedním culíkem by to byl kluk? (č.13)
D: Ne, holčička.
T: Tak a teď bych tě poprosila...
Deniska se natahuje pro dlouhé vlasy (č.14)
T: ...ano, abys z ní zase udělala holčičku a vybrala z tadytěch hraček, s čím by si hrála taková holčička.
Vybírá panenku.
T: A s rytířem?
D: Ne.
T: S autíčkem?
Krouť hlavou.
T: A co s kuchyňkou?
D: Jo.
T: To může, jo? A ještě mi jenom pověz, Denisko, s čím by si hrál kluk.
Vybírá auto a rytíře.
T: A s panenkou?
D: Ne.
T: A s kuchyňkou?
D: Ne!
T: A kdo si hraje s míčem?
D: Fotbalisti.
T: Ale co s tím dětským?
D: Oba.
T: Dobře, Denisko. Mně už to takhle stačí, tak můžeš jít do třídy. Děkuju, byla jsi šikovná.

Eliška, 5 let

T: Tak, já mám tady takovou postavičku a poprosila bych tě, Eliško, jestli bys z ní nemohla udělat holčičku. Tady jsou různé druhy oblečení a vlasů. Vyber ji něco a můžeš jí to potom připevnit.

Eliška vybírá dlouhé vlasy (č.15), šaty a baleríny.

E: Tak.

T: Tak. Takže takhle to je holčička.

Přikyvuje.

T: Tak, a já ji tyhle vlasy sundám a dám ji tyhle. (č.8) Je to pořád holčička?

E: Jo.

T: Dobře.

E: Protože má taky ty šaty.

T: To máš pravdu, Eliško. Nenosi kluci šaty, jo?

E: Ne. (*Směje se.*)

T: Tak jo. Ještě bych ji vyzkoušela tyhle. Je to pořád holčička? (č. 5)

E: Jo. A já bych zkusila... *vybírá vlasy č. 1*

T: No... a s těma by vypadala jako holčička? S takovýma krátkýma špičatýma?

E: No, asi jo. Když má i ty šaty...

T: Znáš nějakou holčičku, co má takhle krátký vlasy, jo?

E: Jo, znám.

T: Tak jo. Tak jí zas vrátíme ty trochu delší vlasy (č.5) a kdybych ji teď vyměnila ty šaty za tohle tričko a dám jí k tomu kalhoty a balerínky vyměním za tenisky. Je to pořád takhle holčička?

E: Jo.

T: I když má to tričko s autíčkem?

E: Jo. Protože má ty dlouhé vlasy. Ty jsou holčičí.

T: Jo, a kdybychom ji je vyměnila za nějaký klučičí?

E: Jo, takže teď dáme klučičí.

T: Tak počkej, Eliško, ještě tam ty vlasy chvíli nech. Já ještě vyzkouším tyhle vlasy. (č.10)

E: To je holka.

T: Dobře. A co tyhle? (č.11)

E: Holka.

T: Ale vždyť má docela krátký vlasy, ne?

E: No, protože má tohle. (*Ukazuje na drdol.*)

T: Jo, aha. Drdol má.

E: A teďka uděláme jinou holku...

T: A nechtěla bys teď udělat kluka? Zvládla bys to?

E: Jo.

Vybírá vlasy č. 2, zelené triko, šedé kalhoty a tenisky.

T: Tak Eliško, já tomu klukovi teď vyměním ty kalhoty a dám mu tohle. (*Měním mu kalhoty za sukni*)

E: To nevím. To je jako holka – kluk.

T: Takže nevíš?

E: Ne.

T: Třeba si představ, že bys někoho takového potkala – rozhodla by ses podle vlasů nebo spíš oblečení?

Krouť hlavou.

T: Nevíš.

E: Ne.

T: Je to těžké, vid'?

E: Jo. Ale nechtěla bych vidět pána takhle. (*Poukazuje na to, že by nechtěla vidět mužský pohlavní orgán*)

T: To se nemusíš bát, Eliško, tohle naše postavička nemá. Tak a kdybych ještě vyměnila to tričko a dala tohle?

E: Holka.

T: Jak to?

E: Protože má to růžový tričko, a i holce se hodí tenhle účes.

T: Aha.

E: A teďka uděláme jinou holku.

T: Dobře, tak udělej ještě jinou holku.

Eliška vybírá punčocháče, mikinu se srdcem a vlasy č. 14.

T: Tak už to máš?

E: Jo.

T: Dobře. A co kdybych jí vyměnila ty vlasy za tyhle. (č.3)

E: Kluk.

T: Kluk?

E: Jo, rozhodně kluk. Ted' uděláme dalšího kluka...

T: Dobře.

E: A dáme tuhle kytičku...

T: Jo? Může mít kluk takový tílko s kytičkou?

E: Jo. Ale tohle je holka, ale kluk ho taky může mít. To má jako plavky.

T: Aha.

Dále vybírá vlasy č.9.

E: Tak a nějaký ty plavky...ale ty tu možná ani nejsou.

T: No, ono to je, Eliško, myšlený jako tílko, ne jako plavky, víš?

E: No, asi se vykoupat by teda moc nešlo. Tak to vyměníme. Místo vlasů bude mít klobouk.

T: Mhm.

E: A nějaký tričko, třeba to růžový a k tomu kalhoty.

T: Tak jo, Eliško. Já mám tady ještě různé hračky a chci se tě zeptat, s čím by si tahle holčička mohla hrát?

Vybírá panenku.

T: A co třeba auto?

E: Jo, já mám taky auto!

T: Opravdu? A co s míčem?

E: S míčem myslím jo.

Ještě vybírá dětskou kuchyňku.

T: A co rytíř?

E: To ne.

T: Tak dobrá. A co bys vybrala pro kluka?

E: Já zkusím dát nějaký klučičí vlasy.

T: Dobře.

E: Hrál by si s autíčkem a rytířem.

T: A s míčem?

E: S míčem taky.

T: Tak jo, Eliško, já ti moc děkuju, byla jsi moc šikovná.

E: Už můžu jít?

T: Ano, můžeš.

Filip, 5 let

T: Takže Filípek, pět let.

F: Jo.

T: Tak já mám tady takovou postavičku a mám tady na ní různé vlasy a oblečení. Já tě poprosím, abys z ní udělal kluka – oblíkni jí jako kluka, dej jí vlasy jako klukovi, vyber si prostě, co chceš, je to jen na tobě.

Vybírá ponožky, zelené tričko, kraťasy a kšiltovku.

T: Tak, a ještě mu vyber nějaký vlasy.

F: Nebo čepici.

T: Jo anebo kšiltovku můžeš. To je ale hezký kluk a má stejnou barvu kraťasů jako ty, vid'?

F: Jo.

T: Tak a kdybych mu teďka sundala tu kšiltovku a dala mu tyhle vlasy, tak je to pořád kluk?

F: Jo. A já bych mu dal tyhle. (č.1)

T: Dobře, tak mu je připevni. Tak, a kdybych mu zkusila dát tyhle – bude to pořád kluk?

F: Ne.

T: Takže holka?

Přemýšlí.

T: Co myslíš podle těch vlasů?

F: Nevím.
T: Nevíš? Tak dobře, zkusíme jiný. Co takovýhle vlasy?
F: To je taky furt holka.
T: Holka?
F: Tady chci mít tadyty.
Přiřevňuje opět vlasy (č.1)
T: Tyhlety. Dobře, dobře, ale co kdybychom ještě zkusili tyhle? Ty jsou taky krátký. (č.6)
F: To je furt holka.
T: Ale vždyť jsou krátký. Podle čeho myslíš?
Ukazuje na culíky.
T: Podle těch culíků?
Přikyvuje.
F: Já bych dal tyhle.
T: Jo, teď jí dáváš ty úplně nejdelší. A to je co – holka nebo kluk? (č.15)
F: Holka.
T: Takový vlasy kluci nenosí?
F: Ne.
T: A mohl by mít kluk takhle o trochu kratší než ty předtím? (č.12)
F: Ne.
T: Takže to je holka?
F: Jo.
T: Dobře, takže holčička to je.
Filip mi podává vlasy (č.2)
T: Dobře, tak zkusíme ještě tyhle. Je to holka nebo kluk?
F: Kluk.
T: Tak jo. No, a teď ještě, Filipku, zkusím tomu klukovi vyměnit tričko a dám mu tohle.
F: Ne.
T: To není holka?
F: Ne.
T: A podle čeho?
F: Podle toho čelvenýho...
T: Podle těch kraťasů?
F: Ne.
T: Tak podle toho trička?
F: Jo.
T: Protože je růžový?
F: Jo.
T: A může mít holka takový vlasy?
F: Ne.
T: Takže to je holka nebo kluk?
F: Kluk.
T: Tak dobře. Tak a teď vyměníme ty kraťasy za sukýnku.
F: Tak je to holka.
T: Dobře, a když vyměníme to tričko za takovouhle mikinu s číslem, tak je to...?
F: Kluk.
T: Kluk? Dobře. Tak, a ještě vyzkouším tyhle šedivý kalhoty.
F: Kluk.
T: Ano. A když mu vyměním tyhle vlasy za takovýhle delší? (č.8)
F: Tak je to holka.
T: Dobře. Tak, teď tě, Filipku, poprosím, předtím jsem tě prosila, abys z té postavičky udělal kluka, tak teď pro změnu udělej holčičku, jo? Vyber jí vlasy podle sebe a oblečení, jaký chceš.
F: Musím udělat holku?
T: Jo, prosím, předtím jsme měli kluka, tak teď holku.
Vybírá šaty, tenisky a vlasy (č.14).
T: Tak, výborně. Já teď té holce zkusím vyměnit vlasy a dám jí tyhle. (č.5)
F: Holka.
T: Dobře, je to pořád holka. A když jí dám tyhle vlasy? Taky je to holka pořád? (č.4)

F: Jo.
T: Ale co kdybych jí dala už takovýhle? (č.3)
F: Tak je to furt holka.
T: Dobře. Tak teď vyměníme ty šaty za tohle triko a k tomu kratásky – je to holka nebo kluk?
F: Kluk.
T: A podle čeho?
F: To tličko, jak tam má autíčko a kratásky.
T: Dobře, takže kdybych změnila to tričko za tohle tílko s kytičkou, tak to bude...?
F: Tak to je holka.
T: Tak jo. A ještě vyzkoušíme modrý tričko.
F: To je kluk.
T: A co v kombinaci s těmihle vlasy? Je to holka nebo kluk? (č.7)
F: Holka. Můžu už jít?
T: Jo, počkej ještě chvíličku, já tě hned pustím, ale ještě se tě zeptám na něco. Když teď tady máme holku, tak s čím by si taková holka hrála?
F: S panentou.
T: A co s kuchyňkou?
F: Jo.
T: A s autíčkem?
F: Jo.
T: A co s rytířem?
F: Jo.
T: Tak a s čím by si hrál, když ty postavičce zas změním vlasy za tyhle (č.1), kluk?
F: S autíčkem.
T: A s panenka?
F: Ne.
T: A s kuchyňkou?
F: Jo.
T: A s míčem by si hrál kdo?
F: Kluk.
T: A holka ne?
F: Taky.
T: Dobře, tak já už tě pustím, na shledanou.
F: Na shledanou.

Karel, 5 let

T: Ahoj Kájo, tak já mám tady takovýho panáčka, ale nejdřív se tě zeptám, kolik je ti roků?
K: Pět.
T: A už ti bude šest?
K: Jo, za lok, na jaze.
T: Dobře. Tak, já mám tady takovou postavičku, různé druhy oblečení, různé vlasy. Já tě nejdřív poprosím, jestli bys tu postavičku neoblíknul jako kluka – jaký bys mu dal vlasy a oblečení, můžeš si vybrat.
Vybírá krátké vlasy (č.1), ponožky.
T: A co kalhoty nebo sukni?
Vybírá kalhoty a košili.
T: Tak jo, dobře. Teď je oblečený jako kluk. A teď kdybych tomu klukovi vyměnila vlasy za takovýhle – byl by to pořád kluk? (č.12)
K: Holka.
T: A proč myslíš?
K: Že má dlouhý vlasy.
T: Jo? I když má na sobě tohle oblečení, tak je to holka?
K: Jo.
T: A kdybych jí dala tyhle? (č.9)
K: Furt holka.
T: Dobře, a co tyhle vlasy, kudrnatý? (č.2)

K: Kluk.
T: Tak jo. A co kdybych mu vyměnila tohle tričko za tohle (*růžové tričko*)?
K: Holka.
T: No ale má krátký vlasy jako kluk. Tak kdo to je – holka nebo kluk?
Přemýšlí.
T: Kluk je to? S růžovým tričkem?
K: Nevím, ale teď jako holka.
T: Aha.
K: Teď jsem tam přilepil dlouhý vlasy. (*č. 15*)
T: No tak to je holka, dobře. A kdybychom se ještě jen vrátili k těm krátkým a dali bysme jí... (*č. 2*)
K: Na co je tady ten míč?
T: To je jako hračka. Kdo si hraje s míčem?
K: Nevím.
T: Tak a když ty postavičce dáme tohle tričko a k tomu kalhoty, tak vypadá jako...?
K: Kluk.
T: Dobře, a když dáme tyhle delší vlasy. (*č. 10*)
K: Holka.
T: Takový s patkou, tak už je to holka. A co když dáme tyhle? Takový s culíky... (*č. 6*)
K: Holka.
T: Ale má krátký vlasy.
K: Protože má ty culíky.
T: A ty kluci nenosí, jo?
K: Ne.
T: Tak a Kájo, co třeba takovýhle vlasy? (*č. 3*)
K: Holka...nebo kluk.
T: Tak co?
K: Oboje.
T: Tak a kdybychom to tričko vyměnili za tohle s kytičkou?
K: Holka.
T: A proč?
K: Protože má to holčičí tričko.
T: A když ho vyměníme za tohle tričko?
Bere klobouček a přidává ho na postavičku.
T: No, klobouk – ten je klučičí nebo holčičí?
K: Holčičí.
T: Takže to je holka nebo kluk?
K: Holka.
T: Ale vždyť nemá žádný vlasy.
K: No a.
T: Tak a já tě teď poprosím, abys ji oblékl jako holčičku.
Vybírá šaty a boty.
T: A co ty vlasy? Bude holohlavá?
Vybírá dlouhé vlasy. (č. 15)
T: Tak a teď bych jí je vyměnila za takovýhle. Je to pořád holka?
K: Jo.
T: A kdybych...
Sundám vlasy a postavička tedy na chvíli nemá žádné.
K: Takhle je ostříhaná na krátko.
T: Dobře, ale spíš je úplně holohlavá. Tak a já ještě vyměním za tyhle. (*č. 5*)
K: Holka.
T: A kdybych ji dala...?
Mezitím Karel vybere ty nejkratší vlasy (č. 1).
T: No, tyhle krátký. Je to holka?
K: Ne, ne, kluk.
T: Se šatama?
K: Holka.
T: No já nevím, mají tvoje spolužačky ve třídě krátký vlasy?

K: Ne.

T: A nosí kluci šaty?

K: Ne.

T: Tak pro co by ses spíš rozhodnul?

K: Holka.

T: Dobře, takže to je holčička. A ještě bychom mohli vyzkoušet tyhle vlasy, Kájo.

K: Holka.

Vyměňuje jí vlasy za účes s culíkem. (č.13)

T: Culík jí dáváš, jo? Tak a co kdybych jí vyměnila oblečení – dala bych jí tohle (*tričko s límečkem*) ...

K: Kluk!

T: A jak to? Vždyť má dlouhý vlasy?

K: Protože se neostříhal.

Obléká postavičce kraťasy.

K: Je léto.

T: Jo, proto mu dáváš kraťasy. A ještě bych se tě zeptala – kdybych mu teď vyměnila ty vlasy, tak je to? (*č.15*)

K: Holka.

T: I s tím tričkem a kraťasy?

Přikyvuje.

T: Tak a co tyhle vlasy? (*č.8*)

K: Holka.

T: A proč je to holka?

K: Že má dlouhý vlasy.

T: A ještě zkusíme takovýhle vlasy. (*č.4*)

K: Kluk.

Začíná se vrtět na židli.

T: Neboj, už bude konec, já tě za chvíli pustím.

K: Já se ale nenudím!

T: Tak dobře. A když vyměníme ty kraťasy. (*Místo kterých dávám sukni*)

K: Tak je to holka.

T: I s krátkými vlasy?

K: Jo.

T: A když vrátím zpátky kalhoty...

K: Kluk.

T: A co tyhle vlasy?

K: Holka.

T: Dobře. Tak se tě ještě zeptám – takže holky mohou mít krátký vlasy?

K: Jo.

T: A kluci dlouhý?

K: Ne.

T: Tak Kájo, poslední úkol. S čím si může hrát holka?

Vybírá panenku.

T: A co s kuchyňkou?

K: Jo.

T: A s autem?

K: S tím si nehraje.

T: A s rytířem?

K: Taky ne

T: A co s míčem?

K: To může.

T: A co kluk, s čím by si hrál?

Vyměňuje postavičce vlasy za kratší.

K: Rytíž. A já si hraju s autama, který se mění do transformera.

T: A co s míčem?

K: Jo.

T: A s kuchyňkou.

Vrtí hlavou.

T: A s panenkou?

K: Taky ne.

T: Tak jo, já ti děkuju, Kájo, můžeš jít zpátky do třídy a já si za chvíli zavolám dalšího tvýho kamaráda.

Kristýna, 5 let

T: Ty se jmenuješ?

K: Kristýnka.

T: Tak si sem pojď hačnout, Kristýnko, já si jen napíšu tvoje jméno. Tak. A můžu se tě zeptat, kolik je ti roků?

K: Pět.

T: Dobře. Tak Kristýnko, tady je taková postavička, tady je oblečení a tady vlasy. Kdybych tě poprosila, abys mi z ní udělala kluka, co bys mu oblékla a jaký vlasy bys mu dala.

Vybírá krátké vlasy (č.3), košili s motýlkem, šedivé kalhoty a tenisky.

T: Tak jo, výborně. A kdybych mu dala tyhle delší vlasy, tak vypadá pořád jako kluk? (č.4)

K: Ne.

T: Už je to holka?

K: Jo.

T: Tak a kdybych jí vyměnila tyhle vlasy za takovýhle delší vlnitý? (č.8)

K: Taky holka.

T: A mohla by mít holka tohle na sobě?

Krouť hlavou.

T: A proč ne?

K: Ty džíny.

T: By nemohla mít?

K: Mohla.

T: A když se teda takhle podíváš na tu postavičku, tak vypadá jako holka nebo jako kluk?

K: Trochu jako kluk.

T: Tak dobře. A když je vyměníme za ještě delší? (č.12)

K: Tak je to holka.

T: Dobře, dobře. Tak a vyměníme tu košili s tím motýlkem a dáme tričko s autíčkem – tak teď vypadá?

K: Jako kluk. Jen ty vlasy.

T: Jsou už delší?

Přikyvuje.

T: Tak mu je trochu zkrátíme. (č.4)

K: Tak jo.

T: Tak už je to kluk?

K: Jo.

T: A kdybychom ty postavičce daly takhle dlouhý vlasy. (č.15)

K: Tak je to holka.

T: Jo? Kluci už takhle dlouhý vlasy nemaj?

Krouť hlavou.

T: A co tyhle vlasy?

K: To je holka.

T: Tak a co tyhle vlasy, Kristýnko? (č.1)

K: Jako kluk.

T: A když vyměníme tohleto tričko za takový s kytičkou?

K: Tak vypadá jako holka.

T: A proč vypadá jako holka?

K: Protože kluci nenosí tyhle nátělníky.

T: Dobře. A když jí dáme růžový tričko.

K: Tak jako holka.

T: I s těma krátkýma vlasama?

K: Ne, ne, bez těch vlasů.

T: A kluk by to být nemohl? Ten nenosí růžovou?

K: Nenosí.

T: Dobře. A když to vymění za takový svetr?
K: Tak je to tak napůl.
T: A když vyměníme kalhoty za sukni?
K: Tak ne.
T: Tak co to je, holka nebo kluk?
K: Holka.
T: A když to vyměníme za takovouhle mikinu?
K: Tak asi kluci.
T: A může mít sukni?
K: Ne.
T: Teď bych tě, Kristýnko, poprosila, abys z té postavičky naopak udělala holčičku.
Vybírá punčocháče, šaty a dlouhé vlasy.
T: Tak to je holčička. Co kdybychom jí vyměnily ty vlasy za kratší? (č.4)
K: Tak je to kluk!
T: Jo?
K: No, možná holčička, která má krátký vlasy. Asi holčička.
T: Dobře. A když je vyměníme za takovýhle?
K: Tak je to kluk!
T: Nemůže je holčička mít takhle krátký, jo?
Krouť hlavou.
T: A co tyhle? (č.6)
K: Jako holčička.
T: A nemá moc krátký vlasy na holčičku?
K: Protože má ty culíky a ty kluci nenosí.
T: Jo, to máš úplnou pravdu. A co tyhle s patkou? (č.10)
K: Holka.
T: A co kdybychom jí daly tohle tričko?
K: No já nevím úplně, protože i kluci nosí modrý trička.
T: A nosí takový účes?
K: Ne!
T: Nenosí?
K: Ne.
T: Takže je to spíš holčička.
K: Hm.
T: A když ještě vyměním ty punčošky za takový kraťasy?
K: Tak je to kluk – až na ty vlasy.
T: Tak a kdybychom daly tahle vlasy? (č.5)
K: Tak je to holka, která má mikádo. Mikádo má. Já už chci jít.
T: Dobře. Tak Terezko, teda promiň, Kristýnko, už jen poslední úkol a pak tě pustím zas do třídy. S jakou hračkou by si hrála taková holčička.
Vybírá panenku.
T: A s kuchyňkou by taky mohla?
K: Jo.
T: A s míčem?
K: Jo, ale jen někdy, málo.
T: A s autem?
K: To je spíš ke klukům.
T: Dobře. A s rytířem?
K: Taky kluci.
T: Takže kluci by si hráli s autem a rytířem...mohli by si hrát i s míčem?
K: Jo.
T: A s panenkou?
Krouť hlavou.
T: A mohli by něco vařit v kuchyňce?
K: Mohli ale málo.
T: Tak jo, Kristýnko, to mi stačí a můžeš už jít do třídy.

Matěj, 5 let

T: Tak Maty, já mám tady takovou postavičku, jsou tady na ní různé vlásky a oblečení. Teďka tě poprosím, abys mi z ní udělal holčičku, jo? Vyber jí nějaký oblečení a vlasy, aby potom vypadala jako holka.

Matěj vybírá oblečení a vlasy (č.9)

T: Tak jo, teď tady máme holčičku. A kdybychom ty holčičce vyměnili ty šaty a dali jí místo nich kalhoty a takovouhle mikču. Vypadá takhle pořád jako holčička?

M: Ne. Kluk.

T: Tak už je to kluk, jo?

M: Jo.

T: No a kdybychom tu mikinu vyměnili za tohle tričko?

M: Tak by to byla holka.

T: Protože má to růžový tričko?

M: Jo.

T: A co kdybychom zas to tričko vyměnili za tričko s autíčkem?

M: To by byl kluk.

T: Dobře. Takže chlapeček. A co kdybychom ty vlasy vyměnili za takovýchle? (č.14)

M: To by byla holka.

T: Dobře. A co za tyhle dlouhatánské vlasy? (č.15)

M: To by byla...byl kluk.

T: Může mít takhle dlouhé vlasy kluk?

M: Ne.

T: Takže já nevím, kdo to je – holka nebo kluk?

M: Holka.

T: Tak jo. Ale co kdybychom zkusili tyhle? (č.6)

M: Tak to bude taky holka.

T: Taky holka, jo?

M: Jo.

T: Dobře. Tak a kdybychom tam dali takhle ten culík? (č.13)

M: Tak by to byla taky holka.

T: Hm. A kdybychom zkusili tyhle vlasy? (č.10)

M: To by byla kluk...holka?

T: Holka. Takový s patkou, že jo. A co třeba takovýchle vlasy? (č.2)

M: To by byl kluk.

T: Dobře, Matýsku. Tak a co kdybych mu dala tyhle vlasy. (č.5)

M: To by byla taky holka.

T: Ale vždyť má docela krátké vlasy, ne?

M: Teda kluk.

T: Kluk?

M: Jo.

T: Tak dobře. Tak a teď zas vyměním tričko za tohleto.

M: To by byla taky holka.

T: Jo? A podle čeho?

M: Protože má holčičí vlasy a tohle.

T: Tu kytičku – tu nenosí kluci?

M: Ne.

T: Dobře. A kdybych tam dala takovýchle tričko zelený?

M: Tak to by byl kluk.

T: A vyměnili bych kalhoty za sukni.

M: To by byla zase kluk.

T: Kluk?

M: Ne, holka!

T: A jak to že by to byla holka?

M: Protože má sukni!

T: Aha. Tu nenosí kluci?

M: Ne.

T: Tak a kdybych se tě teď, Matýsku, zeptala, s jakou hračkou by si hrála tahle holčička?

M: S panenkou.
 T: A ještě s něčím?
 M: Ne.
 T: Ani s míčem si nemůže hrát?
 M: Jo.
 T: A s kuchyňkou?
 M: Jo.
 T: Co s autíčkem?
 M: Ne.
 T: A co s tím?
 M: Ne.
 T: A s čím by si hrál kluk, kdyby si měl vybrat s těhlech hraček?
 M: Lytíž a autíčko.
 T: A s míčem?
 M: Jo.
 T: A s panenkou?
 M: Ne.
 T: A co s kuchyňkou – že by něco dobrého uvařil?
 M: Ne.
 T: Taky ne, dobře. Tak jo, Matýsku, já ti moc děkuju a můžeš jít do třídy, jo?
 M: Jo.

Oldřich, 5 let

T: Tak Oldo, já mám tady takovou postavičku a mám tady na ní oblečení a vlasy. Tak. Kdybych tě teď poprosila, aby sis vybral takový oblečení a vlasy, jaký by nosil kluk a udělal teda z té postavičky kluka.
 O: Boty.
 T: Dobře, dej mu boty.
Dále vybírá vlasy (č.1), kratšy, tričko s límečkem
 T: Tak, výborně. Teď vypadá skoro jako takovej fotbalista. Tak, a Oldo, kdybych mu ty jeho vlasy teď vyměnila za tyhle – je to pořád kluk? (č.3)
 O: Jo.
 T: Jenom už má o trochu delší vlasy, že jo?
 O: Jo.
 T: A kdybych mu dala tyhle kudrnatý. (č.2)
Přemýšlí.
 T: Vypadá jako kluk?
 O: Jo.
 T: A kdybych je vyměnila za tyhle? (č.5)
 O: To je holčičí.
 T: Vypadá už jako holka?
 O: Jo.
 T: Už je to teda holčička, když má takový mikádo...a kdybych jí dala tyhle vlasy? (č.6)
 O: To vypadá jako holčička.
 T: A jak to? Vždyť nejsou zas tak dlouhý...nebo jsou?
Přikyvuje.
 T: Tak dobrá. A co takovýchle s patkou? (č.10)
 O: To jsou holčičí.
 T: Taky. A ještě bysme vyzkoušeli tyhle vlasy, takový rozčepýřený. (č.8)
 O: Ty jsou holčičí.
 T: Nemají kluci takhle dlouhý vlasy, jo?
Kroučí hlavou.
 T: A kdybychom to nechali a vyměnili bysme mu tričko a dali mu košili.
 O: Klučičí.
 T: No a celkově s těma vlasama vypadá jako holka nebo jako kluk?
 O: Kluk.
 T: A může mít takhle dlouhý vlasy?

O: Jo.
T: Může, tak dobře. Tak a kdybychom je vyměnili za takový vlasy. (č.9)
O: Holka by to byla.
T: A jak to?
O: Protože má sponku.
T: Jo, aha. S tou čelenkou už vypadá jako holka, jo?
O: Jo.
T: A co takovýhle vlasy, takový trošku kratší? (č.7)
O: Tak to je paní.
T: Dobře. Takže je to holka vlastně?
O: Jo.
T: A ještě dáme takovýhle vlasy. (č.1)
O: Kluk.
T: Tak a kdybychom vyměnili košili za tuhle mikinu.
O: Holčičí.
T: No a jak teď vypadá? Je to spíš holka nebo kluk?
O: Holka.
T: Protože má tu mikinu se srdíčkem?
O: Jo.
T: A může mít holka takhle krátký vlasy?
O: Jo, může.
T: A kdybychom to vyměnili za tohle tričko?
O: Holčička.
T: A proč?
O: Protože je růžová.
T: I s těma krátkýma vlasama je to holka, jo?
Přikyvuje.
T: A co kdybychom to vyměnili za takový zelený tričko?
O: Je to kluk.
T: Mhm. Tak a pak bysme vyměnili ty kratšasy a dali mu takovou sukni.
O: Je to holka.
T: A podle čeho to je holka?
O: Že má to sukni.
T: A může je teda mít holka takhle krátký?
O: Jo. Moje máma je má takhle krátký.
T: Jo? No to máš pravdu, krátké vlasy nemusí mít jenom kluci. A co se šedivýma kalhotama?
O: Kluk.
T: Tak a kdybychom ty krátký vlasy vyměnili za tááákhle dlouhatánský. (č.15)
O: Tak je to holka.
T: Kluci nemůžou mít takhle dlouhý?
O: Ne.
T: A co kdybychom je vyměnili za takovýhle vlasy? (č.12)
O: Taky holka.
T: A co takovýhle culík? (č.13)
O: Taky holka.
T: Nemůže kluk nosit takový culík?
O: Ne.
T: Ne?
O: Ne.
T: Tak dobře. A co takovýhle účes? (č.6)
O: Ne, to je holka.
T: Proč je to holka?
O: Protože má ty dvě sponky.
T: A ty kluci nenosí?
O: Ne.
T: Tak, teď tě, Oldo, poprosím, abys mi tu postavičku oblíknul jako holku. Předtím jsi jí oblíkal jako kluka, tak teď jako holku.

Vybírá dlouhé vlasy, punčocháče a mikinu se srdíčkem.

T: Tak už to máš? Výborně. Tak a kdybychom jí vyměnili tu mikinu za takovouhle mikinu s číslem?

O: Holčička.

T: Jo? Dobře. A kdybychom jí vyměnili tu mikinu za tričko s autíčkem?

O: Holčička.

T: A může mít holčička takový triko s autem, jo?

O: Jo.

T: Tak a kdybych jí vyměnila ty punčochy za kraťasy, aby jí nebylo horko.

O: Taky holčička.

T: Hm. Dobře, dobře. A vyměnili bysme jí ty vlasy za takovýhle?

O: Byla by to holčička?

T: A co takovýhle vlasy? (č.2)

O: Byla by to holčička.

T: A podle čeho by to byla holčička?

O: Protože má ty kudrnatý vlasy.

T: A ty kluci nemají?

O: Moc ne.

T: Dobře. A co tyhle vlasy? (č.3)

O: Byl by to kluk.

T: Aha. Holka takový vlasy mít nemůže?

O: Ne.

T: A kdybychom mu vyměnili tu mikinu za růžový triko?

O: Tak je to holka.

T: Jo, jak to?

O: Protože kluci nenosí růžový věci.

T: Aha. Dobře. Tak a když tu máme tu holčičku, tak bych se tě chtěla zeptat, Oldo, s čím by si hrála holčička?

O: S tímhle.

T: Mhm, s panenkou, ještě s něčím?

O: S tímhle.

T: S kuchyňkou. A co s autíčkem?

O: Jo. I s balonem.

T: Dobře, a co s rytířem?

O: Moc ne.

T: Moc ne, dobře. *(Mezitím jsem převlékla postavička opět „na kluka“)*

A s čím by si mohl hrát kluk?

O: S tímhle a s tímhle a s tímhle.

T: Jo, s rytířem, míčem a autem. A co s kuchyňkou?

O: Moc ne.

T: A s panenkou.

O: Ne.

T: Vůbec ne?

O: Ne!

T: Tak dobře. Já ti moc děkuju, Oldo, byl jsi moc šikovnej. Můžeš jít do třídy.

O: Na shledanou.

T: Na shledanou.

Ota, 5 let

T: Ahoj, jak se jmenuješ?

O: Ota.

T: Dobře, Otíku. A můžu se zeptat, kolik je ti roků?

O: Pět a půl.

T: Pět a půl, jo.

O: Jo, je mi pět, ale žíkám si pět a půl.

T: Jo? No, protože to je víc než pět, že jo? Tak můžeš si sednout. Tady je taková postavička, Oto, tady je oblečení a tady jsou vlasy. A já tě poprosím, jestli bys mi z té postavičky neudělal holku, jo?

Vybírá účes s culíky (č.14) a fialový svetr – ten ale nakonec mění, protože objevil šaty.

T: A co kdybych jí vyměnila ty vlasy za tyhle s patkou – tak vypadá pořád jako holčička? (č.10)

O: Jo.

T: Tak jo. A kdybych je vyměnila za tyhle rozčuchanější? (č.8) Tak vypadá pořád jako holčička?

O: Moc už ne.

T: Už ne, jo? Ale kluk to taky není nebo je?

Přemýšlí.

T: Tak zkusíme jiný.

O: Jako holka.

T: A co tyhle kratší? (č.1)

O: Kluk.

T: Jo? Holky už nemají takhle krátký vlasy?

O: Ne.

T: Vypadá teda jako kluk, co má šaty.

Přikyvuje.

T: Ale kluci šaty nenosí?

O: Ne.

T: Tak a co kdybychom ještě zkusili takovýhle kudrnatý? (č.2)

O: Tak to nepoznám, jestli kluk nebo holka.

T: To nejde z toho poznat, jo? A co tyhle krátký? (č.4)

O: Holka.

T: Tak a tyhle?

O: Holka.

T: Tak jo a kdybychom jí vyměnili ty šaty za takovou mikču a šedivý kalhoty.

O: Tak je to kluk.

T: A může mít tyhle vlasy kluk?

O: Jo.

T: Jo, jen je má trošku delší, vid'. A co tyhle? (č.1)

O: Kluk.

T: Dobře. Teď zkusíme tyhle. (č.9)

O: Holka.

T: A proč?

O: Protože už je má takový delší.

T: Jo, jo. A má tady takhle tu členku. Co tyhle? (č.15)

O: Holka, protože má hodně dlouhý vlasy.

T: Jo a kluci už je takhle dlouhý nemají?

O: Nemají.

T: A ještě tyhle vlasy? (č.5)

O: Holka.

T: Taky holka?

O: Myslim.

T: Jo, protože už jsou takový trochu delší ty vlasy?

O: Jo.

T: Tak dobře. A když takovýhle vlasy? (č.6)

O: Holka.

T: Ty jsou holčičí, vid'. A tyhle kratší? (č.3)

O: Kluk.

T: Tak a co kdybychom mu teď dali takovýhle tričko a kraťasy. Jak vypadá?

O: Vypadá jako kluk a holka.

T: A podle čeho by ses rozhodnul, kdyby si někoho takhle potkal – s krátkýma vlasama a růžovým tričkem?

O: Asi kluk, protože kluk může mít takový růžový triko.

T: Může, jo?

O: Jo.

T: A kdybych vyměnila kalhoty za sukni?

O: No asi kluk, protože kluk může mít taky šaty.

T: Může?
O: Jo.
T: Ale holka nemůže mít takhle krátký vlasy?
O: Nemůže.
T: Tak jo. Já to takhle celý sundám a poprosím tě, Oto, abys tentokrát tu postavu oblíknul jako kluka.
Vybírá modré tričko a kalhoty.
T: Tak máme kluka. Já bych mu teď ale vyměnila ty jeho vlasy za tyhle krátký kudrnatý. (č.2)
O: Holka.
T: Ale vždyť má krátký vlasy.
O: Ale i holky takhle můžou vypadat.
T: A kluci?
O: Jenom holky.
T: A kdybych ty vlasy vyměnila za tyhle?
O: Myslím že holka furt.
T: Myslíš, že to je holka?
O: Jo.
T: A co tyhle? (č.1)
O: Kluk.
T: A kdybych zkusila tenhle účes? (č.11)
O: Tak holka.
T: Jo? Nenosí kluci takový drdol?
O: Ne.
T: A co tenhle účes? (č.6)
O: Taky holka, protože má takový copánky.
T: Jo, taky je nenosíš, třeba do školky, vid', to by ani nešlo.
O: Ne.
T: A kdybych ještě vyzkoušela tyhle vlasy?
O: Tak holka, myslím.
T: Tak, a ještě se tě zeptám, Otíku, s čím by si mohl hrát kluk z těchto hraček?
O: S autem, a ještě s míčkem.
T: A co s kuchyňkou?
O: Ne.
T: A s panenkou?
O: Ne.
T: A s tímhle rytířem?
O: Taky by mohl.
T: A holka, s čím by si hrála.
O: S panenkou a kuchyňkou?
T: A co s míčem?
O: Taky, všichni si hrají s míčem, i moje sestra.
T: A co s autem?
O: Ne.
T: S rytířem?
O: taky ne.
T: Tak dobře, Oto, už můžeš jít do třídy, děkuju.

Tamara, 5 let

T: Tak ahoj, ty jsi...
Ta: Tamarka.
T: Tamarka! A kolik ti je, Tamarko?
Te: Pět a půl.
T: Tak už půjdeš příští rok do školy, vid'?
Ta: Jo! A pojedu na školu v přírodě! Jenom my, předškoláci.
T: Aha. Protože už jste největší, vid'. Tak, Tamarko, tady je postavička, tady oblečení a tady vlasy. Tvým úkolem bude vybrat jí – kdybych tě teď poprosila, abys z tý postavičky vytvořila holčičku, tak co bys jí

dala za oblečení a vlasy?

Vybírá punčocháče, halenku a dlouhé vlasy. (č.15)

Ta: Hotovo.

T: Tak dobře. A kdybych jí ty dlouhé vlasy za tyhle kratší (č.13), ale pořád jsou víceméně dlouhý, bude to pořád holčička?

Ta: Jo.

T: A kdybych jí je vyměnila za tyhle? (č.5) Tak je to holčička?

Ta: Myslím že jo, já mám taky takový krátký.

T: A taky jsi holčička, víd'. Ty máš ještě možná o trochu delší. Pro tebe by byl spíš tenhle účes, víd'. (č.9)

Ta: Jo, já mám taky čelenku, akorát fialovou.

T: A kdybych vyměnila tenhle účes za tenhle? (č.4)

Ta: Tak by to byl asi kluk.

T: Už jsou ty vlasy moc krátký na holku?

Ta: Hm, jo.

T: A kdybych je vyměnila za tyhle kudrnatý? (č.2)

Ta: Kdyby měla vzadu culík, tak asi holka.

T: Ale kdyby byly prostě jen takhle krátký?

Ta: Tak spíš kluk.

T: A co tyhle úplně nejkratší? (č.1)

Ta: Tak je to kluk.

T: Ty už nejsou pro holky?

Ta: Ne. Ty vůbec.

T: Dobře. Vrátime teď třeba ty vlasy s čelenkou. (č.9) A když teď vyměníme tu halenku za tričko s autíčkem a k tomu kalhoty – mohla by mít holčička takové tričko?

Ta: Myslím že ne.

T: Kdyby přišel takhle někdo oblečený do třídy – co by sis myslela – že to je holčička nebo chlapec?

Ta: Myslím že holka.

T: Proč?

Ta: Protože má čelenku...ale vypadá to jako kluk, takže je to asi kluk.

T: A může kluk nosit čelenku?

Kroutí hlavou.

T: Takže co teda? Holčička?

Ta: Hm.

T: A kdybychom vyměnily kalhoty za sukni?

Ta: Tak je to...no...

T: Co myslíš?

Ta: Holka.

T: Mohla by takhle vypadat holka?

Ta: Jo, ale bez toho trička.

T: A s tím tričkem vypadá jako kluk?

Ta: No holkokluk. *Směje se.*

T: No dobře, dobře. Tak co když jí to tričko vyměníme za tohle?

Ta: Taky vypadá jako velká holka. Já taky nosím někdy modrý tričko a moje maminka taky. A máme obě modrý oči!

T: No vidíš, to máš po ní. A hodí se vám k tričkům.

Ta: Jo.

T: A kdybychom to tričko vyměnily...

Te: ...za tohle třeba?

T: Klidně. Tak to je holka nebo kluk?

Ta: Myslím že holka.

T: Tak dobře, Tamarko. Teď tě poprosím, abys tu postavičku oblékla jako kluka.

Vybírá kalhoty (legíny), košili a vlasy (č.1)

T: A kdybych teď tomu klukovi vyměnila vlasy za takovýhle? (č.3)

Ta: Tak asi by to byl...jako holka.

T: Mohla by mít tohle na sobě holka?

Ta: Ne, tak asi jako kluk.

T: Takže jako kluk, dobře. A kdybych je vyměnila za tyhle s patkou? (č.10)

Ta: Asi jako holka.
T: A kdybych je vyměnila za tyhle? (č. 7)
Ta: Tak taky asi holka, holky maj taky takový vlasy.
T: Jo? Dobře. A kdybych je vyměnila za dlouhý s culíkama? (č. 14)
Ta: Tak taky holka.
T: A co tyhle? (č. 5)
Ta: Taky holka.
T: Jo? Vždyť je má krátký.
Ta: Ale jsou holčičí, maminka taky měla takový, když byla malá.
T: A co tyhle vlasy? (č. 9)
Ta: Asi jako holka. Holky mají vlasy možná až někam sem. *Ukazuje zhruba ve výšce pod bradou.*
T: Jo, kratší už potom nemají.
Ta: Ne.
T: Tak a když vrátíme krátký kudrnatý, tak je to kluk?
Ta: Jo.
T: A co kdybychom mu daly takový šaty? Nosil by je kluk?
Ta: Ne!
T: Je to holka nebo kluk?
Ta: Kluk.
T: Ale se šatama, víd'.
Přikyvuje.
T: A co s růžovým tričkem?
Ta: Já mám na sobě růžovou, takže...
T: Holka nebo kluk?
Ta: Chlap.
T: A nosí kluci růžovou?
Ta: Ne!
T: Nemůžou?
Ta: Ne. Ale já jí mám všude – na tričku, na kalhotách, na bačkorách...
T: Tak a kdybych tě teď poprosila, Tamarko, abys mi řekla, s čím by si hrál kluk.
Vybírá rytíře, míč a auto.
T: A co s panenkou? Že by si takhle nesl svou oblíbenou panenku?
Ta: Ne. Spíš ne.
T: A mohl by vařit v kuchyňce?
Ta: Já myslím že jo.
T: A s čím by si hrála holčička?
Ta: S panenkou, s míčem...
T: A s kuchyňkou?
Ta: Jo.
T: A s autíčkem?
Ta: Já si taky hraju s autíčkem, tak myslím že jo.
T: A co s rytířem?
Dlouho přemýšlí, a nakonec vrtí hlavou.
T: To už je klučičí, co?
Ta: Moc, moc klučičí!
T: Tak jo, Tamarko, to mi stačí, můžeš jít do třídy.

Vendula, 5 let

T: Tak jo, Vendulko, prosím tě, zavři dveře. Jsi Vendulka, že jo?
V: Jo, jo, jsem Vendulka. Říkaj mi tak.
T: A kolik ti je roků?
V: Pět mi je.
T: A už bude šest?
V: Jo, už brzo. A dneska jsem tu naposled.
T: Jak to?

V: No, protože dneska jedu k tetě Malence a potom už možná půjdu do školy.
T: Ale to ne, do školy se chodí až od září.
V: Aha.
T: No, tak dobře, Vendulko. Já mám tady takovou postavičku, tady jsou vlasy a tady je oblečení. A já tě poprosím, abys jí oblékla jako holčičku a dala jí vlasy jako holčičce.
V: Já bych jí dala tyhle vlasy. (č.15)
T: Tak jo, tak jí je připevni...a co oblečení?
Vybírá svetr a kalhoty.
T: Tak, a já kdybych ty holčičce vyměnila vlasy za takovýhle kratší, tak to bude pořád holka? (č.8)
V: Jo.
T: Hm, a co kdybych jí dala ještě tyhle kratší? (č.3)
V: Mně by se líbilo, kdyby měla tyhle dlouhý.
T: No, ale teď zkusíme tyhle, co myslíš, vypadá takhle jako holka nebo jako kluk?
V: Kluk.
T: Jo? Holky už nenosí takhle krátký vlasy?
V: Ne. Ty mají jenom kluci.
T: Jo, jo. A kdybych jí dala tyhle s patkou? (č.10)
V: Jo, takový bych taky chtěla.
T: A je to teda holka nebo kluk?
V: Holka.
T: Tak dobře. A kdybych jí dala tyhle vlasy, takový kratší. (č.4)
V: Tak už je to možná kluk.
T: Tak, a ještě vyzkoušíme tyhle vlasy. (č.2)
V: Kudrnatý.
T: No.
V: Jako kluk.
T: Jako kluk vypadá. Ještě vyzkoušíme tohle mikádo. (č.7)
V: Holčička.
T: Jo, protože už je má delší ty vlasy?
Přikyvuje.
T: Tak a když bych teď ty holčičce vyměnila ten svetr za tohle tričko (s autem)?
V: Tak je to kluk.
T: A může mít kluk takhle dlouhý vlasy?
V: Ne, je to holka, ale nemůže mít takový tričko.
T: Takže to je holka nebo kluk?
V: Kluk.
T: Takže to je kluk. Tak a když bychom je ještě vyměnily za takovýhle delší? (č.12)
V: Jo, takovýhle dlouhý bych chtěla.
T: Ale však ty je máš dlouhý.
V: Je to holka.
T: Jo, kluci už takhle delší nenosí?
Kroutí hlavou.
T: A co kdybychom daly ty úplně nejdelší? (č.15)
V: Holka.
T: I když má to tričko s autíčkem – to může mít na sobě?
V: Jo, může, kdy se jí jenom zachce.
T: Dobře. Tak, teď tě, Vendulko, pro změnu poprosím, abys mi z té postavičky udělala chlapečka.
Vybírá mikinu, šedé kalhoty a krátké vlasy. (č.3)
T: Tak a teď znova – kdybych mu dala zase takovýhle vlasy s patkou (č.10), bude to pořád kluk?
V: Holka.
T: Dobře. A co tyhle vlasy? (č.9)
V: Taký holka.
T: Jak to?
V: Protože má dlouhý vlasy.
T: A má tu čelenku – tu můžou nosit kluci?
V: Ne.
T: A proč?

V: Protože mají krátký vlasy, a proto nenosí takový sponky a takové věci – ty nosí jen holky.
T: A co tyhle? (č.5)
V: Holka. Taky holka.
T: Holka? Už má delší vlasy na kluka?
V: Jo.
T: A když je vyměním za takovýhle vlasy? (č.5, *hnědá barva*)
V: Taky holka. A kdy jí dáme tyhle ty botičky?
T: Klidně ji je můžeš dát hned. Tak a když vrátím ty původní vlasy (č.3) a vyměním mikinu za tuhle mikinu?
V: Tuhle nemůže nosit kluk, ta má totiž srdíčko, to jediné že by byla bez toho srdíčka.
T: Takže ta je jen pro holky, s tím srdíčkem?
V: Jo.
T: A může mít takhle krátký vlasy holka?
V: Jo, může.
T: A co když vyměníme tu mikinu za tohle triko?
V: Kluk.
T: Tak jo. A když vyměníme tadyty vlasy za tyhle? Tak je to holčička nebo chlapeček? (č.12)
V: Jo, holčička.
T: Jo? A proč?
V: Protože má dlouhý vlasy.
T: A může mít takový tričko s autíčkem holčička?
V: Jo.
T: Může, jo? Dobře. A co takovýhle vlasy? (č.6) Vendulko?
V: Holka.
T: Jak to? Vždyť má docela krátký vlasy, ne?
V: Protože má gumičky.
T: Jo, aha! Ty kluci nenosí?
V: Ne.
T: Dobře. Tak a já bych ty postavičky ještě vyměnila oblečení a dala jí sukni a krátký vlasy. (č.3) Bude to takhle holka nebo kluk?
V: Kluk.
T: A kluk nosí sukni?
Přikyvuje.
T: Jo?
V: Jo.
T: Tak jo. A když vyměním to tričko za takovýhle tílko (*s potiskem květiny*)?
V: Holka.
T: Dobře.
V: A já bych to zase vyměnila za tohle.
Vybírá růžové tričko a připevňuje ho postavičce.
T: Hm, za růžový tričko. A teď je to...?
V: Holka. A dam jí takový vlasy (č.12) a sukni.
T: A co by ještě mohla mít místo sukně?
V: Takový modrý kalhoty.
T: Ty můžeš na sobě mít?
V: Mhm, moje maminka má taky takový.
T: Aha. Ty máš taky takový, vid'?
V: No, spíš takový modrozelený.
T: Dobře. Tak, Vendulko, já mám tady ještě takové hračky a já tě teď poprosím a zeptám se tě – s čím by si hrála taková holčička?
V: S míčem.
T: Jo? A ještě s něčím?
V: S rytířem.
T: Taky?
Přikyvuje.
T: A co s autama?
V: Jo.
T: A s panenkou?

V: Taky.

T: A s čím by si hrál kluk? Vyber hračky pro kluka.

Ukazuje na všechny kromě panenky.

T: A co s panenkou?

V: Ne.

T: Dobře. Tak jo, Vendulko, já už tě pošlu do třídy. Děkuju ti, byla jsi moc šikovná. Ahoj.

Adam, 6 let

T: Tak Adam jsi, jo?

A: Jo.

T: A kolik je ti roků, Adámku?

A: Šest.

T: Dobře. Tak já mám tady takovou postavičku a různé oblečení, vlasy, hračky. Kdybych tě teď poprosila, abys z tý postavičky udělal kluka – co bys mu dal za oblečení, za vlasy a tak.

lýbírů zelené tričko, šedé kalhoty a krátké vlasy (č.1).

T: Tak. A kdybych teď tomu klukovi vyměnila vlasy a dala mu tyhle. Bude vypadat pořád jako kluk? (č.4)

A: Ne.

T: Takže bude vypadat jako holčička?

Přikyvuje.

T: A kdybych mu dala takovýhle? (č.3)

A: Tak je to kluk.

T: Takže kluk. No a kdybych mu dala tyhle? (č.5)

A: Zase holka.

T: Už je má moc dlouhý asi, vid'?

Přikyvuje.

T: A co tyhle? (č.6)

A: Holčicka.

T: A jak to, vždyť jsou to krátké vlasy?

A: Protože má ty copy.

T: Jo, ty culíky! Aha. A co tyhle kudrnatý? (č.2)

A: Kluk.

T: A co tyhle? (č.7)

A: Holka.

T: Jo? Jsou holčičí.

A: Jo.

T: A takovýhle? (č.8)

A: Holčicka.

T: Taky, nemají kluci už takhle dlouhé vlasy, jo?

A: Ne.

T: Neznáš žádnýho kluka s takhle dlouhými vlasy?

A: Ne.

T: Tak zkusíme teď tý postavičce vyměnit tričko (růžové) a vlasy dáme zas krátký. (č.3)

A: Tak vypadá jako holka.

T: Ale jak vypadá celkově?

A: Jako kluk.

T: Jo? I když má to růžový tričko?

Přikyvuje.

T: Protože má ty krátké vlasy, vid'.

T: Tak a co tyhle vlasy? (č.4)

A: Tak by to byla holka.

T: A co tyhle? (č.1)

A: Tak by to byl kluk.

T: Holky nemají takhle krátké vlasy?

A: Ne.

T: Tak jo. A kdybych tě poprosila, abys tu postavičku, Adámku, obléknul jako holčičku.

Vybírá baleríny, šaty a vlasy (č.15)

T: Dobře. A kdybych ty dlouhé vlasy vyměnila za ty úplně kratounký? (č.1)

A: Tak by to byla holka.

T: Holka? Ale má krátký vlasy?

A: Ale má holcici oblečení.

T: Takže podle toho to je holčička?

A: Jo.

T: Ano. A co tyhle vlasy? (č.3)

A: Jako holka.

T: Taky. A ještě zkusíme takový vlasy. (č.2)

A: Jako holka.

T: Jo, zase jako holka. Dobře. Tak teď vyměníme oblečení. Dáme jí modré tričko a k tomu sukni. Jak vypadá?

A: Tak vypadá jako... (dlouho se rozmýšlí)

T: Co myslíš?

A: Jako holka.

T: Proč? Protože má tu sukni?

Přikyvuje.

T: Tak a kdybychom to vyměnili za tohle tričko s kytičkou?

A: Tak by to byla holka.

T: A kdybychom sukni vyměnili za kalhoty?

A: Tak by to byl kluk.

T: Jo? Může mít kluk takový tričko?

A: Jo.

T: A co tričko s autíčkem?

A: Tak by to byl kluk, ale furt má holcici boty.

T: Jo, vidíš, tak ty musíme vyměnit. Tak a kdybychom ty vlasy vyměnili za tyhle? (č.15)

A: Tak by to byl kluk.

T: A může mít takhle dlouhé vlasy? Tak je to holka nebo kluk?

A: Kluk, protože má klucici oblečení.

T: Aha. A co tyhle? (č.6)

A: Kluk.

T: Taky jo? A má takový culíčky kluk?

A: Ne!

T: Tak jak to teda bude? Bude to kluk nebo holka?

A: Holka.

T: Dobře. A co tyhle vlasy s čelenkou? (č.9)

A: Kluk.

T: Jo. A kdybychom mu to tričko vyměnili za tohle růžový?

A: Tak by to byla holka.

T: Jo? A jak to?

A: Protože má vlasy jako holka a tričko.

T: Hm, dobře. Tak, vrátíme ještě tohle tričko (*s autem*) a ještě zkusíme tyhle vlasy. (č.11)

A: Tak by to byl kluk.

T: Ano. A kdybychom to tričko zas vyměnili za růžový?

A: Tak by to byla holka.

T: A kdybychom to tričko vyměnili za tohle modrý?

A: Tak by to byl kluk.

T: A co kdybychom dali takovýhle vlasy. (č.12)

A: Tak je to kluk.

T: A podle čeho?

A: Protože má oblečení jako kluk.

T: A ještě zkusíme culíky. (č.14)

A: Tak by to byl kluk.

T: Jo? Zase kluk? Nosí kluk culíky?

A: Tak holka.

T: A nosí holka modrý tričko a kalhoty?

Rozmýšlí se, ale nakonec přikyvuje.

T: Takže by to byla nakonec holka?

Přikyvuje.

T: Tak a teď tě poprosím, Adámku, jaký hračky bys vybral pro holku.

Vybírá panenku.

T: A ještě s něčím?

Ještě vybírá kuchyňku a míč.

T: A co s autem?

A: Ne!

T: A s rytířem?

A: Taky ne.

T: A s čím by si hrál naopak kluk?

A: S autíčkem, s rytířem, a s míčem.

T: A s panenkou?

Kroutí hlavou.

T: A s kuchyňkou?

Také kroutí hlavou.

T: Tak dobře. Já ti děkuju, Adámku, hezky jsi mi to všechno řekl. Můžeš jít za paní učitelkou.

Albert, 6 let

T: Tak pojď, Bertíku. Tobě je šest, vid'?

A: Jo.

T: A kdy ti bude sedm, prosím tě?

A: V únoru.

T: Tak jo, Bertíku, můžeš si sednout. Já mám tady takovou postavičku a na ní různý oblečení a vlasy. Já tě teď poprosím, jestli bys mi tu postavičku neoblíknul jako kluka. Můžeš mu vybrat oblečení a vlasy, jaký chceš.

Vybírá zelené tričko, šedé kalhoty, krátké vlasy (č.1)

T: Tak jo, Bertíku, výborně. Já teď tomu klukovi vyměním vlasy a dám mu tyhle o trochu delší. Je to pořád kluk? (č.4)

Kýve hlavou.

T: Jo? I když má ty delší vlasy?

A: Jo.

T: Tak a co kdybych mu dala takovýhle vlasy? (č.5)

Kroutí hlavou.

T: Ne? Není to kluk?

A: Ne.

T: Takže to je holka?

Přikyvuje.

T: Nenosi kluci takhle dlouhý vlasy, jo?

A: Ne.

T: Dobře. Tak jo. A co kdybych zkusila tyhle vlasy? Holka nebo kluk? (č.8)

A: Holka.

T: Dobře, ano. Tak ještě jí dáme takovýhle vlasy? (č.3)

A: Kluk.

T: Dobře, správně.

A: Já už poznám všechno!

T: Fakt jo? Jsi tu největší, vid'?

A: Moc nejsem větší ze všech.

T: Jo, já jsem to myslela jako nejstarší.

A: Hustý! (Objevil hračku rytíře.)

T: No, to je taková hračka – rytíř, s tím si pak ta postavička může hrát. Potom to použijem, neboj. Ale já teď tomu klukovi vyměním to triko za takovýhle.

A: Holčičí!

T: Jo? No ale celkově, když se na tu postavičku podíváš, tak vypadá jako holka nebo jako kluk?

A: Holka!
T: Holka s růžovým trikem?
Přikyvuje.
T: Kluci nenosí růžový trička, jo?
Kroutí hlavou že ne.
T: Nemáš růžový tričko, jo?
Také kroutí hlavou.
T: Tak ne. Tak a když ho vyměním za modrý?
A: Klučíčí!
T: Dobře.
A: Já mám taky stejně modrý.
Ukazuje na své tričko.
T: Jo, to máš pravdu. A co kdybych mu sundala tyhle kalhoty a dala mu tohle? Je to kluk nebo holka?
A: Holka! Jako babička. *(směje se)*
T: Jo. Nenosí kluci sukni, jo?
A: Ne!
T: Dobře, dobře.
A: Tohle je taky holčičí! *(Ukazuje na punčocháče.)*
T: Ano. Tak, Bertíku, teď tě pro změnu poprosím, abys mi tentokrát udělal holku. Vyber jí vlasy, jaký chceš, a oblečení, jaký chceš.
Vybírá dlouhé vlasy (č.15), klobouk, šaty a baleríny.
T: Tak jo, tak holku máme. Výborně. A já teď zas ty holce vezmu a dám jí tyhle.
A: Ne, já bych je nechtěl. Já jí chci dát na to toho klobouka. Sem, mezi ty vlasy.
T: No, to asi moc nepůjde. Je to teď holka nebo kluk?
A: Holka.
T: Tak jo, ale já jí jen teď přece jenom dám ten klobouk stranou a dám jí takový kudrnatý vlasy. *(č.2)*
A: To je kluk.
T: Jo?
A: Jo. Kluci maj takovýchle vlasy.
T: I s těma šatama?
A: Ne.
T: No tak kdo to je? Holka nebo kluk?
A: Kluk.
T: A co když dám takovýchle vlasy? *(č.9)*
A: Holka.
T: A proč? Podle čeho?
A: Protože je žena.
T: No tak jo, a co tyhle vlasy? *(č.6)*
A: Holka.
T: A jak to? Vždyť jsou krátký.
A: Ale já jsem jednou viděl holčičku, která ty vlasy měla.
T: Takový s culíkama?
A: Jo. Takže to je holčička.
T: Dobře. A teď jí vyměníme ty šaty za mikinu a kraťasy.
A: Kluk!
T: A může mít tyhle vlasy kluk?
A: Ne.
T: Takže je to holka nebo kluk?
A: Kluk.
T: Dobře. A teď tu mikinu vyměníme za tohle tričko.
A: To už jsme ale měli.
T: Jo? Ale to nevádí. Je to teď holka nebo kluk?
A: Kluk.
T: Dobře. A když dáme takovýchle tílko s kytičkou?
A: Holčičí!
T: Takže to je holka?
A: Jo.

T: Tak a já ji ještě zkusím vyměnit tyhle vlasy. (č.1)
A: A já dám tohle.
T: Dobře, tak tam dej ten klobouček. Tak ale s těmhle vlasy by to byl kluk nebo holka?
A: Kluk.
T: Tak jo, a když dám tyhle dlouhý vlasy? (č.12)
A: Holka. A na co je tohle?
T: No, s tím teď akorát budem pracovat. To jsou hračky – s čím by si hrála holka? Co bys jí vybral za hračky?
A: Za hračky?
T: No...třeba auto?
A: Ne. Já vim! Vaří moc ráda.
T: Takže kuchyňku...a co ještě?
A: Holčičí brnění!
T: Jo, s rytířem?
A: Jo.
T: A co s panenkou?
A: Taký.
T: A s autem?
A: Jo.
T: A s míčem si taky může hrát?
A: Může.
T: Tak teď zase uděláme kluka, dám mu takovou košili a tyhle vlasy (č.11) ...vypadá jako kluk takhle s tím drdolem?
A: Ne.
T: No a jaký vlasy třeba mají kluci?
A: Žlutý, hnědý, červený...
T: No já spíš myslela účes, střih...mohl by mít třeba tyhle s ofinkou? (č.4)
A: Jo.
T: A s čím si hraje kluk, Bertíku?
A: S brněním.
T: A co s kuchyňkou?
A: Ne. Nebo vlastně s kuchyňkou jo.
T: A s autem?
A: Ne.
T: Kluci si nehrají s autem?
A: Jo, hrajou.
T: A co s panenkou?
A: Ne, to vůbec!
T: Nemůže mít takhle u sebe svou oblíbenou panenku?
A: Ne! Já nemám rád holky.
T: A s míčem?
A: Jo, to může.
T: Tak jo, Bertíku, všechno jsi mi hezky řekl, takže už můžeš jít do třídy.

Barbora, 6 let

T: Takže Barborko, já tady mám takovou papírovou panenku, která má hodně oblečení, hodně vlasů...
B: A co je tohle? (ukazuje na obrázek panenky)
T: To je panenka jako hračka, víš? Tady jsou různé hračky, s kterými si ta postavička může hrát.
B: Tak já si tam dám tyhle vlasy (č.15) ...boty...tady už nejsou další boty?
T: Jen tyto dvojce. A jaký bys chtěla?
B: Nějaký na podpatku.
T: Aha, tak ty tu bohužel nemám. A jaký oblečení bys jí dala?
Barborka vybrala šaty, ale jdou jí špatně připevnit vzhledem k těm dlouhým vlasům, tak mění dlouhé vlasy za kratší (č.10).
B: Já jí dám ty kratší, aby se to tam vešlo.
T: To nemusíš, ale jak chceš. Ty dlouhé jdou dát přes ty šaty. Takže i když by měla takhle kratší vlasy než předtím, byla by to stále holka?

B: Jo.
T: A mohla by mít na sobě nějaké kalhoty?
B: Jo, tyhle červený legíny. *(připevňuje panence legíny pod šaty)*
T: Jo, takhle, pod ty šaty. No, a mohla by mít takováhle dívka takový krátký rovný vlasy? (č.3)
B: Jo.
T: A byla by to pořád holka?
B: Hm. Já když jsem byla malá, měla jsem taky krátký vlasy. Sem. *(ukazuje délku zhruba ke krku)*
T: Jo, takový mikádo?
B: Jo.
T: A kdyby měla takovýhle? (č.1) Byla by to holka?
B: Ne. *(směje se)* Leda by šla na nějaký rock'n'roll, tak jo. *(předvádí hlasitou hudbu)*
T: Jo. A kdybych z ní teď chtěla udělat kluka?
B: Tak bych jí dala tohle... a tohle.
T: Jo, modrý tričko a kratšy. A krátký rozčepýřený vlasy na ježka...
B: A ještě takovýhle by mohly být. (č.2)
T: Jo, takový krátký kudrnatý. A co by ještě mohl mít kluk za vlasy?
B: Třeba takovýhle. (č.8)
T: Jo, ty už jsou delší, ale jsou takový rozevlátý.
B: A tyhle jsou lepší. (č.4) Takový jako ze sprchy, že se sprchoval.
T: A mohl by mít třeba takovýhle?
Barborka se směje, protože vybírá mikádo s modrou čelenkou (č.9)
T: S modrou čelenkou, co?
B: To už vypadá jako holka.
T: A co takovýhle? (č.10)
B: Jo, to už by mohl být kluk. Jakože je mladý. Zkusím teď blondýna.
T: Jo, maj kluci taky blondatý vlasy?
B: Jo, můj táta má takový světlý.
T: A mohl by mít ten kluk takový dlouhý blondatý? (č.15)
B: Ne, To už ne. To už vypadá jako holka.
T: A co třeba takovýhle? (č.12)
B: No ty už by šly.
T: Jo. Ale tamty teda ne?
B: Ne, ty jsou holčičí.
T: A co tyhle vlasy s culíkama? (č.14)
Směje se.
T: Nosí kluci culíky?
B: Jo, když mají dlouhý vlasy, ale jen jeden.
Vyměňují účes se dvěma culíky za účes s jedním delším culíkem (č.13)
T: Co tohle?
B: Jo.
T: Tak a co kdybychom mu vyměnily oblečení? Nosil by tuhle košili kluk?
B: Jo.
T: A tohle tričko?
B: Jo, to vypadá dobře.
T: A nosil by tuhle mikinu? *(modrá mikina s potiskem srdíčka)*
B: Jo, kdyby měl někoho rád.
T: A co kdybychom mu daly tohle tričko? *(růžové tričko s volánky)*
B: Jo. Docela nedávno měli kluci růžovou, byla to jejich barva a i teď maj.
T: Jo? Takže je to kluk, když je takhle oblečený?
B: Jo, jen mu musíme vyměnit kalhoty.
Barborka si vybírá kalhoty, které jsou upnuté, tedy legíny.
T: A jak ti to teď přijde? Vypadá jako kluk nebo jako holka?
B: No, spíš holka.
T: Aha, takže to není kluk.
B: No protože má to růžový tričko a ty kalhoty.
T: A ty kalhoty nejsou pro kluky?
B: No tyhle ne, to jsou legíny, kluci nosej volnější.

Ukazuje mi, jaké typy kalhot můžou nosit chlapci.

T: A co kdybych zas vyměnila tričko? Mohla by holka nosit tričko s autem?

B: Jo, mohla, já občas taky nosim bráchovo tričko s autem do školky někdy.

T: A vzala by si na holka tuhle mikču? *(ukazuje na volnou sportovní mikinu s číslem)*

B: Jo, kdyby šla na nějaký basket nebo tak.

T: A co kdyby si vzala tohle? *(ukazuje na volnou košili)*

B: Jo, to by šlo, máma má takovou košili.

T: Aha. No, a jak je to s těma hračkama?

B: Tohle je holčičí *(bere panenku)* a tohle taky *(ukazuje na auto)* – já totiž používám auta, když ta panenka nananá nananá... *(předvádí, jak panenka jede autem)*

T: Jo, že jede autem! A co tohle? *(ukazuje na rytíře)*

B: Jo, to by taky šlo.

Barborka začne předvádět, jak rytíř běhá za panenkou a směje se u toho.

T: Aha, utíká za panenkou! A když jí vyměním vlasy a dám tam krátké a legíny vyměním za volnější kalhoty-bude vypadat jako holka nebo jako kluk?

B: No, jako kluk.

T: A proč?

B: Protože má docela volný tričko a tepláky a krátký vlasy.

T: A když mu dáme „nalíčený obličej“? Zůstane klukem?

B: Jo, tak to bude, jakože si dělá ze sebe srandu.

T: A mohl by si hrát s panenkou?

B: Jo, mohl by se k ní v noci mazlit. *(směje se)*

T: A hrajou si teda kluci s panenkama.

B: Jo. Jo, třeba můj brácha.

T: A s kuchyňkou?

B: Jo.

T: A co kdybych mu vyměnila tohle tričko za tílko s kytičkou, byl by to pořád kluk?

B: To ne. *(důrazně vrtí hlavou)* To je moc holčičí.

T: A mohl by si ho na sebe vzít kluk.

B: Jo, ale jen na doma.

T: Ven ne?

B: To jediná pod jiný triko.

T: A co kdyby si na sebe vzal sukni?

B: Jo, v jiný zemi nosí chlapi sukni.

T: Ale co u nás?

B: No, to ne, to už vypadá jako napůl holka, napůl kluk, protože má ty krátký vlasy.

T: A kdybychom mu daly dlouhý vlasy?

B: Tak už jako holka.

T: Anebo úplně naopak nejkratší?

B: To už je jako kluk v sukni.

T: Tak to by mi stačilo, Terezko. Ještě mi ukaž, které účesy by z těchto vlasů mohl mít kluk a které holka.

B: Takže kluci maj ty krátký...

Pro chlapce vybírá všechny možné typy krátkých vlasů až po vlasy „po ramena“ i účes s jedním culíkem.

T: A co holky?

Pro dívky naopak většinu delších vlasů, přičemž ty výrazně krátké už do dívčích účesů nezařazuje. Na rozdíl od chlapů zahrnuje do dívčích účesů i různé účesy s culíky a čelenkou. Blond i hnědé vlasy přiřazuje bez výjimky jak dívkám, tak i chlapcům.

T: Tak dobře. Já ti děkuju, Barborko, můžeš jít.

B: Dobře.

Daniel, 6 let

T: Tak můžu se zeptat, kolik je ti roků?

D: Mně je, je mi šest.

T: Šest? Tak to už půjdeš příští rok do školy, vid'?

Přikyvuje.

T: Tak tady je taková postavička, která může mít různé oblečení, vlasy a hračky, a já by tě teď poprosila, abys ji oblékl jako kluka...Jo, můžeš si vybrat různé vlasy i oblečení.

Vybírá džíny, mikinu, tenisky a krátké vlasy (č.1)

T: Dobře a já bych mu teď tyhle krátký vlasy sundala a dala mu taky krátký ale takový kudrnatý (č.2), tak, je to pořád kluk?

D: Ne, protože už nemá takový vlasy, jaký měl.

T: Ale kluci nemůžou mít kudrnatý vlasy?

D: Můžou.

T: Takže by to mohl být kluk?

T: Jo.

T: Tak a kdybych tomu klukovi dala takovýhle vlasy s ofinkou (č.4)?

D: Tak vypadá jako holka.

T: Jo? A podle čeho?

D: Podle vlásků.

T: A jak to?

Neví. Vypadá rozpačité.

T: Dobře, jako holčička. A co tyhle vlasy?

D: Zase holka.

T: Už má dlouhý vlasy? Kluci nemůžou mít takhle dlouhý.

Vrtí hlavou že ne.

T: Neznáš žádnýho kluka, co má takhle dlouhý vlasy?

D: Ne.

T: A co tyhle? Holka nebo kluk? Co myslíš?

Dlouho se rozmýšlí.

T: To je asi těžký podle těch vlasů, vid'?

D: Hm.

T: A co tohle? (č.6)

D: To je holka.

T: A podle čeho?

D: Podle culíků

T: Kluci je nenosí?

D: Ne.

T: A tenhle účes? (č.14)

D: Zase holka.

T: Protože má zas culík, vid'? Tak, a ještě bysme zkusili tyhle vlasy.

D: Holka.

T: A co tyhle? (č.9)

D: Taky holka.

T: Má čelenku, vid'?

Přikyvuje.

T: A tyhle? (č.3)

D: Kluk.

T: Má je už krátký, co?

D: Jo.

T: Tak a teď vyměníme oblečení. Můžu tě, Daníčku, poprosit, abys tentokrát tu postavičku oblékl jako holku?

Vybírá punčocháče, zelené tričko a účes s dlouhými culíky. (č.14)

T: Tak a kdybych jí teď dala kratší vlasy? (č.5)

D: Kluk.

T: Ale ty vlasy nejsou úplně krátký, co myslíš?

D: Holka.

T: A co tyhle krátký vlasy? (č.3)

D: Kluk.

T: A mohl by mít kluk na sobě tohle oblečení?

Dlouho přemýšlí

D: Kluk.

T: Holky nemají takhle krátký vlasy, jo? Třeba u vás ve třídě?

D: Ne.
T: Dobře. A co tyhle? (č.8)
D: Holka.
T: A co třeba tyhle vlasy? (č.10)
D: Taky holka.
T: A takovýchle kratší? (č.6)
D: Holka.
T: Protože má krátký ty vlasy?
D: Jo.
T: A tyhle? (č.15)
D: Holka.
T: A ty? (č.5)
D: Taky holka?
T: I v hnědý barvě?
D: Jo.
T: Tak a kdybych teď vyměnila oblečení, punčocháče za kalhoty a tenisky a dala tričko s autíčkem?
D: Tak vypadá jako kluk.
T: Ale vlasy má jako holka, ne?
D: Ne, je to kluk.
T: A co, co třeba takovými vlasy? (č.10)
D: Holka.
T: A co s takovým drdolem? (č.11)
D: Holka.
T: A co tyhle vlnitý vlasy? (č.8)
D: Kluk.
T: Kluk?
D: Teda holka.
T: No záleží, co si myslíš ty, to není myšleno tak, že něco je správně něco ne.
D: Holka.
T: Tak jo. Tak a když vyměním tyhle vlasy. (č.3)
D: Kluk.
T: A když vyměním tohle tričko za růžový?
D: Holka.
T: I s krátkými vlasy?
D: Jo.
T: Tak a s čím by si taková holka hrála?
Vybírá panenku, míč a kuchyňku
T: A s rytířem a s autem?
D: Ne.
T: A co kluk? S čím by si hrál?
Vybírá míč, auto a rytíře
T: A s panenkou?
D: Ne.
T: A co s kuchyňkou?
D: Jo, to jo.
T: Tak jo, Daníčku, já ti děkuju. Můžeš jít do třídy.

Denis, 6 let

T: Tak ty se teda jmenuješ Denis a můžu se zeptat, kolik ti je?
D: Šest.
T: Šest? Tak to už půjdeš příští rok do školy, vid'?
D: Hm.
T: A těšíš se?
D: Jo.
T: Tak jo. Já mám tady, Denísku, takovou postavičku, tady jsou vlasy, tady oblečení...já bych tě teď poprosila, jestli bys mi tu postavičku neobléknul jako kluka – co bys mu vybral za oblečení a vlasy.
Vybírá mikinu, kalhoty a krátké hnědé vlasy. (č.1)

T: Tak a kdybych mu je teď vyměnila za blondátý, byl by to pořád kluk?
D: Jo.
T: Byl, vid', protože ty máš taky světlý vlasy. A kdybych je vyměnila za tyhle kudrnatý? (č.2)
D: Je podobný holce.
T: A proč?
D: Má je trochu delší ty vlasy.
T: A kdybych je vyměnila za tyhle? (č.3)
D: Tak je to kluk.
T: Dobře a co tyhle? (č.8)
D: Holka.
T: Jo? Nenosí kluci takhle dlouhý vlasy?
D: Moc ne.
T: U vás ve třídě z kluků nemá nikdo takhle dlouhý vlasy?
D: Ne.
T: A kdybych ty vlasy vyměnila za tyhle s takovou patkou? (č.10)
Přemýšlí.
T: Jsou na kluka už moc dlouhý?
D: Jo.
T: Dobře. A co kdybych mu dala takový vlasy? (č.6)
D: Jako holka.
T: Jo a podle čeho?
D: Protože má copánky.
T: Jo, to je pravda. A co takovýhle vlasy? (č.4)
D: Kluk.
T: Jo? Ty jsou klučičí?
D: Ty může mít kluk i holka.
T: A když vyměním tričko za tohle tričko? Bude to holka nebo kluk?
D: Holka.
T: A kluk to nebude?
D: Trošku tak vypadá.
T: A vzal by si kluk na sebe tohle tílko?
D: Ne.
T: Nenosí kluci takový tílka s kytičkou?
D: Nenosí.
T: Tak a kdyby měl takovýhle tričko na sobě.
D: Kluk.
T: A mohla by to být i holčička?
D: Taky klidně.
T: Tak a co kdybychom to ještě vyměnili za růžový tričko a dali k tomu sukni?
D: Tak je to holka.
T: A proč? Kluci nenosí sukně?
D: Ne.
T: A růžový trička?
D: Taky ne.
T: Tak a kdybychom ty vlasy vyměnili za takový špičatý? (č.1)
D: Kluk.
T: A může mít kluk na sobě tu sukni?
D: Ne. Tak holka.
T: A může mít holka takhle krátký vlasy?
D: Jo. Naše maminka taky nosí krátký, akorát ne takový, ty vypadají jako ježek.
T: Jo aha. Tak jo. A co takový vlasy – tak to bude...? (č.5)
D: Taky holka.
T: Dobře. A když jí prohodíme tričko a necháme jí tu sukni, tak vypadá jako holka nebo jako kluk?
D: Jako holka.
T: Tak. A když vyměníme tu sukni za tyhle červený legíny, tak to bude holka nebo kluk?
D: Může to být kluk i holka.
T: Tak a když ty vlasy vyměníme za tyhle? (č.9)

D: Holka.
T: A podle čeho?
D: Protože má ty vlasy holčičí, dlouhý a má čelenku.
T: Jo, to máš pravdu. A co takový vlasy? (č.7)
D: Může být holka i kluk.
T: A kdybychom legíny zas vyměnili za sukni.
D: Tak je to zas holka.
T: Zase holka, protože má tu sukni, že jo?
D: Jo.
T: Tak vrátíme kalhoty a vyměníme účes – co tenhle drdol? (č.11)
D: Tak to může být obojí.
T: Holka i kluk, jo? Nosí kluci takový drdoly?
D: Některý jo.
T: Dobře. A co když zkusím takový dlouhatánský? (č.15)
D: Holka.
T: A takovýhle? (č.12)
D: Může to být obojí.
T: Zase obojí... a ještě vyzkoušíme takový. (č.14)
D: Holka.
T: A nemůže to být kluk?
D: Může.
T: A kluci nosí culíky?
D: Některý jo. Když mají dlouhý vlasy.
T: Dobře. A poslední vlasy s jedním culíkem? (č.13)
D: Holka.
T: A může to být i kluk?
D: Může.
T: Tak a teď tě, Denísku, poprosím, abys mi vybral hračky pro tu postavičku kluka. S čím by si hrál takový kluk?
D: S rytířem.
T: Ještě s něčím?
D: S autíčkem.
T: A Ještě s něčím? S míčem, s panenkou, s kuchyňkou?
D: Může i s míčem.
T: A co holčička?
D: Může si hrát taky s míčem.
T: A s panenkou?
D: Jo.
T: A s rytířem?
D: Ne.
T: A s autem?
D: Taky může.
T: tak já ti děkuju, Denísku. Můžeš se vrátit zpátky do třídy.

Erika, 6 let

Erička se ze začátku na vše zvědavě ptá, čekáme až utichne hluk z vedlejší třídy.

T: Tak si vyber, zda tu postavičku oblékneš jako holku nebo jako kluka.

Začne oblékat postavu jako holku.

E: Je tu někde sukýnka třeba?

T: Tady je jedna.

E: A halenka?

T: No já nevím, vyber si ty.

E: Tak šaty.

Sundává sukni a mění ji na šaty, přidává dlouhé vlasy (č.15)

E: A ještě botičky... a co je tohle?

T: To jsou taky botičky, takový balerínky.

E: Aha!

A vyměňuje tenisky za baleríny.

E: Tak, já už jsem jí oblékla.

T: Tak, dobře, Eričko. A kdybych tyhle vlasy vyměnila za takovýhle, tak vypadá pořád jako holčička? (č. 14)

Přikyvuje.

E: A hodí se k tomu ještě těma šatama.

T: Jo, takhle...a kdybych jí dala tyhle vlasy? (č. 4)

E: Tak, takhle můžou mít třeba i holky.

T: Jo, má ty šaty vid'?

E: Jo a může si je takhle občas dát do čulíků. *Vyměňuje vlasy č. 4 za vlasy č. 6.*

T: Jo? A kdyby měla tyhle krátký kudrnatý? (č. 2)

E: Tak jako kluk vypadá, akorát s těma šatama.

T: S těma šatama vypadá jako holka?

E: No.

T: Tak a kdybychom jí vyměnily tričko – *Erika mi podává triko s autem* – byla by to holka nebo kluk?

E: Tak už to je kluk! Tomík se může jmenovat třeba...a může si hrát s tím autíčkem.

Dává postavičce hračku auto

T: No vidíš to! Tak a kdybychom ty vlasy zas vyměnily za tyhle. (č. 10)

E: Tak to je holčička.

T: Jo? Nemá takhle kluk dlouhý vlasy?

E: Ne, ale my máme kamaráda a ten má udělaný takový vlasy dlouhý.

T: Takže je můžou mít kluci.

E: Můžou. A holky zase krátký nebo dlouhý nebo...

T: A tyhle? (č. 12)

E: Holčička.

T: Ty už jsou moc dlouhý na kluka?

E: Jo, to by potom nemělo smysl. (*Směje se*)

T: Tak jo. A co takovýhle? (č. 9)

E: Holčička.

T: Hm, taky je má dlouhý...a kdybych jí dala takový drdol? (č. 11)

E: Ten nosí většinou holky.

T: A co třeba tyhle? (č. 3)

E: Tak to může holčička, ale holčičky to moc nenosí, takže to může být i kluk.

T: Takže obojí?

E: Jo.

T: A co takovýhle? (č. 8)

E: To je většinou malinko na holku a malinko na kluka...

T: Takže...?

E: Půl na půl zas. Protože kluci můžou mít i dlouhý...ale náš táta má to úplně dlouhý ježka, ale moje máma má takový kudrnatý vlasy opravdu.

T: A takovýhle vlásky? (č. 7)

E: Ty by sem říkala na holku.

T: Holka? A podle čeho myslíš?

E: Protože kluci většinou nenosí takový ty s těma kudrlinkama.

T: A takhle? (č. 6)

E: To je hezká holčička!

T: A nemůže to být kluk?

E: Ne, protože kluci nenosí takový gumičky hezký.

T: To máš pravdu. A co tyhle? (č. 5)

E: Zase tak půl na půl, protože i kluci to můžou nosit většinou.

T: Tak a kdybychom tohle tričko vyměnily za tohle?

E: Tak je to holčička.

T: Kluci takový nenosí?

E: No, většinou ne...protože já jsem třeba tatínka neviděla moc v růžový, v tom jsem nikdy tátu neviděla. (*Směje se.*)

T: Tak...a kdybychom zas vyměnili vlasy za takovýhle? (č. 4)

E: Tak je to holčička.
T: Holčička?
E: A taky to můžou nosit takhle kluci, myslím.
T: I s tím růžovým tričkem?
E: Tak to ne, to je spíš holčička.
T: A ještě, kdybychom to vyměnily...jak vypadá teďka? (č.1)
E: Spíš jako kluk.
T: A tyhle? (č. 10)
E: Ty většinou nosí holky. Neviděla jsem v tom takovýho pána třeba.
T: Tak a poslední dáme ještě takovýhle...
E: No to nosí většinou kluci, ale i holky většinou.
T: A takhle to vypadá spíš jako...?
E: Jako kluk.
T: Ale můžou je nosit i holky?
E: Jo.
T: Tak a kdybychom jí daly takový tílko s kytíčkou?
E: Tak holčička.
T: A kdyby tohle?
E: Tak je to určitě holčička.
T: A takový tričko s autíčkem?
E: Tak kluk.
T: A mohl by mít k tomu sukni?
E: Ne, to by pak byla holčička. Kdyby tam nebyla ta sukneš, tak by to byl kluk.
T: A kdybych se tě ještě, Eričko, zeptala, s čím by si hrál kluk?
Vybírá auto, rytíře a míč.
T: A co panenku?
E: Ne, ne.
T: A kuchyňku?
E: Jako mohl by. Mohl by něco třeba smažit.
T: A může si hrát holčička s rytířem?
E: Jo, může, když má ráda to brnění.
T: A s autíčkem?
E: Jo, že by třeba s panenkama jela někam na prázdniny.
T: A může si hrát s míčem?
E: Může.
T: Ale kluci si s panenkama hrát nemůžou?
E: Hmm, ne.
T: Tak jo, Eričko, to je všechno, děkuju. Můžeš jít do třídy a já si pak zas někoho zavolám, jo?
E: Dobře, ahoj.
T: Ahoj.

Gabriela, 6 let

T: Tak Gábinko, můžu se tě jenom zeptat, kolik je ti roků?
G: Šest. Mojím kamarádkám jím je taky šest ale už dlouho.
T: Aha. A tobě bylo kdy šest?
G: Už za dlouho.
T: Aha. No já tady mám takovou postavičku a tady jsou vlasy, oblečení a hračky. Já bych tě poprosila, jestli bys tu postavičku neoblékla jako holčičku – co bys jí dala za oblečení a vlasy. Můžeš je tam připevňovat, jak chceš.
Gábinka vybrala šaty, baleríny a jako účes dlouhé culíky. (č.14)
T: Tak a kdybych jí teď sundala ty culíky a dala jí o trochu kratší vlasy, tak je to pořád holka? (č.12)
Gábinka přikyvuje.
T: Tak a co takovýhle – ještě kratší? (č.10)
G: Je to holka.
T: A kdybych jí dala krátký? (č.3)
G: Asi kluk.

T: I když má šaty?
G: Jako kluk.
T: A tyhle?
G: Kluk.
T: A takovýhle vlasy? (č.5)
G: Holka.
T: A kdybych je vyměnila za tyhle kudrnatý? (č.2)
G: Kluk.
T: A co tyhle rozcuchaný? (č.8)
G: Holka.
T: A co tyhle kratší? (č.6)
G: Holka.
T: A jak to, vždyť má krátký vlasy?
G: Protože má culíčky.
T: Kluci culíky nenosí?
G: Ne.
T: Tak a poslední vlasy. (č.4)
G: Kluk.
T: Tak a teď bych tě poprosila, abys tu postavičku oblékla jako kluka.
Gábinka dává místo vlasů kšiltovku, tenisky, zelené tričko a dlouhé kalhoty...
T: Tak a kdybych mu dala tyhle vlasy, tak vypadá jako kluk? (č.3)
G: Jo.
T: A co tyhle? (č.5)
G: Holka.
T: A proč?
G: Ty vlasy už jsou trochu delší.
T: A tyhle vlasy? (č.1)
G: Kluk.
T: A co takovýhle? (č.7)
G: Holka.
T: A tyhle?
G: Taky holka.
T: A ty? (č.3 – blond)
G: Holka?
T: No, jak myslíš ty.
G: Jako holka.
T: Tak ještě zkusíme tyhle. (č.3 – hnědé)
G: Kluk.
T: Tak teď vyměníme oblečení. Kdybych místo trička dala tohle tílko (tílko s kytičkou)?
G: Holka.
T: A jak to, když má krátký vlasy?
G: Podle toho tílka to je holka.
T: I podle těch vlasů?
G: Taky.
T: A kdybych jí dala mikinu se srdíčkem?
G: Kluk.
T: A kdybychom kalhoty vyměnili za tyhle punčocháče?
G: Holka.
T: A kdybychom přidaly sukni.
G: Holka. Já mám taky takovouhle podobnou.
T: Tu nenosí kluci?
G: Ne.
T: A kdybychom jí daly takovýhle legíny a tohle tričko (*s autem*)?
G: Kluk.
T: A co růžový tričko?
G: Holka.
T: Kluci nenosí růžovou?

G: Ne. Můj brácha nesnáší růžovou a můj bratranec taky.
T: Aha. No asi jí kluci opravdu nemají rádi.
G: Oni vždycky říkají: Mami, nechci růžovou látku a pak to házou, někdy. Smějeme se.
T: Tak a takhle vypadá jak ta postava? (č.15)
G: Jako holka.
T: A podle čeho?
G: Podle těch vlasů.
T: Kluci nemůžou mít dlouhé vlasy?
G: Ne.
T: Dobře. A s čím by si mohla hrát taková holčička?
G: S panenkou.
T: A ještě s něčím?
G: S míčem a kuchyňkou?
T: A co s autíčkem?
G: S tím si hrajou kluci.
T: A s rytířem?
G: Taký ne.
T: A s čím by si hrál kluk?
G: S rytířem, míčem a autem.
T: A co s kuchyňkou, že by něco uvařil?
G: Jo, to by mohl.
T: A s panenkou?
G: To ne.
T: Tak jo, Gábinko, já myslím, že to máme všechno. Já ti děkuju a už se můžeš vrátit do třídy.
G: Tak jo, ahoj.

Martin. 6 let

T: Tak ty jsi Martínek, můžu se tě zeptat, kolik je ti roků?
M: Šest.
T: Šest? Tak jo. Tak já mám tady postavičku, tady jsou vlasy, tady oblečení a já bych tě teď poprosila, jestli bys mi z té postavičky udělal kluka. Vyber mu vlasy, oblečení, boty, jaký chceš.
Vybírá mikinu, dlouhé kalhoty, tenisky a krátké vlasy. (č.1)
T: Dobře. A já mu teď, Martínku, vyměním ty vlasy za stejné ale v blond barvě...vypadá pořád jako kluk?
M: Jako kluk.
T: A kdybych mu dala tyhle dlouhatánský vlasy? (č.15)
M: Holka.
T: Holka? Kluci nemají takhle dlouhé vlasy?
Vrtí hlavou.
T: Třeba nějaký tvůj kamarád?
Stále vrtí hlavou.
T: Nemá? Dobře.
T: A kdyby měl takovýchle vlasy? O maličko kratší než ti předtím? (č.12)
M: Taký holka.
T: A co tyhle? (č.9)
M: Taký holka.
T: A podle čeho?
M: Podle tohohle. *Ukazuje na čelenku.*
T: Jo, aha. Kluci nenosí čelenky?
M: Ne.
T: Dobře.
T: Tak. A teďka zkusíme třeba tyhle vlasy. Vypadá jako kluk nebo jako holka? (č.10)
M: Jako holka.
T: A podle čeho myslíš?
Rozmýšlí se.
T: Myslíš, že na kluka už má dlouhé vlasy?

M: Jo.
T: A kdybych je vyměnila třeba za tyhle? (č.13)
M: Tak je to holka.
T: A podle čeho?
M: Že má gumičky.
T: Jo, že má culík. A co takovýchle vlasy? Takový blondátý? (č.5)
M: Taky holka.
T: Dobře. A co kdybychom ještě zkusili tyhle? (č.3)
M: Jako kluk.
T: Jo? Dobře. Tak ještě vyzkoušíme třeba tyhle. (č.6)
M: Jako holka.
T: Jo? Ale vždyť má krátký vlasy, ne?
M: Podle těch copánků.
T: Aha! Nedělají si kluci na hlavě takový copánky, jo?
Vrtí hlavou.
T: Dobře. Tak a když je to teda holčička podle těch vlasů, jaký bys jí vybral oblečení?
Vybírá punčocháče, šaty a fialový svetr.
T: Tak, takže teď vypadá úplně jako holčička...A kdybychom jí vyměnili ty vlasy za tyhle kratounký? (č.1)
M: Tak vypadá jako kluk.
T: A kdybychom vyměnili tyhle vlasy za tyhlety (č.2) – vypadá jako holčička nebo jako chlapeček?
M: Jako holka.
T: Dobře. A kdybychom jí dali takovýchle vlnitý vlasy? (č.8)
M: Jako holka.
Vracím se k úplně nejkratším vlasům, jen místo hnědých jsou blond. (č.1)
T: A co tyhle?
Dlouho váhá.
M: Holka.
T: Jako holka, jo? Kluci mají spíš hnědý vlasy nebo mohou mít i jiný?
M: Různý.
T: Dobře. A co tyhle? Takový drdol? (č.11)
M: Holka.
T: Kluci, asi nenosí drdoly, vid'?
M: Ne.
T: Tak, a ještě vyzkoušíme tyhlety vlasy. (č.7)
M: Holka.
T: Dobře. Tak a když ty holčičce vyměníme tričko a dáme jí tohle, dáme jí kalhoty.
M: Kluk.
T: Kluk?
M: Holka.
T: To záleží na tobě, Martínku, rozhodni se, jestli ti víc připomíná holku nebo kluka.
M: Holku.
T: I když má tričko s autíčkem? Můžou holky nosit tričko s autíčkem?
Přikyvuje.
T: Tak jo. Tak a kdybych jí dala tyhle vlasy? (č.5)
M: Holka.
T: A co tyhle? (č.4)
M: Taky holka.
T: Neznáš žádnýho kluka, co má takovýchle vlasy, jo, Martínku?
M: Ne.
T: Dobře. A co tyhle? (č.2)
M: Holka.
T: Taky holka. A kdybych tě teď poprosila, abys mi ukázal, s čím by si mohla hrát holka.
Ukazuje panenku a kuchyňku.
T: A co s míčem? Kroutí hlavou. A s rytířem? Taky kroutí. A s míčem? Taky ne.
T: A co kluk?
Ukazuje rytíře, auto, míč.
T: Může s panenkou?

Krouť hlavou.

T: A s kychýnkou?

Taky naznačuje že ne.

T: Tak Martinku, já ti moc děkuju a můžeš už jít do třídy, jo? Nashledanou.

Sára, 6 let

T: Tak, Sárinko, já tě teď poprosím, abys mi z té postavičky udělala holčičku, jo? Vyber jí oblečení a vlasy, jaký budeš chtít.

Vybírá punčocháče, tilko s květinou a dlouhé vlasy. (č.15)

T: Tak jo, máme holku. A kdybychom jí ty vlasy vyměnily za takovýhle? (č.5) Bude to pořád holka?

S: Ne.

T: Ne? A jak to?

S: Protože kluci mají takový krátký vlasy.

T: No, a tyhle už jsou krátký?

Přikyvuje.

T: Dobře, ty už jsou krátký. Tak a kdybych jí dala tyhle? (č.1)

S: Ty jsou klučičí.

T: Jo, nenosí žádná z holek u vás ve třídě takhle vlasy?

Krouť hlavou.

T: Dobře a co tyhle? (č.6)

S: Tak ty už jsou holčičí.

T: A jak to? Vždyť jsou krátký...

S: Ale holčička někdy může mít i takový krátký.

T: Jsou tam ty culíky, vid'?

S: Jo. Moje jedna kamarádka je má taky takhle krátký.

T: Dobře. A co tyhle? (č.2)

S: Ty už jsou trochu klučičí.

T: Jo. Tak, a ještě zkusíme tyhle vlasy. (č.8)

S: Ty jsou trochu holčičí.

T: A zkusím ještě tyhle. (č.7)

S: To jsou taky holčičí.

T: A úplně dlouhý by byly?

S: Taky holčičí.

T: Kluci už takhle dlouhý nenosí?

S: Ne.

T: Tak jo. A já teď zas, Sárinko, poprosím, abys tu postavičku oblékla jako chlapečka.

Vybírá tričko s autíčkem, šedé kalhoty a vlasy č.3.

T: Tak a kdybychom tomu klukovi zas vyměnily vlasy a daly mu tyhle. (č.9)

S: Ty jsou holčičí.

T: A mohla by takhle vypadat holka? Že by na sobě měla tričko s autíčkem?

S: Ne.

T: Takže to je kluk nebo holka?

S: Kluk.

T: Dobře. Ale říkáš, že teda ty vlasy jsou holčičí, ale jinak je to kluk.

Přikyvuje.

T: A co tyhle vlasy? (č.15)

S: Ty jsou taky holčičí.

T: A to oblečení?

S: Tak to už je klučičí.

T: A může mít kluk takhle dlouhý vlasy?

S: Ne.

T: Takže, co kdyby někdo takhle přišel do třídy – s dlouhými vlasy a v tričku s autíčkem, kdo by to byl? Holka nebo kluk?

S: Holka.

T: Spíš než kluk?

Přikyvuje.

T: Tak dobře. A co tyhle vlásky?

S: Ty jsou taky holčičí.

T: Dobře, šikovná. A kdybych tam teď zas připevnila nějaký jiný vlasy – třeba tyhle.

S: Tak ty jsou klučičí.

T: A co tyhle kudrnatý? (č.2)

S: Tak taky klučičí.

T: A když jí vyměním to tričko za tílko s kytičkou?

S: Tak to už je holčičí.

T: A celkově ta postavička vypadá jako...?

S: Holka.

T: Dobře. Takhle může mít holka krátký vlasy?

S: Jo.

T: A když to vyměníme za tyhle? (č.1)

S: Tak ty jsou klučičí.

T: A mohl by mít kluk na sobě tohle tílko?

S: Ne.

T: Takže to je holka nebo kluk?

S: Kluk.

T: Dobře. Ještě vyměníme to tílko za košili.

S: Tak to je kluk.

T: A když tyhle vlasy vyměníme za culíky. (č.14)

S: No, tak to už je holka.

T: A mohla by mít holka na sobě tohle oblečení?

S: Ne.

T: Ale kdyby někdo přišel k vám do třídy s dlouhými culíky a v tomhle oblečení, tak by to byla spíš holka nebo kluk?

S: Holka.

T: Dobře, spíš podle těch vlasů. A ještě vyzkoušíme tyhle vlasy. Tak co? (č.4)

S: Tyhle jsou spíš klučičí.

T: Dobře. A když je dáme s tímhle tričkem?

S: No tak to vypadá jako kluk.

T: A co s tímhle růžovým?

S: No tak to vypadá jako holka.

T: Tak a kdybychom ty vlasy vyměnily za takovýchle? (č.3)

S: No tak to by byl spíš kluk.

T: A může mít kluk na sobě růžový tričko?

S: Nemůže.

T: Tak by to spíš byl kluk nebo holka?

S: Holka.

T: Tak a kdybych prohodila ty kalhoty za legíny?

S: Tak to vypadá jako holka.

T: Holky nosí takový legíny?

S: Jo.

T: A kdybych ještě zkusila tadyty vlasy vyměnit za tyhle?

S: Tak ty už jsou klučičí.

T: A s tím oblečení?

S: No tak to je holčičí.

T: A celkově to vypadá...?

S: Jako holka.

T: Dobře, tak jo. A kdybych se tě teď, Sárinko, zeptala na hračky. S čím by si hrála ta holka?

S: Panenka a kuchyňka jsou holčičí.

T: A co míč?

S: Ten je holčičí i klučičí.

T: A co je klučičí.

S: Tohle (rytíř) a autíčko.

T: A mohl by si kluk hrát i s kuchyňkou?

S: Jo.
T: A co s panenkou?
S: Jo. Teda ne.
T: A holka že by si hrála s rytířem.
S: Ne.
T: A s autíčkem?
S: Ne.
T: Tak už můžeš jít, Sárinko.
S: Nashledanou.

Zora, 6 let

T: Tak Zorko, kolik je ti roků?
Z: Šest.
T: Dobře. Tak jo, já mám tady takovou postavičku a budeme jí měnit oblečení a vlasy, jo? Tak...a kdybychom teď chtěly udělat kluka, co bys ty postavičce dala za oblečení a vlasy?
Zorka vybírá zelené tričko, šedé kalhoty a krátké vlasy. (č.3)
T: Dobře a kdybychom mu ty krátké vlasy vyměnily za tyhle? Tak je to holka nebo kluk?
Z: Holka.
T: Už má moc dlouhý ty vlasy, co myslíš?
Přemýšlí.
T: Tak, a kdybychom daly takovýhle vlasy, tak je to holčička nebo chlapeček? (č.6)
Z: Holčička.
T: A podle čeho.
Z: Podle tohohle. *Ukazuje na culíky.*
T: Jo, kluci nenosí culíky?
Kroutí hlavou že ne.
T: Dobře. A kdybychom vybraly teď tyhle vlasy? Chlapeček nebo holčička? (č.9)
Přemýšlí. Zorka je celkově z projevu velmi stydlivá.
Z: Holka.
T: A podle čeho tak soudíš, Zorko.
Z: Nevím, asi že má tu modrou čelenku.
T: Aha. A kluci nenosej čelenky?
Z: Ne.
T: Dobře, a co třeba, Zorinko, tyhle vlasy – takový dlouhý? (č.15)
Z: Holčička.
T: Tak a dáme tyhle vlasy, takový taky dlouhý, ale jsou o něco kratší než ty předtím? (č.12)
Z: Nevím...
T: ...no dobře, Zorko, já tě nyní poprosím, abys tu postavičku oblékla jako holčičku podle svých představ. Můžeš jí taky vybrat i vlasy, případně nějaký doplňky.
Zorka obléká postavičku.
Z: Už to mám.
T: Dobře. A má teda růžový tričko, punčošky a culík, jo. (č.13) A kdybych jí ty vlasy vyměnila třeba za takovýhle? (č.4) Tak je to...? Myslíš, že je to pořád holčička?
Z: To by mohlo být obojí.
T: Jako myslíš, že jsou ty vlasy klučičí?
Přikyvuje.
T: Dobře, ale je to tedy holka nebo kluk s takovými vlasy a oblečením?
Z: Nevím.
T: Dobrá. A co kdybychom zkusily tyhle vlasy? (č.10)
Z: Taky nevím.
T: Ne? Tak má vlasy po ramena, kdo by to mohl být?
Z: Asi holka.
T: Dobře. Tak já teď zkusím vyměnit oblečení. Místo růžového trička vyberu tohle s autíčkem, k tomu šedé kalhoty a tenisky. Tak. Jak teď vypadá?
Z: Spíš jako kluk.
T: A může mít kluk takhle dlouhé vlasy?

Z: Ne.

T: Tak kdo to je? Kluk nebo holka?

Z: Kluk.

T: Tak jo. A kdybychom teď vyměnily tričko za tohle s kytičkou a daly k tomu tyhle vlasy (č.5) – co myslíš?

Z: To by mohla být holka.

T: Ano. A kdybych to tričko ještě vyměnila za tohle? (*bílé tričko s límečkem*) Tak je to kluk nebo holka?

Z: Spíš kluk.

T: Tak jo, Zorko. Teď mi řekni, s čím by si hrál takový kluk? Vyber mu nějaký hračky.

Z: Myslím, že s tím rytířem a autem.

T: A ještě s něčím? Třeba s panenkou?

Krouť hlavou a usmívá se.

T: A s kuchyňkou?

Z: Ne.

T: A co s míčem?

Z: S tím by mohl.

T: Tak, oblékneme zpátky to holčičí tričko, abychom zas měly holčičku. S čím by si hrála holčička?

Z: S tou panenkou, s míčem.

T: A ještě s něčím? Mohla by třeba vařit v kuchyňce?

Z: Jo.

T: A co autíčko?

Z: Spíš ne.

T: A rytíř?

Z: Taký ne.

T: Tak jo, Zorinko, já ti moc děkuji. Můžeš už jít do třídy.

Z: Na shledanou.